

ВРХОВНИ СУД СРБИЈЕ

**БИЛТЕН
СУДСКЕ ПРАКСЕ**

1

"СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК"
БЕОГРАД, 2004.

ПРИРЕЂИВАЧ
За приређивача

Врховни суд Србије
Соња Бркић, председник

ИЗДАВАЧ
За издавача

Јавно предузеће "Службени гласник"
Милић Мишковић, директор

ГЛАВНИ И
ОДГОВОРНИ
УРЕДНИК

Драгиша Слијепчевић, судија

У приређивању Билтена учествују судије, саветници и стручни сарадници Врховног суда Србије и других судова, као и други истакнути правници.

РЕДАКЦИЈСКЕ ГРУПЕ
За Кривично право:

Новица Пековић, Слободан Газивода, Евалд Грубер, Драгомир Милојевић и Зоран Перовић, судије Врховног суда Србије

За Грађанско право:

Драгица Марјановић, Предраг Трифуновић, Владимир Тамаш, Љубица Милутиновић, Слободан Дражић, и Јасминка Станојевић, судије Врховног суда Србије

За Управно право:

Милена Саватић, Катарина Манојловић- Андрић, Снежана Живковић, Боривој Буњевачки и Олга Ђуричић, судије Врховног суда Србије.

РЕДАКЦИЈА:

Драгиша Слијепчевић, Војимир Цвијовић, Новица Пековић, Драгица Марјановић и Милена Саватић, судије Врховног суда Србије

ЗАМЕНИК ГЛАВНОГ
И ОДГОВОРНОГ
УРЕДНИКА
СЕКРЕТАР
РЕДАКЦИЈЕ

Војимир Цвијовић, судија

УРЕДНИК
ТЕХНИЧКА ПРИПРЕМА

Даница Илић, саветник Врховног суда Србије

Светлана Стојковић

ДИЗАЈН КОРИЦЕ
ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК
ПРЕЛОМ

Јелена Чакаревић, Тања Годоровић, Андријана Недовић и Љиљана Иконић, технички сарадници Милош Мајсторовић

Никола Богдановић

ТИРАЖ:
ШТАМПАРИЈА:

Фото-слог "Службеног гласника"

2500

ЈП "Службени гласник", Штампарија "Гласник", Београд, Лазаревачки друм 15

ДОКУМЕНТИ

Председник Врховног суда Србије на основу члана 31. став 3. Закона о уређењу судова, и члана 4. став 3. Пословника о уређењу и раду Врховног суда Србије, по претходно прибављеном мишљењу судских одељења, у т в р њ у ј е

РАСПОРЕД ПОСЛОВА СУДИЈА ВРХОВНОГ СУДА СРБИЈЕ ЗА 2004. ГОДИНУ

I

Судска управа

Пословима судске управе руководи председник суда.

За заменике председника суда одређују се судије Предраг Трифуновић и Јанко Лазаревић.

II

Судска одељења и уредник Билтена

За председнике судских одељења одређују се и то:

1. У Одељењу судске праксе: Соња Бркић, председник суда а за заменике судије Предраг Трифуновић и Јанко Лазаревић.

2. У Кривичном одељењу: судија Јанко Лазаревић, а за заменика судија Евалд Грубер.

3. У Грађанском одељењу: судија Предраг Трифуновић, а за заменика судија Драгиша Слијепчевић.

4. У Одељењу за управне послове: судија Милена Саватић, а за заменика судија Олга Ђуричић.

Главни и одговорни уредник Билтена судске праксе је судија Драгиша Слијепчевић, а заменик главног и одговорног уредника судија Војимир Цвијовић.

III

Кривично одељење

1.

I Веће

1. Новица Пековић, председник већа
2. Слободан Газивода, члан
3. Драгиша Ђорђевић, члан
4. Соња Манојловић, члан
5. Драган Аћимовић, члан

II Веће

1. Никола Латиновић, председник већа
2. Миодраг Јаковљевић, члан
3. Предраг Глигоријевић, члан
4. Никола Мићуновић, члан
5. Зоран Савић, члан

III Веће

1. Јанко Лазаревић, председник већа
2. Драгомир Милојевић, члан
3. Мирослав Летић, члан
4. Милена Инић-Дрецун, члан
5. Горан Чавлина, члан

IV Веће

1. Зоран Перовић, председник већа
2. Евалд Грубер, члан
3. Љубомир Вучковић, члан
4. Слободан Рашић, члан
5. Ната Месаровић, члан

2.

Попуна већа до састава од пет судија, у случају потребе, вршиће се између судија из истог одељења према посебном распореду који ће утврђивати месечно председник Кривичног одељења.

а) Председника већа замењује први члан истог већа.

б) У већима се решавају сви кривични предмети из надлежности Врховног суда уколико овим распоредом није одређено да се неки од тих предмета решавају у посебном већу.

в) I Веће одлучује по предметима малолетника

г) Дежурна већа за време годишњих одмора:

- у јулу II веће
- у августу III веће

3.

Веће за одлучивање у трећем степену против одлука већа Врховног суда Србије.

1. Јанко Лазаревић, председник већа
2. Новица Пековић, члан
3. Предраг Глигоријевић, члан
4. Драгомир Милојевић, члан
5. Драгиша Ђорђевић, члан
6. Миодраг Јаковљевић, члан
7. Зоран Перовић, члан

Председника већа замењује судија Новица Пековић, а чланове већа судије: Слободан Рашић, Соња Манојловић, Мирослав Летић, Никола Латиновић, Љубомир Вучковић и Милена Инић-Дреџун.

Веће за одлучивање о захтевима за заштиту законитости подигнутим против одлука Врховног суда Србије.

1. Евалд Грубер, председник већа
2. Слободан Газивода, члан
3. Љубомир Вучковић, члан
4. Никола Латиновић, члан
5. Новица Пековић, члан
6. Предраг Глигоријевић, члан
7. Мирослав Летић, члан

Председника већа замењује судија Слободан Газивода, а чланове судије: Миодраг Јаковљевић, Драгомир Милојевић, Драгиша Ђорђевић, Никола Мићуновић, Зоран Перовић и Слободан Рашић.

Веће за одлучивање о ванредним правним лековима против правноснажних одлука трговинских судова у кривичном поступку.

1. Новица Пековић, председник већа
2. Никола Латиновић, члан
3. Драгиша Ђорђевић, члан
4. Мирослав Летић, члан
5. Горан Чавлина, члан

Веће за одлучивање о сукобу надлежности у кривичном поступку између судова опште надлежности и трговинских судова и за одлучивање о делегацији надлежности трговинских судова у кривичном поступку.

1. Зоран Перовић, председник већа
2. Никола Мићуновић, члан
3. Слободан Рашић, члан

4.

Веће за ратне злочине

1. Јанко Лазаревић, председник већа
2. Новица Пековић, члан
3. Никола Латиновић, члан
4. Слободан Газивода, члан
5. Драгомир Милојевић, члан
6. Соња Манојловић, члан

5.

У оквиру Кривичног одељења образује се **Посебно одељење за поступање у предметима кривичних дела са елементом организованог криминала** (у даљем тексту: Посебно одељење).

Председник Посебног одељења је Соња Бркић, председник суда.

I Веће у Посебном одељењу

1. Зоран Перовић, председник већа
2. Евалд Грубер, члан
3. Љубомир Вучковић, члан
4. Слободан Рашић, члан
5. Мирослав Летић, члан
6. Драган Аћимовић, члан

II Веће у Посебном одељењу

1. Миодраг Јаковљевић, председник већа
2. Предраг Глигоријевић, члан
3. Драгиша Ђорђевић, члан
4. Никола Мићуновић, члан
5. Милена Инић-Дрецун, члан
6. Зоран Савић, члан
7. Горан Чавлина, члан

6.

За руководиоца евиденције судске праксе у Кривичном одељењу одређује се судија Новица Пековић, а за заменика судија Слободан Газивода.

IV

Грађанско одељење

1.

I Веће

1. Предраг Трифуновић, председник већа
2. Весна Поповић, члан
3. Јасминка Станојевић, члан
4. Мирјана Грубић, члан

II Веће

1. Драгиша Слијепчевић, председник већа
2. Драгица Марјановић, члан
3. Смиља Бугарин, члан

III Веће

1. Владимир Тамаш, председник већа
2. Љубица Милутиновић, члан
3. Вида Петровић-Шкоро, члан
4. Неда Антонић, члан

IV Веће

1. Снежана Андрејевић, председник већа
2. Мирослава Поповић, члан
3. Јоргованка Петровић, члан
4. Трајан Мађар, члан

V Веће

1. Војимир Цвијовић, председник већа
2. Бранислава Апостоловић, члан
3. Јованка Кажих, члан
4. Луција Драгојловић, члан

VI Веће

1. Слободан Дражић, председник већа
2. Власта Јовановић, члан
3. Љиљана Ивковић-Јовановић, члан
4. Јелена Боровац, члан

2.

Председника већа замењује први члан истог већа.

Попуна већа до састава од пет судија вршиће се према посебном распореду који ће утврђивати месечно председник Грађанског одељења.

За одлучивање о ванредним правним лековима против правноснажних одлука трговинских судова у парничном поступку одређује се II веће.

Судије овог већа примаће поред предмета привредних спорова и предмете из опште материје грађанског права осим радних спорова, спорова из ауторског права и спорова по тужбама за објављивање исправке и одговора поводом објављене информације.

3.

Веће из члана 29. Закона о уређењу судова формира се од судија који нису учествовали у доношењу одлуке против које је изјављено правно средство, према посебном распореду који утврђује председник Грађанског одељења.

4.

За руководиоца евиденције судске праксе у Грађанском одељењу одређује се судија Владимир Тамаш, а за заменике судија Слободан Дражић (за општу материју грађанског права и радне спорове) и Драгица Марјановић (за привредне спорове).

V

Управно одељење

1.

I Веће

1. Боривој Буњевачки, председник већа
2. Мр Јадранка Ињац, члан
3. Реља Димитријевић, члан

II Веће

1. Милена Саватић, председник већа
2. Снежана Живковић, члан
3. Мирјана Лазин, члан

III Веће

1. Олга Ђуричић, председник већа
2. Љубодраг Пљакић, члан
3. Слободан Милошевић, члан

IV Веће

1. Катарина Манојловић-Андрић, председник већа
2. Даница Богдановић, члан
3. Вера Пешић, члан

2.

Председника већа замењује први члан истог већа.

Редовна попуна већа када она решавају у саставу од пет судија вршиће се између I и II већа и између III и IV већа.

За време годишњих одмора и у случају друге оправдане одсутности судија, попуна тројних и петорних већа вршиће се тако што ће свако тројно и петорно веће бити попуњавано члановима, односно председницима следећих већа.

3.

Веће из члана 29. Закона о уређењу судова формира се од судија који нису учествовали у доношењу одлуке против које је изјављено правно средство.

4.

За руководиоца судске праксе у Одељењу за управне спорове одређује се судија Катарина Манојловић-Андрић а за заменика судија Снежана Живковић.

5.

Веће за решавање сукоба надлежности између већа за управне спорове окружних судова и парничних већа окружних и општинских судова.

1. Милена Саватић, председник већа,
2. Предраг Трифуновић, члан,
3. Катарина Манојловић-Андрић, члан

Председника већа замењује први члан већа, а чланове већа судије Олга Ђуричић и Слободан Дражић.

VI

Одељење судске праксе

Одељење судске праксе чине судије:

1. Соња Бркић, председник суда,
2. Предраг Трифуновић, заменик председника суда и председник Грађанског одељења,
3. Јанко Лазаревић, заменик председника суда и председник Кривичног одељења,

4. Драгиша Слијепчевић, главни и одговорни уредник Билтена судске праксе,
5. Милена Саватић, председник Одељења за управне спорове,
6. Новица Пековић, руководилац судске праксе у Кривичном одељењу,
7. Владимир Тамаш, руководилац судске праксе у Грађанском одељењу.
8. Катарина Манојловић-Андрић, руководилац судске праксе у Одељењу за управне спорове.
9. Слободан Газивода, заменик руководиоца судске праксе у Кривичном одељењу.
10. Слободан Дражић, заменик руководиоца судске праксе у Грађанском одељењу.
11. Драгица Марјановић, заменик руководиоца судске праксе у Грађанском Одељењу.
12. Снежана Живковић, заменик руководиоца судске праксе у Одељењу за управне спорове.

VII

Редакцију Билтена судске праксе сачињавају главни и одговорни уредник, заменик главног и одговорног уредника и судије руководиоци редакцијских група у судским одељењима.

У редакцијске групе по одељењима одређују се:

а) у Кривичном одељењу:

1. Новица Пековић, руководилац групе
2. Слободан Газивода, члан
3. Евалд Грубер, члан
4. Драгомир Милојевић, члан
5. Зоран Перовић, члан

б) у Грађанском одељењу:

1. Драгица Марјановић, руководилац групе
2. Предраг Трифуновић, члан
3. Владимир Тамаш, члан
4. Слободан Дражић, члан
5. Љубица Милутиновић, члан
6. Јасминка Станојевић, члан

в) у Одељењу за управне спорове

1. Милена Саватић, руководилац групе,
2. Катарина Манојловић-Андрић, члан
3. Снежана Живковић, члан,
4. Боривој Буњевачки, члан,
5. Олга Ђуричић, члан

VIII

Судска одељења ће најмање једном у шест месеци вршити анализу судске праксе из своје области и оцењивати резултате рада одељења у целини и појединачно судија и стручних сарадника.

Грађанско одељење ће, на основу предлога и ставова привредног већа анализирати судску праксу из области рада трговинских судова и Вишег трговинског и заузимати правне ставове ради проучавања и уједначавања судске праксе у области привредних спорова.

IX

Распоред послова утврђен је на Општој седници одржаној 30. децембра 2003. године.

ПРЕДСЕДНИК СУДА
Соња Бркић, с.р.

Председник Врховног суда Србије на основу члана 31. став 3. Закона о уређењу судова и члана 4. став 3. Пословника о уређењу и раду Врховног суда Србије, по претходно прибављеном мишљењу судских одељења у т в р ђ у ј е

**РАСПОРЕД
ПОСЛОВА СУДИЈСКИХ ПОМОЋНИКА И ОСТАЛИХ ЗАПОСЛЕНИХ У
ВРХОВНОМ СУДУ СРБИЈЕ ЗА 2004. ГОДИНУ**

I

Секретаријат суда

1. Љупка Николић, секретар суда,
2. Милана Павловић, саветник - секретар Великог персоналног већа (и секретар Кривичног одељења),
3. Љубица Павловић, саветник за пројекте, међународну сарадњу и планирање,
4. Љубица Влајковић-Симикић, саветник за представке и притужбе,
5. Гордана Ковић, саветник,
6. Љиљана Митровић, саветник,
7. Биљана Мариновић, стручни сарадник за персоналне послове,
8. Радмила Вукојевић, административни секретар председника суда,
9. Милош Мандић, технички секретар Секретаријата

II

Одељење судске праксе

1. Милана Павловић, саветник – секретар Кривичног одељења,
2. Микица Марковић, саветник – секретар Грађанског одељења,
3. Живана Ђукановић, саветник-секретар Управног одељења (обавља и послове у већу),
4. Милица Јаковљевић, саветник у евиденцији судске праксе Кривичног одељења,
5. Радивоје Ђорђевић, саветник у евиденцији судске праксе Кривичног одељења,
6. Богдан Петковић, саветник у евиденцији судске праксе Грађанског одељења,
7. Даница Илић, саветник у евиденцији судске праксе Грађанског одељења – за радне спорове и секретар Редакције Билтена судске праксе,
8. Драгица Јовановић, саветник у евиденцији судске праксе Грађанског одељења,
9. Горица Голубовић, саветник у евиденцији судске праксе Грађанског одељења за привредне спорове (обавља и послове у већу),
10. Љиљана Врачевић, саветник у евиденцији судске праксе Управног одељења,
11. Стана Милутиновић, саветник у евиденцији судске праксе Управног одељења,
12. Радмила Лончаревић, саветник у евиденцији судске праксе Управног одељења,

III

Кривично одељење

I Веће

1. Мила Бандука, саветник, секретар већа
2. Свјетлана Николић, саветник (обавља и послове секретара већа трећег степена)
3. Драгана Јеврић, саветник
4. Драгана Лужњанин, саветник
5. Јелена Петковић-Милојковић, саветник

II Веће

1. Драгица Гајић, саветник-секретар већа
2. Војка Омчикус, саветник
3. Јолан Мадарас, саветник
4. Гордана Маравић, саветник (обавља и послове секретара већа за одлучивање о захтеву за заштиту законитости против одлука Врховног суда)

III Веће

1. Ксенија Сандић, саветник – секретар већа
2. Биљана Милосављевић, саветник (обавља и послове секретара већа за одлучивање о ванредним правним лековима против одлука трговинских судова и већа за одлучивање о сукобу надлежности у кривичном поступку између судова опште надлежности и трговинских судова)
3. Небојша Павловић, саветник
4. Гордана Бурлић, саветник

IV Веће

1. Наташа Бањац, саветник – секретар већа
2. Биљана Драгаш, саветник
3. Зоран Поповић, саветник
4. Мила Ристић, саветник

Веће за ратне злочине

1. Свјетлана Николић, саветник - секретар већа
2. Ксенија Сандић, саветник
3. Драгица Гајић, саветник
4. Наташа Бањац саветник
5. Милица Јаковљевић, саветник

Посебно одељење

1. Биљана Милосављевић, саветник - секретар Одељења
2. Драгана Јеврић, саветник
3. Гордана Маравић, саветник
4. Војка Омчикус, саветник
5. Милана Павловић, саветник
6. Радивоје Ђорђевић, саветник
7. Зоран Поповић, саветник

IV Грађанско одељење

I Веће

1. Миливоје Миликић, саветник-секретар већа
2. Татјана Златковић, саветник
3. Марина Јелачић, саветник
4. Јасмина Бурић, саветник

II Веће

1. Зденка Којдић, саветник-секретар већа
2. Горица Голубовић, саветник
3. Љиљана Тодоровић, саветник
4. Спасенија Бељин, саветник

III Веће

1. Драгица Алексић, саветник – секретар већа
2. Милица Кадовић, саветник
3. Верица Филиповић, саветник
4. Драгица Луковић, саветник

IV Веће

1. Слободанка Шћекић, саветник-секретар већа
2. Мила Маричић, саветник
3. Соња Пуљезовић, саветник
4. Надица Манић, саветник

V Веће

1. Оливера Новаковић, саветник – секретар већа
2. Момирка Прокић, саветник
3. Гордана Слијепчевић-Берберовић, саветник
4. Мира Ђорђевић, саветник

VI Веће

1. Снежана Томић, саветник - секретар већа
2. Мирјана Дражић, саветник
3. Ружица Каурин-Стевовић, саветник
4. Братислав Чукић, саветник

V

Управно одељење

I Веће

1. Невена Петровић, саветник-секретар већа
2. Жељко Шкорић, саветник
3. Гордана Богдановић, саветник
4. Горан Јосифов, саветник

II Веће

1. Живана Ђукановић, саветник – секретар већа
2. Милена Петровић, саветник
3. Рајка Милијаш, саветник
4. Маријана Тафра-Мирков, саветник

III Веће

1. Душица Маринковић, саветник – секретар већа
2. Ленка Нисторан, саветник
3. Весна Ћировић, саветник
4. Надежда Николић, саветник
5. Миланка Алкалај, саветник

IV Веће

1. Ружа Урошевић, саветник-секретар већа
2. Зорана Брајовић, саветник
3. Весна Даниловић, саветник
4. Милка Милутиновић, саветник

Претходни поступак

1. Зорана Брајовић, саветник
2. Бојана Баић, саветник

VI

Служба за опште послове

1. Ненад Анђелић, шеф Одсека за опште послове
2. Слободан Шолајић, администратор информационог система
3. Драгана Лазић, библиотекар
4. Радославка Лукић, финансијски аналитичар
5. Жељко Враголић, информатичар
6. Горан Вуковић, возач

Писарница

1. Мирјана Војводић, шеф Одсека - управитељ судске писарнице
2. Лидија Јовановић, руководилац групе за кривичну материју (обавља и послове у Већу за ратне злочине и Посебном одељењу за организовани криминал)
3. Новка Ушћумлић, руководилац групе за грађанско-привредну материју
4. Саво Босанац, руководилац групе за управну материју
5. Зоран Николић, руководилац групе за послове судске статистике
6. Милорад Танасковић, руководилац групе за пријем и експедицију поште
7. Мирослав Сламарски, уписничар кривичних предмета
8. Радмила Мијатовић, уписничар грађанско привредних предмета
9. Евица Ркман, уписничар управних предмета
10. Милијана Васић, уписничар за представке и притужбе
11. Милена Враголић, пост. по поднес. странака у крив. грађ. и упр. материји
12. Тамара Вукелић, претходни поступак у управној материји
13. Сандра Младеновић, вод. бележнице упр. предмета
14. Данијела Пешић, обрађ. крив. предмета
15. Славко Чоловић, обрађ. крив. предмета
16. Снежана Веселиновић, обрађ. упр. предмета
17. Сандра Влаховић, обрађ. упр. предмета
18. Милорад Маглов, обрађ. упр. предмета
19. Драгана Ступић, обрађ. упр. предмета
20. Оливера Стругаревић, обрађ. упр. предмета
21. Зоран Никчевић, експ. поште
22. Владан Шћекић, архивар
23. Душан Миленковић, курир
24. Ненад Жујовић, курир
25. Слободан Петковић, курир

Дактилобиро

1. Маријана Вујић, шеф дактилобироа
2. Љиљана Иконић, дактилограф (обавља и послове у Већу за ратне злочине и Посебном одељењу за организовани криминал)

3. Сузана Марковић, дактилограф
4. Андријана Недовић, дактилограф
5. Сенка Ђорђевић, дактилограф
6. Јелена Чакаревић, дактилограф
7. Тања Тодоровић, дактилограф
8. Милица Тошић, дактилограф
9. Снежана Радосављевић, дактилограф (обавља и послове у Већу за ратне злочине и Посебном одељењу за организовани криминал)
10. Терезија Ковач, дактилограф
11. Борјанка Пјанић, дактилограф
12. Марија Пушоњић, дактилограф
13. Јаворка Васиљевић, дактилограф
14. Милица Здравковић, дактилограф
15. Љубинка Данић, дактилограф
16. Славка Драгићевић, дактилограф
17. Славица Ђорђевић, дактилограф (обавља и послове у Већу за ратне злочине и Посебном одељењу за организовани криминал)
18. Стојанка Живановић, дактилограф
19. Зорица Живић, дактилограф
20. Душица Марковић, дактилограф
21. Љиљана Мишковић, дактилограф
22. Драгојла Цвијовић, дактилограф
23. Снежана Швабић, дактилограф
24. Весна Стојановић, дактилограф
25. Весна Граховац, дактилограф
26. Ивана Јовановић, дактилограф
27. Маријана Нинковић, дактилограф
28. Нада Станков, савјивач
29. Славица Џудовић, савјивач
30. Јасенка Војнаровски, савјивач
31. Мила Кастратовић, савјивач
32. Оливера Јанковић, савјивач
33. Миљан Шеговић, рад. за копирање

Распоред је утврђен на Општој седници одржаној 30. децембра 2003. године.

ПРЕДСЕДНИК СУДА
Соња Бркић,с.р.

СУДСКА ПРАКСА

КРИВИЧНО ОДЕЉЕЊЕ

1. ПРИМЕНА БЛАЖЕГ ЗАКОНА

Чланом 192. став 1. тачка 12. Закона о пореском поступку и пореској администрацији није извршена декриминација члана 139. став 1. тачка 3. КЗ РС и члана 154. КЗ РС.

Кривично дело пореске утаје из члана 154. КЗ РС, садржано је у кривичном делу избегавање плаћања пореза из члана 172. Закона о пореском поступку и пореској администрацији.

Уколико висина износа пореза чије се плаћање избегава не прелази 100.000,00 динара, ове радње су декриминизоване. У том случају, доноси се ослобађајућа пресуда (члан 355. став 1. тачка 1. ЗКП), јер таква радња више није предвиђена као кривично дело.

Кривично дело из члана 139. став 1. тачка 3. КЗ РС, уграђено је у кривична дела из члана 172. и 173. Закона о пореском поступку и пореској администрацији.

Приликом оцене да ли ће се на учиниоца применити кривични закон који је важио у време извршења кривичног дела или нови закон, суд ће сходно општим правилима (члан 4. став 2. ОКЗ), применити нови Закон о пореском поступку и пореској администрацији, само ако је он блажи за учиниоца.

(Правно схватање Кривичног одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 08. октобра 2003. године).

2. ВРЕМЕ ИЗВРШЕЊА КРИВИЧНОГ ДЕЛА

Вредност ствари и вредност девизних средстава у динарској противвредности узима се на основу вредности истих у време извршења кривичног дела.

(Правно схватање Кривичног одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 08. октобра 2003. године).

3. ТРАЈАЊЕ ПРИТВОРА

Одредбе о ограниченом трајању притвора (члан 146. ЗКП), после подизања оптужнице односе се и на обавезан и на факултативни притвор.

(Правно схватање Кривичног одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 08. октобра 2003. године).

С Е Н Т Е Н Ц Е

Изјава окривљеног

Потпис окривљеног на потврди о привремено одузетим предметима суштински представља његову изјаву да је тај предмет одузет из његовог притежања и да би се та изјава могла користити као доказ у кривичном поступку услов је да је прибављена у складу са одредбама ЗКП.

Из образложења:

"Пресудом првостепеног суда окривљени је оглашен кривим због кривичног дела из члана 33. став 3. Закона о оружју и муницији Републике Србије и то због тога што је у купеу воза неовлашћено држао 450 комада петарди које представљају експлозивну материју велике разорне моћи, а обзиром да у себи садрже 1.980 гр. пиротехничког експлозива који представља експлозивну материју велике разорне моћи и осуђен на казну затвора у трајању од једне године.

Решавајући по жалби окривљеног, изјављеној против првостепене пресуде, Врховни суд Србије је својим решењем укинуо побијану пресуду, уважавајући жалбу окривљеног а и по службеној дужности из разлога што потврда о одузетој експлозивној материји а коју су издали овлашћени радници СУП-а није прибављена у складу са одредбама ЗКП.

Наиме, Врховни суд је утврдио да садржина првостепене пресуде указује да се чињенично стање које је утврђено овом пресудом па самим тим и кривица окривљеног заснива на потврди о привремено одузетим предметима СУП-а. Поред тога је утврђено да је у време издавања ове потврде лице од кога су уз потврду одузете петарде о којима је реч имало својство осумњиченог извршиоца кривичног дела из члана 33. став 3. ЗООМ-а РС, и које је као такво приведено и у службене просторије СУП-а, где је и потписало потврду о привремено одузетим предметима о којој је напред реч. Такође је утврђено да мада члан 226. став 8. ЗКП између осталог прописује да је орган унутрашњих послова дужан да осумњиченог одмах обавести о делу за које се терети и основима сумње, о праву да узме браниоца који ће присуствовати његовом даљем саслушању, да није дужан да без браниоца одговара на постављена питања, а на чега упућује и садржина члана 13. став 3. ЗКП из које произилази да ће се осумњичени упозорити да све што изјави може бити употребљено против њега као доказ, радници надлежног СУП-а нису поступили у складу са наведеним одредбама ЗКП.

По мишљењу Врховног суда Србије, када органима унутрашњих послова осумњичени за кривично дело из члана 33. став 3. ЗООМ-а РС потпише потврду о привремено одузетим предметима, а да претходно није упозорен о праву да узме браниоца који ће присуствовати његовом даљем саслушању, да није дужан да без браниоца одговара на постављена питања, као и да све што изјави може бити употребљено против њега као доказ, тако прибављена изјава не може представљати доказ, у кривичном поступку, јер је стечена на недозвољен начин, начин супротан одредбама члана 226. став 8. ЗКП и члана 13. став 3. и став 6. ЗКП, које предвиђају да осумњичени има право на браниоца увек кад је то Закоником предвиђено, па како се побијана пресуда заснива на незаконитом доказу, то полазећи и од садржине члана 18. став 2. ЗКП, постоји апсолутно битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 368. став 1. тачка 10. ЗКП."

(Решење Врховног суда Србије Кж I 4/04 од 3. фебруара 2004. године)

Трајање притвора

Одредбе о трајању притвора из члана 146. став 3. и 4. Законика о кривичном поступку односе се и на оне притворе који су постојали у време ступања на снагу Законика о кривичном поступку, али се као почетак рока трајања притвора има узети 29.март 2002. године, када је ступио на снагу нови Законик о кривичном поступку.

Из образложења:

"По оцени Врховног суда основано се у жалби Окружног јавног тужиоца указује да је првостепени суд погрешно применио закон када је донео решење о укидању притвора у конкретном случају, с обзиром да се одредбе о ограниченом трајању притвора после подигнуте оптужнице односе и на притворе који су постојали у време ступања на снагу Законика о кривичном поступку, али се као почетак рока трајања притвора на притворе који су постојали у време ступања на снагу Законика о кривичном поступку има узети 29.3.2002. године, као дан када је тај Законик ступио на правну снагу. Стога је Врховни суд уважавајући жалбу Окружног јавног тужиоца преиначио ожалбено решење и одредио притвор према окривљеном, с обзиром да исти није провео у притвору више од две године рачунајући од дана ступања на снагу Законика о кривичном поступку."

(Решење Врховног суда Србије Кж-П-168/04 од 20.1.2004. године)

Издавање записника и дозвољеност жалбе

Против решења већа првостепеног суда донетог у смислу члана 337. став 3. Законика о кривичном поступку, којим су одбијени предлози бранилаца оптужених да се издвоје записници и обавештења, није дозвољена посебна жалба.

Из образложења:

"Одредбом члана 337. став 3. ЗКП, а на основу које је донето првостепено решење, поред осталог, прописано је, да је против решења о издавању записника и обавештења дозвољена посебна жалба. Како су у конкретном случају првостепеним решењем одбијени предлози бранилаца оптужених да се из списка издвоје аудио-снимци телефонских разговора и записник о саслушању сведока, а наведеном одредбом ЗКП, није прописана могућност подношења посебне жалбе против таквог решења, то Врховни суд, налази, да су жалбе бранилаца оптужених, недозвољене.

Поред тога, одредбом члана 398. став 3. ЗКП, прописано је поред осталог, да се решења која се доносе ради припремања пресуде могу побијати само у жалби на пресуду. С обзиром, да из списка произилази, да је наведено решење донето на главном претресу, а то значи ради припремања пресуде, то је по оцени Врховног суда и у смислу ове одредбе ЗКП, жалба против таквог решења, недозвољена и поред тога што је у првостепеном решењу наведено упутство о правном леку.

Према томе, одлуком овог суда нису повређена права оптужених, с обзиром на могућност да оптужени против евенуталне осуђујуће пресуде исту побијају по основу

прописаном у члану 368. став 1. тачака 10. ЗКП, уколико сматрају да је заснована на доказу на којем се по одредбама овог закона не може заснивати, ако се при томе има у виду да је одредбом члана 337. став 3. ЗКП, изричито прописано, поред осталог, да је само против решења о издвајању записника и обавештења дозвољена посебна жалба, а не и против решења којим је одбијен предлог да се записници и обавештења издвоје из списка.

Из изнетих разлога, а на основу члана 401. став 3. ЗКП, одлучено је као у изреци решења.

(Решење Врховног суда Србије Кж. II о.к. 18/04 од 12. марта 2004. године)

Одлучне чињенице и казна

Чињенице и околности које су од значаја за одмеравање казне представљају одлучне чињенице и уколико су разлози о тим чињеницама и околностима у знатној мери противречни тиме је учињена битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 368. став 1. тачка 11. ЗКП.

Из образложења:

"По оцени Врховног суда основано се у жалби Окружног јавног тужиоца указује да првостепени суд није на поуздан начин утврдио одлучну чињеницу о ранијој осуђиваности, то јест о неосуђиваности окривљеног, јер код чињенице да је окривљени у истрази навео да је раније осуђиван условном осудом због кривичног дела тешке крађе или разбојништва, то је код те околности првостепени суд био дужан да осим извештаја из казнене евиденције по месту пребивалишта окривљеног прибави извештај из казнене евиденције и по месту његовог рођења како би на поуздан начин утврдио чињеницу о његовом ранијем животу, а ова околност има значај одлучне чињенице код изрицања кривичне санкције, па се укидање првостепене пресуде у конкретном случају показује нужним."

(Решење Врховног суда Србије Кж-I-943/03 од 5.2.2004. године)

Битна повреда одредаба кривичног поступка

Изрека првостепене пресуде је неразумљива, ако је износ прибављене имовинске користи назначен у иностраној валути, без динарске противвредности.

Из образложења:

"У изреци првостепене пресуде изостало је навођење динарског износа прибављене имовинске користи. У изреци побијане пресуде између осталог је наведено:

"Да је: оштећено предузеће по налогу сведока - директора ИВ - на дан 31.октобра 1992. године испоручило је и предало оптуженима 33.114 тона ПВЦ фолија у вредности од 49.671 USA долара на штету своје имовине, а оптужени ни до данас није испоручио нити предао ПВЦ прашину у наведеној вредности нити је имао намеру да то учини, а нешто касније да је то оптужени учинио - у намери да себи прибави противправну имовинску корист".

Овде би се радило о квалификованом облику кривичног дела преваре који постоји ако је делом из става 1. члана 171. КЗ РС прибављена имовинска корист у износу од преко 850.000 динара. - Закон о изменама и допунама Кривичног закона Републике Србије ("Сл. гласник РС", бр. 10 од 1.марта 2002. године члан 46. став 2. поменутог Закона).

Оваква изрека пресуде је неразумљива јер није јасно о ком кривичном делу се у овом случају ради, да ли је у питању квалификовани облик или не, ако имамо износ прибављене имовинске користи у изреци побијане пресуде назначен само у страниј валути - доларима - а не у динарској противвредности. По налажењу овог суда, у нашем кривичном закону назначено је, да се имовинска корист одређује и назначује у динарима. Како првостепени суд није тако поступио стога је изрека првостепене пресуде неразумљива, па се не може испитати, те је у таквој ситуацији пресуда укинута и предмет враћен првостепеном суду на поновно суђење".

(Решење Врховног суда Србије пословни број Кж-1-1513/01 од 3.децембра 2002. године)

Брисана осуда

Није повређен кривични закон на штету оптуженог када је брисана осуда цењена код одмеравања казне у смислу одредби чл. 41. ст. 1. и 2. КЗ СРЈ у склопу ранијег живота оптуженог.

Из образложења:

"У проведеном поступку нису учињене нити побијана пресуда садржи оне битне повреде одредаба кривичног поступка, па ни повреде Кривичног закона, на које Врховни суд као другостепени у смислу члана 376. став 1. тачка 1. и 2. ЗКП-а пази по службеној дужности, па ни оне битне повреде одредаба кривичног поступка на које се указује у жалби браниоца оптуженог, а исте се по наводима ове жалбе састоје у томе да првостепени суд противно одредби члана 94. став 3. КЗ СРЈ користи ранију осуђиваност оптуженог као отежавајућу околност, иако су те осуде брисане. Такође се овом жалбом указује и на постојање битне повреде из члана 364. став 1. тачка 11. ЗКП-а јер да је изрека пресуде неразумљива и противречна разлозима пресуде и да се то огледа у томе што првостепени суд у изреци пресуде утврђује да је било физичког сукоба између оптуженог и оштећеног Стевановић Драгана док у образложењу пресуде првостепени суд утврђује да је практично само оштећени тукао оптуженог.

По оцени Врховног суда истакнуте битне повреде одредаба кривичног поступка у жалби браниоца оптуженог су неосноване, јер поступање првостепеног суда у односу на ранију осуђиваност оптуженог није у супротности са одредбом члана 94. став 3. КЗ СРЈ, а ранију осуђиваност оптуженог првостепени суд је правилно оценио у смислу одредбе члана 41. став 1 и 2. КЗ СРЈ у склопу ранијег живота оптуженог. Такође је неоснован и жалбени навод о постојању битне повреде из члана 364. став 1. тачка 11. ЗКП-а јер је по оцени Врховног суда изрека пресуде разумљива и јасна и није противуречна разлозима пресуде, дати су јасни и непротивречни разлози."

(Пресуда Врховног суда Србије, Кж I 45/02 од 20. јуна 2002. године)

Измена и проширење оптужбе у поступку према малолетнику

У поступку према малолетнику дозвољена је могућност одступања од начела објективног идентитета оптужбе и одлуке (члан 493. став 4. ЗКП).

Из образложења:

"Решењем Окружног суда малолетнику је за утврђено извршено кривично дело обљубе са лицем које није навршило четрнаест година из члана 106. став 2. КЗ РС изречена васпитна мера појачаног надзора органа старатељства.

Бранилац малолетника је у жалби навео, поред осталог, да је првостепени суд починио битне повреде одредаба кривичног поступка из члана 368. став 1. тачка 8. ЗКП, сматрајући да је оптужба прекорачена чињеницом да је предлогом за примењивање васпитне мере малолетнику стављено на терет извршење кривичног дела обљубе са лицем које није навршило четрнаест година из члана 106. став 1. КЗ РС, а не из става 2. овога члана, без измене или допуне предлога за примењивање васпитне мере од стране јавног тужиоца.

Врховни суд налази да су ови жалбени наводи неосновани.

Правилном применом одредаба члана 493. став 4. ЗКП веће за малолетнике је било овлашћено да донесе одлуке на основу чињеничног стања које је утврђено на главном претресу, дакле и без става јавног тужиоца у односу на чињенично стање на које се одлука доноси."

(Решење Врховног суда Србије, Кжм.32/03 од 30. јануара 2003. године)

Састав суда при доношењу одлуке у првом степену ван главног претреса

Одлуку о захтеву осуђеног за спајање казне малолетничког затвора са казном затвора доноси ван главног претреса првостепени суд у већу састављеном од тројице судија.

Из образложења:

"Поводом захтева осуђеног, пресудом већа за малолетнике Окружног суда преиначене су у погледу одлуке о казни правноснажна пресуда којом је као малолетник осуђен на казну малолетничког затвора и правноснажна пресуда којом је као пунолетно лице осуђен на казну затвора, тако да је осуђен на јединствену казну затвора.

Одлучујући о жалби осуђеног, Врховни суд је укинуо ову пресуду и предмет вратио првостепеном суду на поновно суђење.

Првостепена пресуда донета је уз почињене битне повреде одредаба кривичног поступка из члана 368. став 1. тачка 1. ЗКП на постојање којих повреда другостепени суд увек пази по службеној дужности у смислу члана 380. ЗКП.

Наиме, првостепени суд је нападнуту пресуду донео у већу састављеном од једног судије и двојице судија поротника, иако у смислу члана 24. став 6. ЗКП одлуку у овој правној ствари доноси веће састављено од тројице судија, због чега је нападнута пресуда морала бити укинута."

(Решење Врховног суда Србије Кжм.15/03 од 9. септембра 2003. године)

Повреда закона и захтев за заштиту законитости

Да би постојала повреда закона у поступку по захтеву за заштиту законитости (члан 419. ЗКП) потребно је да је та повреда по својој природи таква да нужно води преиначењу правноснажне одлуке или укидању у целини и делимично одлуке првостепеног и вишег суда или само одлуке вишег суда (члан 425. став 1. ЗКП) или само у утврђењу да постоји повреда закона ако је захтев поднет на штету окривљеног (члан 425. став 3. ЗКП).

Из образложења:

"Републички јавни тужилац је подигао захтев за заштиту законитости тражећи да се утврди да је повређе закон у корист окривљених тиме што је акт оштећеног као тужиоца погрешно третиран као захтев за спровођење истраге, уместо правилно да је то непосредна оптужница оштећеног као тужиоца.

Решавајући поводом таквог неслагања истражног судије са захтевом за спровођење истраге оштећеног као тужиоца, веће првостепеног суда из члана 23. тачка 6. ЗКП нашло је да нема основане сумње да су пријављени поступали у намери да другом прибаве какву корист или да нанесу какву штету или да су на било који други начин прекршили закон, а Врховни суд Србије је решавајући поводом жалбе оштећеног као тужиоца против решења о обустави поступка одбио жалбу оштећеног као тужиоца као неосновану, прихвативши таков становиште првостепеног суда.

Одлучујући о подигнутом захтеву за заштиту законитости Врховни суд Србије је стао на становиште да би захтев за заштиту законитости био основан нужно је да се ради о таквој повреди закона која нужно води преиначењу правноснажне одлуке или укидању у целини или делимично одлуке првостепеног или вишег суда, или само одлуке вишег суда, а уколико је захтев за заштиту законитости подигнут на штету окривљених, као што је овде случај, такође мора да се ради о истој таквој повреди, с тим да сходно члану 425. став 3. Законика о кривичном поступку тада се утврђује да постоји повреда закона, а не дира се притом у правноснажну одлуку. У конкретном случају не ради се о таквој повреди закона која води преиначењу правноснажне одлуке или укидању одлуке првостепеног или вишег суда или само одлуке вишег суда, уз ограничење из члана 425. став 3. ЗКП, када је захтев за заштиту законитости поднет на штету окривљеног, ово из разлога што тиме што је акт оштећеног као тужиоца погрешно третиран као захтев за спровођење истраге уместо правилно да је то непосредна оптужница оштећеног као тужиоца, тиме није учињена таква повреда која би с обзиром на изнето схватање Врховног суда, водила преиначењу или укидању правноснажних одлука или утврђењу да је тиме повређен закон у корист окривљених, јер је очигледно да је веће првостепеног суда из члана 23. тачка 6. ЗКП расправљало о истим питањима поводом неслагања истражног судије, тј. о истим оним питањима о којима би расправљало и поводом захтева председника првостепеног већа у смислу члана 264. став 1. ЗКП и имајући у виду да је за вођење истраге потребан мањи степен основане сумње, него што је то случај у поступку након подношења оптужнице, тиме није учињена повреда закона у корист окривљених, па је из тих разлога поднети захтев за заштиту законитости Републичког јавног тужиоца одбијен као неоснован."

(Пресуда Врховног суда Србије Кзз-66/03 од 20. новембра 2003. године)

Условни отпуст

Сама по себи чињеница да је осуђени на издржавању казне затвора провео краћи временски период не искључује могућност условног отпуста, уколико из списка произилази да се рецидив код осуђеног не очекује и када се има у виду да је осуђени, с обзиром на време проведено у притвору издржао више од једне половине изречене казне

Из образложења:

"Иако су тачни наводи у жалби Окружног јавног тужиоца, да је наведено позитивно мишљење за осуђеног КПЗ ПС дато након што је осуђени провео на издржавању казне два месеца, Врховни суд налази, да првостепени суд није повредио кривични закон, када је усвојио молбу осуђеног за условни отпуст, с обзиром да из списка произилази да је осуђени издржао више од једне половине изречене казне, када се има у виду и време које је осуђени провео у притвору. С тим у вези, жалбом Окружног јавног тужиоца се неосновано побија првостепено решење, због погрешно утврђеног чињеничног стања и наводи да је првостепени суд погрешно утврдио да је постигнута сврха кажњавања након што је осуђени на издржавању казне провео само два месеца. При томе, ваља имати у виду, да је првостепени суд закључак у погледу постизања сврхе кажњавања утврдио, како то произилази на основу наведеног извештаја КПЗ ПС, у вези понашања осуђеног на издржавању казне. Имајући у виду наведени извештај и разлоге наведене у побијаном решењу, Врховни суд налази, да је првостепени суд правилно утврдио да је постигнута сврха кажњавања, те да у спису не постоје докази који би упућивали на супротан чињенични закључак у односе на разлоге из побијаног решења. Према томе, следи, да сама по себи чињеница да је осуђени на издржавању казне затвора провео краћи временски период не искључује могућност условног отпуста, уколико из списка произилази да се рецидив код осуђеног не очекује и када се има у виду да је осуђени, с обзиром на време проведено у притвору издржао више од једне половине изречене казне".

(Решење Врховног суда Србије Кж-ИИ-206/04 од 25.фебруара 2004. године)

**СЕНТЕНЦЕ ИЗ ОДЛУКА КРИВИЧНОГ ОДЕЉЕЊА
ОКРУЖНИХ СУДОВА**

Застарелост кривичног гоњења

Код продуженог кривичног дела време апсолутне застарелости кривичног гоњења рачуна се засебно и одвојено за сваку кривичноправну радњу која улази у састав продуженог кривичног дела.

Из образложења:

"Код продуженог кривичног дела време апсолутне застарелости кривичног гоњења рачуна се засебно и одвојено за сваку кривичноправну радњу која улази у састав продуженог кривичног дела."

(Пресуда Округног суда у Пожаревицу Кж. бр. 99/2003 од 20. марта 2003. године)

Превара

Окривљени који лажно приказује чињенице индивидуално неодређеном броју лица у моменту изношења истих не мора знати које ће тачно лице довести у заблуду.

Из образложења:

"У конкретном случају правно је ирелевантно, према ставу другостепеног суда што окривљени износи неистине индивидуално неодређеном броју лице преко телевизијски станица и на тај начин доводи сва лица у заблуду, а само су одређена од тих лица наведена да на штету своје имовине нешто учине. То што окривљени није знао које је лице навео да на штету своје имовине нешто учине у моменту када је износио лажне чињенице, није од утицаја на постојање овог кривичног дела."

(Пресуда Округног суда у Београду, Кж.2151/02 од 16. јануара 2003. године)

ГРАЂАНСКО ОДЕЉЕЊЕ

1. РАЗГРАНИЧЕЊЕ ИЗМЕЂУ СУДСКЕ И УПРАВНЕ НАДЛЕЖНОСТИ

Надлежност органа управе за поступање по захтеву за остваривање права на накнаду по Закону о основним правима бораца, војних инвалида и породица палих бораца и накнаде по Закону о војсци не искључује надлежност редовног суда да поступа у парници ради накнаде штете због незаконитог или неправилног рада државног органа.

Образложење:

"У судској пракси настао је проблем разграничења судске и управне надлежности поводом спорова по тужбама корисника чија су права утврђена одлуком надлежног управног (или војног) органа, у случајевима када орган који треба да изврши исплату то не чини (дневнице резервистима, војне инвалиднине и друге накнаде).

По првом становишту (израженом у неким судским одлукама и рефератима) редован суд је надлежан у споровима физичких лица за исплату накнаде у случају постојања правноснажних и извршних решења зато што се ради о имовинско-правном спору проистеклом из специфичне врсте законске облигације. Та решења (углавном) садрже само исказ којим се утврђује висина накнаде па нису подобна за принудно извршење. Права се иначе остварују у управном поступку јер се ради о обавези јавно-правног карактера и за у то утврђење редован суд не би био надлежан. Међутим, када се одлучи о праву корисника, такво утврђење постаје новчано потраживање корисника односно дуг државе.

По другом становишту редован суд није надлежан по тужби у овој врсти спорова ради исплате дуга као законске облигације већ би могао бити надлежан по тужби ради накнаде штете због незаконитог или неправилног рада државног органа на основу чл.172. ЗОО и чл.123. раније важећег Савезног Устава и чл.25. Устава Републике Србије. Наиме, по члану 1. ЗПП, редовни судови расправљају између осталог у имовинско правним споровима осим ако посебним законом нису дати у надлежност другом органу. У овом случају законодавац је управо тако поступио јер расправљање о правима и обавезама и реализацији права поверио органима управе кроз судску контролу у управном спору тако што је прописао:

- да о правима из цитираних закона одлучује надлежан орган управе¹;
- да се заштита корисника и контрола коначног управног акта спроводи у управном спору²;
- да првостепени орган извршава своје решење³;
- да принудно извршење спроводи редован суд у извршном поступку⁴.

Осим тога спорни однос по својој правној природи не представља грађанско-правни однос јер га не карактерише аутономија воље, правна једнакост, преносивост права

¹ Члан 90. Закона о војсци, члан 71. Правилника о накнади дневница, члан 77. Закона о основним правима бораца војних инвалида и породица палих бораца

² Члан 19. и 68. Закона о војним судовима

³ Члан 95. Закона о основним правима бораца...

⁴ Члан 266. ЗИП-а

и обавеза, имовинска санкција (битне карактеристике грађанско-правног односа). У овом односу нема једнакости јер државни органи врше јавна овлашћења нити постоји преносивост права и обавеза (инвалиднине се не могу цедирати правним послом). Појам законске облигације је у теорији споран јер све обавезе начелно извиру из објективног прва (закона). Пореске обавезе, пензије, разне врсте социјалних давања накнаде за еспријацију не сматрају се законским облигацијама и поред тога што се ради о новчаним обавезама јер суштински извиру из других правних чињеница. Ако би се сматрало да утврђена накнада по закону постаје новчано потраживање тек када се утврди решењем надлежног управног органа за чију би принудну реализацију био надлежан редован суд извршила би се негација дела управног поступка који се односи на фазу извршења и једнострано присвајање надлежности у фази остваривања права. У случају када би решења надлежних органа била без осуде на чинидбу (неизвршива) грешке би се могле исправити у жалбеном поступку или евентуално управном спору као и у редовном извршном поступку (приговор) приликом принудног извршења.

Међутим, ако надлежни орган управе и поред постојања средстава у буџету одређених за те намене, без икаквог разлога ускраћује исплату у целини или делимично или врши селекцију извршења обавеза по извршним решењима, или на други начин неправилно или незаконито поступа, редован суд би у парници ради накнаде штете био стварно надлежан за пресуђење ових спорова (под условом да се у тужби истичу чињенице незаконитости и неправилног рада на основу цитираних прописа). Штета би се у том случају могла равнати висини неисплаћених накнада (инвалиднина, дневница).

Полазећи од правне природе спорног односа и његових основних обележја у којима не постоји једнакост учесника нити прометљивост права и да је посебним законом одређена надлежност другог органа (чак и под условом да се ради о имовинско-правном спору), то је већином гласова усвојено друго схватање."

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 06. априла 2004. године)

2. ЗАСТАРЕЛОСТ ПОТРАЖИВАЊА НАКНАДЕ ШТЕТЕ ЗБОГ НЕЗАКОНИТОГ ЛИШЕЊА СЛОБОДЕ

Потраживање накнаде штете по основу одговорности државе за штету коју проузрокује њен орган незаконитим лишењем слободе застарева у роковима прописаним одредбама члана 376. Закона о облигационим односима.

Образложење:

"Одговорност државе за штету коју њен орган проузрокује у вршењу или у вези са вршењем својих функција произилази из одредаба члана 25 Устава Републике Србије и члана 172 Закона о облигационим односима. Државни органи и организације које врше јавна овлашћења могу решавати о правима и обавезама физичких и правних лица или на основу закона примењивати мере принуде и ограничења само у складу са законом у за то прописаном поступку. За штету због незаконитог и неправилног рада службеног лица, државног органа или организације која врши јавна овлашћења, одговара Република Србија или организација која врши јавна овлашћења. Поступање органа за чији рад одговара

држава, законитост и правилност рада тог органа оцењује се према прописаним правилима поступка за рад органа и околностима случаја.

Право на накнаду штете, према члану 14 став 8 Повеље о људским и мањинским правима и грађанским слободама Србије и Црне Горе има свако ко је био незаконито лишен слободе, јер свако има право на личну безбедност и слободу и нико не може бити лишен слободе нечијом самовољом обзиром да је лишавање слободе дозвољено само у случајевима и на начин предвиђен законом.

У споровима ради накнаде штете по тужбама лица избеглих из ратом захваћених подручја у Хрватској и Босни и Херцеговини, која су током 1995. године органи МУП-а Републике Србије незаконито лишили слободе и после задржавања од неколико дана предали војним и полицијским органима Републике Српске и Републике Српске Крајине, према правном схватању Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђеном на седници 25.6.2001. године, одговара Република Србија у потпуности и кад су штетне последице наступиле на територији Републике Српске и Републике Српске Крајине, а не само до момента предаје.

Након утврђивања наведеног правног схватања у погледу основа одговорности државе за накнаду штете због незаконитог лишења слободе ових лица без обзира на место наступања штетне последице, у судској пракси нижестепених судова појавила су се супротстављена становишта о року застаревања потраживања накнаде ове штете. Тако је у једном броју одлука и реферату објављеном у Билтену Врховног суда Србије број 2/2004 изражено становиште да уколико је незаконито лишење слободе последица кривичног дела службеног лица или лица запослених у државном органу за коју одговара Република Србија, потраживање накнаде штете по овом основу застарева по посебном пропису из члана 377. Закона о облигационим односима. Супротстављено овом је становиште изражено у одлукама нижестепених судова да потраживање накнаде штете због незаконитог лишења слободе застарева у роковима прописаним чланом 376 Закона о облигационим односима и да се посебна правила о застарелости потраживања накнаде штете из члана 377 Закона о облигационим односима примењују само у споровима који се воде против штетника – учиниоца кривичног дела, којим је извршена повреда права слободе оштећеног.

Према општем пропису из члана 376 Закона о облигационим односима потраживање накнаде проузроковане штете застарева за три године од дана када је оштећеник дознао за штету и за лице које је штету учинило. У сваком случају ово потраживање застарева за пет година од када је штета настала.

У случају одговорности за штету по принципу узрочности или претпостављене одговорности за другог, застарелост потраживања накнаде штете почиње да тече од сазнања за лице које је за штету одговорно, а не од сазнања за фактичког учиниоца штете. Штета проузрокована грађанским деликтом застарева у сваком случају за пет година од настанка штете.

Уколико је штета проузрокована кривичним делом, чланом 377 Закона о облигационим односима прописан је дужи рок застарелости за остваривање потраживања накнаде штете – а то је време одређено за застарелост кривичног гоњења. Прекид застаревања кривичног гоњења повлачи тада за собом и прекид застаревања потраживања накнаде штете. Исто важи и за застој застаревања.

Накнада штете проузроковане кривичним делом може се остварити како истицањем одштетног захтева у кривичном поступку тако и подношењем тужбе за накнаду штете против учиниоца, при чему оба ова правна средства доводе до прекида застаревања. Када је оптужба одбијена и оштећени упућен на парницу ради остварења

имовинско правног захтева, може се узети да је наступио условни прекид застаревања, аналогном применом члана 390 Закона о облигационим односима, под условом да оштећени поднесе тужбу за накнаду штете у року од три месеца.

Према досадашњој судској пракси, о застарелости потраживања накнаде штете проузроковане кривичним делом пресуђује се по посебном пропису из члана 377 Закона о облигационим односима само у случајевима када је правоснажном осуђујућом пресудом кривичног суда утврђено постојање кривичног дела и одговорност лица за учињено кривично дело.

Изузетно, ако су постојале процесне сметње због којих је било апсолутно немогуће да се против учиниоца кривичног дела поступак покрене и оконча, било зато што је учинилац штете умро или је недоступан органима гоњења, парнични суд је овлашћен да, као предходно питање, утврди да ли је штета проузрокована таквом радњом која у себи садржи елементе кривичног дела, јер кривично дело може да постоји и кад је кривични поступак изостао. Притом, деловање парничног суда није усмерено на утврђење кривичне одговорности, јер се то може утврдити само у кривичном поступку, већ да би се сагласно начелу пружања јаче заштите праву оштећеног на накнаду штете проузроковане кривичним делом применила посебна правила о застарелости из члана 377 Закона о облигационим односима. Ако се, објективно гледано, кривични поступак против учиниоца или неког од саизвршилаца, могао или се може иницирати, покренути и водити наведена правила ради расправљања овог предходног питања, као изузетка у парничном поступку, се не би могла применити.

Правни теоретичари, међу којима је и Др Борис Визнер, изражавају став да привилеговани застарни рокови из члана 377 Закона о облигационим односима теку само у односу на штетника који за штету одговара по основу кривице, а да се у случају одговорности за другог застарни рокови рачунају према општем пропису из члана 376 Закона о облигационим односима. Уколико би, према томе дошло до заједничке одговорности за проузроковану штету, тада би се према учиниоцу кривичног дела примењивала посебна правила о застарелости из члана 377, а према ономе ко уместо њега одговара по принципу претпостављене одговорности прописи о застарелости из члана 376 Закона о облигационим односима.

Полазећи од изложеног судије Грађанског одељења Врховног суда Србије су се определиле за већ прихваћено доктринарно становиште да рокови застаревања потраживања накнаде штете из члана 377 Закона о облигационим односима теку само према учиниоцу кривичног дела којим је штета узрокована, а не и према држави односно, правном лицу које за штету одговара уместо њега, по одредбама члана 172 Закона о облигационим односима, и да због тога потраживање накнаде штете по основу одговорности државе за штету коју проузрокује њен орган, застарева у роковима прописаним одредбама члана 376 Закона о облигационим односима."

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 10. фебруара 2004. године)

3. ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У ИМОВИНСКО ПРАВНИМ СПОРОВИМА У КОЈИМА СЕ ТУЖБЕНИ ЗАХТЕВ НЕ ОДНОСИ НА ПОТРАЖИВАЊЕ У НОВЦУ

Ревизија није дозвољена у имовинско правним споровима у којима се тужбени захтев не односи на потраживање у новцу, предају ствари или извршење неке друге чинидбе, ако тужилац у тужби или у току првостепеног поступка није означио

вредност предмета спора нити се она може утврдити на основу одређене или плаћене судске таксе.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 26. маја 2003. године.)

4. ДОСПЕЛОСТ ОБАВЕЗЕ ПЛАЋАЊА НАКНАДЕ ЗА КОРИШЋЕЊЕ СТВАРИ ПО УРЕДБИ О ОРГАНИЗОВАЊУ И ИЗВРШАВАЊУ МАТЕРИЈАЛНЕ ОБАВЕЗЕ

Доспелост обавезе плаћања накнаде за коришћење возила од тренутка предаје до 25. априла 1999. године, без обзира што је возило касније враћено, треба ценити у складу са одредбом члана 20. став 4. Уредбе о организовању и извршења материјалне обавезе ("Службени лист СРЈ", бр. 36/98). На досуђени износ накнаде припада право на затезну камату након истека 15 дана од дана враћања возила.

На износ накнаде досуђене за период од 26. априла 1999. године датум доласка дужника у доцњу треба утврдити у складу са одредбом члана 324. став 2. Закона о облигационим односима.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 26. маја 2003. године.)

5. ПРИМЕНА МЕЂУНАРОДНЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЗАСТАРЕЛОСТИ ПОТРАЖИВАЊА МЕЂУ СТРАНКАМА ОД КОЈИХ ЈЕДНА ОД СТРАНАКА НИЈЕ ПОТПИСНИК КОНВЕНЦИЈЕ

Рок застарелости потраживања од четири године из Међународног уговора о купопродаји робе предвиђен чл. 8. Конвенције о застарелости потраживања у области међународне купопродаје робе не примењује се уколико се ради о потраживању предузећа које има пословно седиште на подручју државе која није потписник Конвенције према домаћем предузећу.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 26. маја 2003. године.)

6. ПРАВО НА НАКНАДУ ЗАРАДЕ И ДНЕВНИЦЕ ЛИЦИМА У РЕЗЕРВНОМ САСТАВУ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ У ТОКУ НАТО БОМБАРДОВАЊА СРЈ 1999. ГОДИНЕ

Надлежност органа управе за поступање по захтеву за остваривање права на накнаду зараде и дневница лицима у резервном саставу Војске Југославије у току НАТО бомбардовања СРЈ 1999. године не искључује надлежност редовног суда да поступа у парници за накнаду штете због незаконитог или неправилног рада државног органа.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 26. маја 2003. године.)

7. ЗАСТАРЕЛОСТ ПОТРАЖИВАЊА НАКНАДЕ ИНФЛАТОРНЕ ШТЕТЕ

Новчано потраживање утврђено правоснажном судском одлуком обезвређено у условима високе инфлације до 24.јануара 1994. године заснива се на правном основу неоснованог обогаћења, па се и време застарелости рачуна према општем застарном року из члана 371. Закона о облигационим односима".

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 08. децембра 2003. године.)

С Е Н Т Е Н Ц Е

ПРОЦЕСНО ПРАВО

Забрана деволуције надлежности

Судском одлуком се не може мењати стварна надлежност судова одређена законом и вршити тзв. деволуција надлежности преузимањем инстанционе надлежности суда нижег ранга у корист суда вишег ранга.

Из образложења:

"Поднеском од 11.08.2003. године тужени је захтевао изузеће председника и свих судија Вишег трговинског суда и предложио да у жалбеном поступку уместо Вишег трговинског суда одлучује Врховни суд Србије како би се, обзиром на непримерене изјаве Председника Владе на конференцији за штампу од 07.08.2004. године обезбедила потпуна непристрасност у вршењу судијске функције.

Одлучујући о предлогу за делегацију у смислу члана 68. ЗПП Врховни суд је нашао да предлог није основан.

Према члану 68. ЗПП највиши суд одређене врсте у републици може на предлог странке или надлежног суда одредити да у појединим предметима поступа други стварно надлежан суд са његовог подручја ако је очигледно да ће се тако лакше спровести поступак или ако за то постоје други важни разлози. Зато се други месно и стварно надлежан суд може одредити од стране вишег суда у случају кад суд који је по закону месно надлежан није у могућности да поступа у конкретном предмету (нужна делегација). Виши суд може тако одлучити и ако није сврсисходно да у том предмету поступа суд пред којим је месна надлежност заснована (сврсисходна делегација). Али се по наведеним одредбама не може извршити тзв. деволуција надлежности – преузимање инстанционе надлежности суда нижег ранга у корист суда вишег ранга, јер она мора бити изричито прописана законом.

Како је само Виши трговински суд стварно надлежан да у инстанцијском поступку одлучује о жалбама изјављеним против првостепених одлука трговинских судова са територије Републике Србије, у смислу члана 16. Закона о судовима у вези члана 25, 80. и 85. Закона о уређењу судова, тужени неосновано захтева да уместо Вишег трговинског суда у жалбеном поступку одлучује Врховни суд Србије, обзиром да се судском одлуком може делегирати други месно надлежан суд који је за суђење и стварно надлежан, али се овом судском радњом, као актом судске управе, не може мењати стварна надлежност судова одређена законом (тзв. деволуција надлежности)."

(Решење Врховног суда Србије Р. I 227/03 од 15. августа 2003. године)

*Стварна надлежност суда у поступку по предлогу
за понављање поступка и стечај*

Општински суд који је донео одлуку у првом степену стварно је надлежан за поступање по предлогу за понављање поступка који је правноснажно завршен, независно од чињенице да је над странком у поступку у међувремену отворен стечај.

Из образложења:

"Правноснажном пресудом Општинског суда у Б. од 28.10.1997. године окончан је поступак по тужби тужиле против туженог ради исплате дуга у траженом износу. Поднеском од 8.1.1999. године достављеном том суду, тужилца је предложила понављање поступка окончан пред тим судом из разлога из члана 421. став 1. тачка 9. ЗПП. С обзиром да је над туженим, са својством правног лица, решењем Трговинског суда из Б, отворен стечајни поступак, Општински суд се решењем од 20.2.2003. године огласио стварно ненадлежним и предмет, по правноснажности овог решења уступио месно надлежном Трговинском суду на даљи поступак. Налазећи да је стварно ненадлежан за поступање у овој правној ствари, Трговински суд је изазвао сукоб надлежности и предмет уступио Врховном суду ради решавања сукоба надлежности.

Након разматрања списка, Врховни суд налази да је за поступање у овој правној ствари надлежан Општински суд у Б.

Према одредбама члана 424. став 1. ЗПП, предлог за понављање поступка подноси се увек суду који је донео одлуку у првом степену. Тај суд ће по поднетом предлогу поступати у свему како је предвиђено одредбама члана 425. – 428. ЗПП. Околност што је над једном од странака у парници у међувремену отворен стечајни поступак, биће релевантна тек у случају да суд дозвољава понављање поступка и укида одлуке донете у ранијем поступку. Тада ће суд, с обзиром на последице стечаја, моћи да цени да ли је стварно надлежан за даље суђење у таквој парници. Зависно од тога, моћи ће да се огласи и стварно ненадлежним и предмет уступи месно надлежном Трговинском суду. Како је предлог за понављање поступка поднет Општинском суду у Б. који је донео одлуку у првом степену, исти је суд надлежан у смислу одредаба члана 424. став 1. ЗПП за поступање по поднетом предлогу."

(Решење Врховног суда Србије Р. I 175/03 од 19. јуна 2003. године)

*Престанак обавезе адвоката да предузима парничне радње
у корист странке која му је дала отказ пуномоћја*

Обавеза адвоката да у случају отказа пуномоћја предузима парничне радње у корист властодавца још месец дана може престати пре истека тог рока само у случају да је давалац пуномоћја ангажовао новог адвоката и о томе обавестио суд.

Из образложења:

"Неосновано се ревизијом указује да је побијано решење донето уз битну повреду одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. тачка 8. ЗПП, јер због неуредне доставе онемогућен је тужилац да расправља пред судом. Тачно је да је пуномоћник тужиоца, адвокат поднеском од 4.9.2000. године отказао пуномоћје тужиоцу и предложио да се позив за расправу заказану за 29.9.2000. године, као и сва даља друга писмена, достављају непосредно тужиоцу. Међутим, по члану 99. став 4. ЗПП после отказа пуномоћја пуномоћник је дужан да још месец дана врши радње за лице које му је издало пуномоћје ако је потребно да од њега отклони какву штету која би у то време могла настати. Оваква обавеза пуномоћника из става 4. овог члана престаје раније ако странка узме другог

пуномоћника или ако изјави да јој помоћ дотадашњег пуномоћника није потребна. Како од отказа пуномоћја до расправе до 29.9.2000. године није протекао рок од месец дана, обавеза пуномоћника тужиоца из става 4. овог члана није престала да приступи на рочиште за главну расправу одржану 29.9.2000. године, због чега су нижестепени судови правилно закључили да је позив за рочиште заказано за 29.9.2000. године уручен тужиоцу."

(Решење Врховног суда Србије, Прев. 347/03 од 30. октобра 2003. године)

Уредност достављања на радном месту

Уредност достављања у смислу одредби члана 141. став 2. Закона о парничном поступку треба ценити у вези са одредбама члана 143. Закона о парничном поступку, што значи да није довољно да је лице које ради на истом радном месту са адресатом пристало да прими писмено, већ је потребно да је то прихваћено са могућношћу да се примљено писмено благовремено преда.

Из образложења:

"Према садржини списка првотуженој је решењем Центра за социјални рад за стараоца за посебан случај постављен М. К, који је запослен код наведеног Центра. Позив за главну расправу одржану 02. септембра 1998. године за стараоца М. К. примио је радник Центра за социјални рад у К, који је радио на пословима пријема поште, а нема доказа да је примљена пошиљка уручена стараоцу М. К. У списима се налази и уверење да се М. К. налази на годишњем одмору од 20. августа до 04. септембра 1998. године.

Правилно је становиште нижестепених судова да за достављање позива за главну расправу није обавезно лично достављање у смислу одредби члана 142. Закона о парничном поступку. Међутим, уредност достављања у смислу одредбе члана 141. став 2. Закона о парничном поступку треба ценити и у вези са одредбама члана 143. Закона о парничном поступку, што значи да није довољно да је лице које ради на истом радном месту са адресатом пристало да прими писмено, већ је потребно да је то прихваћено са могућношћу да се примљено писмено благовремено преда. У конкретном случају старалац М. К. се у време достављања позива за главну расправу налазио на годишњем одмору, па је очигледно да лице које је примило позив на радном месту где М. К. ради није било у могућности да примљени позив уручи адресату, па је позив требало вратити суду са назначењем где се одсутно лице налази. На наведени начин требало је поступити посебно из разлога што се ради о заштити интереса парнично неспособне странке којој је за стараоца постављено лице са назначењем само његовог радног места, а са пропустом да се наведе и адреса његовог стана. Из наведених разлога основано се у ревизији истиче да стараоцу М. К. није дата могућност да расправља пред судом, а што представља битну повреду одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. тачка 8. Закона о парничном поступку."

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 3908/01 од 04. септембра 2002. године)

Спајање парница и правне последице из члана 217. став 2. ЗПП

Спајањем двају парница, свака од њих је задржала свој идентитет, а расправљање по спојеним парницама које је одређено због разлога целисходности, не може повлачити правне последице из члана 217. став 2. ЗПП у погледу оба захтева, уколико није тражен наставак поступка и по тужби и по противтужби.

Из образложења:

"Поступак је започео по тужби тужилаца, против туженог ради дуга. Током поступка тужени је поднео противтужбу, ради дуга. Суд је спојио расправљање по тужби и противтужби и водио јединствени поступак. На рочишту од 2.јула 2002. године, донето је решење о мировању поступка, јер се тужени није одазвао позиву, иако је уредно позван, а тужилац предложио мировање поступка. Отправак решења о мировању поступка уредно су примили пуномоћници странака и на то решење се нису жалили. Странке су поучене о праву да наставак поступка траже у року од три месеца од дана када је наступило мировање, и да ће се тужба сматрати повученом ако ни једна страна у року од четири месеца не стави предлог за наставак поступка. У законском року тужилац је поднео предлог за наставак поступка, изричито наводећи да тражи наставак поступка по тужби. Тужени није тражио наставак поступка по противтужби.

На основу тако утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су правилном применом материјалног права утврдили да се противтужба сматра повученом у смислу члана 217. став 3. ЗПП.

Наиме, према одредби члана 217. став 3. ЗПП предвиђено је да ако ни једна страна у року од четири месеца у року од дана када је наступило мировање поступка не стави предлог за настављање поступка, сматраће се да је тужба повучена.

У конкретном случају у Законом прописаном року од четири месеца, наставак поступка по тужби тражио је тужилац, док тужени-противтужилац није тражио наставак поступка по противтужби, па је протеком рока од четири месеца у коме је могао тражити наставак поступка, наступила правна последица предвиђена одредбом члана 217. став 3. ЗПП.

Тачно је да су расправљање по тужби и противтужби спојени. Међутим, свака од тих парница је задржала свој идентите, и истовремено расправљање које је одређено због разлога целисходности, не може повлачити правне последице дејства парничне радње који је извршио један од тужилаца. Овде се ради о две потпуно самосталне парнице, те је расправљање спојено ради економичности и целисходности и обједињено, па се не може сматрати да је тужилац тражећи наставак поступка по тужби, истовремено тражио наставак и по противтужби."

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 2228/03 и Гзз. 282/03 од 25. јуна 2003. године)

Накнада парничних трошкова

Када тужилац повуче тужбу одмах након испуњења захтева од стране туженог, тада не постоји обавеза тужиоца да накнади парничне трошкове противној странци, али се у таквом случају питање трошкова парничног поступка решава у складу са одредбама члана 154, члана 155. и члана 164. Закона о парничном поступку.

Из образложења:

"Првостепеним решењем Окружног суда је утврђено да је тужба повучена, а тужени је обавезан да тужиоцу накнади трошкове парничног поступка.

Благовременом и дозвољеном жалбом тужени побија првостепено решење у делу којим је обавезан да тужиоцу накнади парничне трошкове и то због битних повреда одредаба парничног поступка.

Испитујући првостепено решење у смислу члана 365. и члана 381. Закона о парничном поступку Врховни суд Србије је нашао да жалба туженог није основана.

У конкретном случају тужилац је повукао тужбу одмах након испуњења захтева од стране туженог, тако да у смислу одредби члана 158. став 1. Закона о парничном поступку не постоји обавеза тужиоца да због повлачења тужбе накнади парничне трошкове противној странци. Међутим, у таквом случају питање трошкова парничног поступка решава се у складу са одредбама члана 154., члана 155. и члана 164. Закона о парничном поступку, како је правилно поступио првостепени суд. Из наведених разлога нису основани наводи жалбе да је требало одредити да свака странка сноси своје трошкове."

(Решење Врховног суда Србије, Гж.42/03 од 07. маја 2003. године)

Дозвољеност жалбе против одлуке Врховног суда

Жалба изјављена против одлуке Врховног суда Србије, није дозвољена.

Из образложења:

"Тужилац жалбом напада решење Врховног суда Србије у Београду, којим је одлучено о предлогу тужиоца за понављање поступка правоснажног завршеног пресудом Врховног суда Србије у Београду Рев. број 2800/99 од 27.јула 1999. године.

Одредбом члана 348. Закона о парничном поступку предвиђено је да се против пресуде донете у првом степену може изјавити жалба у року од 15 дана од дана достављања преписа пресуде, ако у овом закону није одређен други рок. Према ставу 3. истог члана о жалби против пресуде одлучује другостепени суд.

Према одредби члана 378. ЗПП, против решења првостепеног суда дозвољена је жалба, ако у овом Закону није одређено да жалба није дозвољена.

Сагласно одредби члана 382. ЗПП, ревизија је предвиђена као ванредни правни лек против правоснажне пресуде донете у другом степену под одређеним условима.

Ни једном законском одредбом није предвиђено да је дозвољена жалба против одлуке Врховног суда, као редовни нити ванредни правни лек, због чега жалба изјављена на одлуку Врховног суда Србије нема ослоња у Закону о парничном поступку, те је у том смислу и недозвољена."

(Решење Врховног суда Србије, Гж. 41/02 од 14. маја 2003. године)

Признање стране судске одлуке

Повреда права на одбрану у поступку доношења стране судске одлуке није исто што и повреда утврђених основа друштвеног уређења.

Из образложења:

"Према утврђеном чињенчном стању противнику предлагача је од стране суда у Солуну уредно достављена тужба као туженом, тако да нису основани наводи противника предлагача да није могао остварити право на одбрану и да због тога нису испуњени услови за признање стране одлуке прописани одредбама члана 88. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља. Битно је да је противнику предлагача достављањем тужбе и позивањем на расправу пред страним судом омогућено учешће у поступку, а није од значаја што он то право није искористио достављањем одговора на тужбу и присуствовањем расправи.

Нису основани ни наводи жалбе да је страна судска одлука у супротности са јавним поретком наше земље и да за њено признање постоје сметње прописане одредбама члана 91. Закона о решавању сукоба Закона са прописима других земаља, јер евентуална повреда права на одбрану у поступку се не може изједначити са повредом утврђених основа друштвеног уређења, како се неосновано истиче у жалби противника предлагача."

(Решење Врховног суда Србије, Гж.30/02 од 26. марта 2003. године)

Допуштеност тужбе за повраћај неосновано наплаћеног дуга у извршном поступку

Тужба за исплату неосновано стеченог по укинутој извршној исправи може се са успехом поднети како у време трајања рока прописаног за подношење предлога за противизвршење, тако и након његовог протекла.

Из образложења:

"Нижестепени судови налазе да је противтужбени захтев за исплату износа од 613.365,15 динара, који је наплаћен од туженог по основу укинуте одлуке, правно неутемељен, јер се то потраживање може остварити само у поступку извршења на начин и под условима прописаним одредбом чл. 55. ЗИП.

Основано се у ревизији истиче да је оваква одлука заснована на погрешној примени материјалног права. Тачно је да је одредбом чл.55. ЗИП прописано да дужник након спроведеног извршења може суду поднети предлог за противизвршење ако је извршна исправа правноснажно укинута, преиначена, поништена или стављена ван снаге. Овакву заштиту свог права дужник може остварити пред извршним судом под условима да предлог за противизвршење поднесе у року од 3 месеца од дана када је сазнао за разлоге против извршења, а најдоцније у року од 1 године од дана окончаног извршног поступка. Међутим, постојање оваквог правног пута за повраћај неосновано наплаћеног у поступку извршења не може водити лишењу права дужника да и у парничном поступку тражи повраћај неосновано стеченог. Правни институт против извршења је конституисан у корист дужника а са циљем да му омогући брз и једноставан поступак повраћаја

неосновано наплаћеног по извршној исправи која је изгубила правну снагу. На тај начин дужнику је омогућено да у ванпарничном поступку подношењем само доказа да је извршна исправа правноснажно укинута, преиначена, поништена или стављена ван снаге оствари повраћај онога што му је по том основу наплаћено. Међутим, то не значи да дужник заштиту угроженог му права због неоснованог намирења дуга у извршном поступку не може остварити и коришћењем правног пута прописаног за повраћај стеченог без основан. Таква правна заштита се остварује подизањем тужбе из неоснованог обogaћења о чијој основаности суд одлучује у парничном поступку. Она се може поднети како по протеклу рока прописаног за подношење предлога за противизвршење тако и за време његовог трајања. Ствар је дискреционог права дужника који ће о та два правна пута изабрати за остварење заштите повређеног му субјективног права по основу стицања без основа. Стога, суд не може одбити да расправља о основаности тужбеног захтева којим се тражи повраћај стеченог по основу правноснажно укинуте извршне исправе.

Код таквог стања ствари, а полазећи од чињенице да су тужбени и противтужбени захтев међусобно условљени, суд није могао одлучити о основаност тужбеног захтева а да истовремено не расправи и питање основаности противтужбеног захтева. Због тога је одлука о противтужбеном захтеву заснована на погрешној примени материјалног права (одредба чл.210. ст.2. Закона о облигационим односима). Последица тог пропуста суда довела је до непотпуног утврђења одлучних чињеница чијим постојањем је условљена оцена суда о основу и висин противтужбеног захтева. Стога је на темељу одредбе 395. ст.2. ЗПП одлучено као у изреци."

(Решење Врховног суда Србије Прев.312/03 од 23. октобра 2003. године)

Извршење наплатом старе девизне штедње

Када поверилац прибави извршну исправу за наплату старе девизне штедње пре ступања на снагу Закона о измирењу обавеза по основу девизне штедње грађана, не може захтевати извршење ради наплате целокупног штедног улога, већ само оних оброка који су доспели према прописаној динамици из члана 10. наведеног Закона.

Из образложења:

"Решењем о извршењу И. 83/02 од 24. фебруара 2003. године, на предлог поверилаца општински суд је одредио извршење ради наплате новчаног потраживања по основу старе девизне штедње, пленидбом новчаних средстава са рачуна дужника и преносом заплењених износа на рачун повериоца све до наплате досуђених износа извршном исправом – правноснажном пресудом првостепеног суда П. 2377/93 од 27. септембра 1994. године, са законском затезном каматом.

Испитујући побијано решење у смислу члана 408. ств 1. ЗПП, у вези члана 386. ЗПП и члана 400. ЗПП, Врховни суд је нашао да је захтев за заштиту законитости основан.

Законом о измирењу обавеза по основу девизне штедње грађана ("Службени лист СРЈ", број 59/98), који је ступио на снагу 12. децембра 1998. године, чланом 10. прописана је динамика измиревања доспелих обавеза грађанима који су код банака имали уложену стару девизну штедњу. То значи да се неће примењивати рокови доспелости утврђени у уговорима између штедиша и банака.

У смислу члана 22. наведеног Закона, сви започети а не окончати судски поступци, укључујући и извршне поступке, за наплату старе девизне штедње, обустављају се даном ступања на снагу тог Закона.

Како се у конкретном случају повериоци исходили извршну исправу за наплату старе девизне штедње пре ступања на снагу овог Закона, не могу захтевати извршење ради наплате целокупног штедног улога, већ само оних obroка који су доспели према прописаној динамици из члана 10. наведеног Закона.

С`обзиром да је остало неиспитано да ли је дужник добровољно исплаћивао повериоцима доспеле оброке старе девизне штедње по наведеној динамици прописаној законом, што би изискивало уређење предлога за доношење решења о извршењу, ради потраживања доспелих obroка, побијано решење се са сигурношћу може испитати, што представља битну повреду одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. тачка 14. ЗПП, на коју је и указано у захтеву за заштиту законитости.

У погледу реченог, Врховни суд је на основу члана 394. став 1. ЗПП, у вези члана 408. став 2. ЗПП, одлучио као у изреци."

(Решење Врховног суда Србије, Гзз. 290/03 од 04. новембра 2003. године)

СТВАРНО ПРАВО

Пренос стеченог права коришћењем неизграђеног грађевинског земљишта

Обавезним тумачењем члана 39. став 1. Закона о национализацији најамних зграда и грађевинског земљишта проширене су овлашћења ранијих сопственика неизграђеног грађевинског земљишта, јер им је омогућено да стечено право коришћења на том земљишту могу трајно пренети на друга уз накнаду или без накнаде.

Из образложења:

"У поступку је утврђено да је правном претходнику тужених као бившем сопственику, решењем надлежног органа од 25. јануара 1960. године, национализовано грађевинско земљиште парцела број 1312/2 КО Ужице. Правни претходник тужиље је писменим уговором од 22. јануара 1964. године од правног претходника тужених купио део ове грађевинске парцеле у површини од 4 ара и 24 м² у мерама и границама описаним у изреци првостепене пресуде. Овај уговор је у целости извршен. Спорни део парцеле је цепањем матичне парцеле 1965. године добио свој катастарски број 1312/9, али се у катастру непокретности и даље води на туженим као правним следбеницима ранијих сопственика.

На основу таквог чињеничног утврђења нижестепени судови налазе да спорни део земљишта који је предмет уговора о куповини од 22. јануара 1964. године је прешао у друштвену својину по Закону о национализацији најамних зграда и грађевинског земљишта, па како правни претходник тужиље не спада у круг лица на које је корисник земљишта, правни претходник тужених могао пренети ово право, а то су брачни друг,

потомци, усвојеници, родитељи и усвојиоци, наведени у уговору о куповини апослутно ништав и тужила нема право трајног коришћења спорне парцеле.

Изложено становиште суда у погледу прописа релевантних за оцену основаности захтева тужиле се не може прихватити као правилно, јер је због погрешне примене материјалног права чињенично стање непотпуно утврђено.

Наведена овлашћења ранијих сопственика неизграђеног грађевинског земљишта касније су проширена обавезним тумачењем члана 39. став 1. Закона о национализацији најамних зграда и грађевинског земљишта ("Службени лист ФНРЈ", број 24/59), јер им је омогућено да стечено право коришћења на том земљишту могу трајно пренети на другога уз накнаду или без накнаде. У овом случају, права и обавезе које је на основу Закона имао ранији обавезник у погледу национализованог неизграђеног земљишта прелазе на лице на које је пренео своје право коришћења на том земљишту, ако је овај пренос забележен у земљишним књигама.

У погледу реченог, ранији сопственик национализованог неизграђеног грађевинског земљишта није могао пренети на друго лице право својине које му је угашено национализацијом, али је мога пренети новоуспостављено право трајног коришћења тог земљишта. Наведеним обавезним тумачењем, круг лица на које се право коришћења могло пренети није био ограничен. Такво ограничење било је прописано тек касније одредбама члана 5. Закона о одређивању грађевинског земљишта у градовима и насељима градског карактера ("Службени лист" број 5/68) који је ступио на снагу 15. фебруара 1968. године. Међутим, овај закон се не може ретроактивно применити на раније закључени уговор о куповини спорног неизграђеног грађевинског земљишта.

С`обзиром на изложено, имајући у виду до сада утврђено чињенично стање, не може се прихватити оцена нижестепених судова о погледу неоснованости захтева тужиле. За правилну примену материјалног права било је нужно утврдити по чијој молби, која је у служби за катастар непокретности у Ужицу заведена, извршено цепање матичне парцеле и формирање нове парцеле број 1312/9 у површини од 4 ара и 24м², и зашто је приликом те катастарске промене изостао упис промене корисника спрне парцеле, будући да правни следбеници ранијег сопственика овог земљишта не оспоравају чињеницу закључења и извршења уговора о купопродаји, и да обим права тужене општине не би био умањен тиме што би на место ранијих сопственика тужила постала носилац права коришћења спорног земљишта.

Из свих наведених разлога, стекли су се услови да се укину обе нижестепене пресуде и предмет врати првостепеном суду на поновно суђење."

(Решење Врховног суда Србије, Гзз. 16/03 од 10. јула 2003. године)

*Ништавост уговора о продаји непокретности за коју је цена исплаћена
средствима старе девизне штедње*

Исплатом купопродајне цене средствима старе девизне штедње која су продата НБЈ по званичном курсу и добијени износ динарске противвредности исплаћен продавцу непокретности из друштвене својине не оштећује се друштвени фонд, па се ни уговор којим је такав промет извршен не може поништити позивом на одредбу члана 13. Закона о промету непокретности.

Из образложења:

"Према утврђеном чињеничном стању у првостепеном поступку тужена Конфекција "З" из К продала је туженој МЛ из ББ пословни простор у улици Милана Обреновића бр.9. површине 64м² по цени од 72.500 ДМ у динарској противвредности по званичном курсу Народне банке Југославије. Тужена Мара је преузету уговорну обавезу исплате купопродајне цене у целости извршила. То је учинила продајом својих девизних средстава "Југобанци" у износу од 72.500 ДМ. Динарска противвредност овог девизног износа по званичном курсу износила је 433.267,25 динара. Међутим, тржишна вредност спроне некретнине утврђена према налазу и мишљењу судског вештака износила је 74.588,70 ДМ, што по црном курсу одговара динарској противвредности од 693.675,00 динара. Доследно томе, исплаћеним износом купопродајне цене подмирено је свега 62,46% тржишне цене продате некретнине туженој М из друштвене својине. На темељу одредбе чл.13. Закона о промету непокретности усвојен тужбени захтев и спорни уговор о купопродаји поништен.

Основано се у ревизији и захтеву Републичког јавног тужиоца истиче да је оваква одлука нижестепених судова заснована на погрешној примени материјалног права. Неспорна је чињеница да је тужена М уговорену купопродајну цену исплатила продајом својих девизних средстава у износу од 72.500 ДМ. Тако исплаћена цена није у несразмери са тржишном вредношћу непокретности продате туженој М. На то упућује и налаз судског вештака по коме тржишна вредност спроне некретнине износи 74.588,70 ДМ. При томе, околност да је тужена М своју обавезу измирила исплатом динарске противвредности девизне вредности купљене непокретности прерачунате по званичном курсу не може се сматрати неадекватном исплатом у односу на стварну тржишну цену. Ово из разлога, што је смисао и циљ одредбе чл.13. Закона о промету непокретности заштита од могућег оштећења извршеног отуђењем по нереалној цени у односу на тржишну вредност непокретности из друштвеног фонда. У конкретном случају нема оштећења друштвеног фонда, без обзира што исплаћени динарски износ противвредности 72.500 ДМ није адекватан тржишном курсу тог износа. Плаћени динарски износ је адекватан девизном курсу динара који је у то време представљао званични курс утврђен од стране Народне банке Југославије. По том курсу тужена М је продала Држави своја девизна средства у износу од 72.500 ДМ. Стога таква новчана трансакција не може водити оштећењу друштвеног фонда. Напротив, друштвени фонд је увећан, јер је Држава извршила откуп девизних средстава по курсу који је нижи од реалног – тржишног курса немачке марке у односу на динар. При томе, оваква новчана трансакција је извршена по тада важећим правним актима које је донела и у пракси примењивала сама Држава. Стога је у таквој чињеничној и правној ситуацији крајње депласирана тврдња Републичког јавног правобраниоца да је тужена М исплатом динарске противвредности девизне цене купљене некретнине обрачунате по званичном курсу оштетила друштвену имовину."

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев.3244/03 и Гзз.455/03 од 23. октобра 2003. године)

Одговорност сувласника за штетне емисије

Постоји солидарна одговорност сувласника за штету насталу због штетних емисија са њихове непокретности на суседним непокретностима.

Из образложења:

"Према утврђеном чињеничном стању тужилац је власник стамбене зграде у Пироту, а тужени су сувласници суседне непокретности на којој се налази стамбена зграда коју користе. У 2000. години на стамбеној згради тужиоца су се испољила оштећења у виду пукотина, посебно на западном фасадном зиду према плацу тужених. Напрслине на југозападном делу зграде тужиоца настале су због изливања воде из баштенске чесме тужених у темеље зграде тужиоца.

На утврђено чињенично стање правилно је примењено материјално право када је делимично усвојен тужбени захтев за накнаду штете. Одлука о обавези тужених да тужиоцу накнаде штету заснива се на одредбама члана 5. став 1. Закона о основама својинскоправних односа, према којима је власник непокретности дужан да се при коришћењу непокретности уздржава од радњи и да отклања узроке који потичу од његове непокретности којима се отежава коришћење других непокретности (преношење дима, непријатних мириса, топлоте, чађи, потреса, отицања отпадних вода и сл.) преко мере која је уобичајено с обзиром на природу и намену непокретности и на месне прилике, или којима се проузрокује знатнија штета. Због отицања воде из чесме тужених на згради тужиоца је причињена знатнија штета, па је правилан закључак нижестепених судова да су тужени дужни да ову штету надокнаде тужиоцу.

Тужени су сувласници непокретности на којима се налази баштенска чесма, а које непокретности се налазе поред непокретности тужиоца, тако да се тужени не могу ослободити своје солидарне одговорности за насталу штету истицањем да су део непокретности поклонили својој ћерки, посебно што развргнуће имовинске заједнице није извршено, а тужени користе непокретности које се налазе поред непокретности тужиоца."

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 4031/02 од 21. маја 2003. године)

Заједничка недељива својина етажних власника

Власник стана као посебног дела зграде на заједничким деловима зграде и уређајима у згради има право заједничке недељиве својине и стварну легитимацију да побија пуноважност уговора којим је давалац једног од станова на коришћење отуђио уговором о откупу и заједнички део зграде.

Из образложења:

"Према утврђеном чињеничном стању првотужени је био давалац на коришћење стана на коме је носилац станарског права био друготужени. Друготужени је овај стан површине 69 м² откупио уговором од 18.01.1993. године, који је закључио са првотуженим. Побижаним анексом уз овај уговор који су тужени закључили 31.01.1997.

године друготужени је откупио још 3 м2 означених као остава и као део већ откупљеног стана. Тужилац је власник другог стана (површине 45 м2), који се налази у поткровљу исте зграде а својину је стекао откупом 25.03.1993. године. Спорна просторија није саставни део стана друготуженог нити са станом чини јединствену грађевинску целину, а у пројектној документацији спорна просторија означена је као кућиште за лифт.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања правилно су нижестепени судови применили материјално право када су захтев тужиоца усвојили.

Тужилац је титулар права својине – власник стана као посебног дела зграде у Улици 7. јула 8. у Београду. Зато на заједничким деловима зграде и уређајима у згради са осталим етажним власницима има право заједничке недељиве својине у смислу члана 19. став 2. Закона о основама својинско-правних односа и стварну легитимацију да у смислу члана 109. у вези члана 103. Закона о облигационим односима побија пуноважност уговора којим је давалац стана на коришћење отуђио недељиви заједнички део стамбене зграде у реалном делу од 3 м2 – који и не може бити у промету.

Осим тога, према члану 16. став 1. и 6. Закона о становању може се откупити само стан или део стана ако га сувласник није откупио у целини, а не и недељиви заједнички део зграде који са станом друготуженог не чини једну грађевинску целину нити представља његов део, па побијани анекс закључен између тужених 31.01.1997. године не производи правно дејство као ништав правни посао у смислу члана 103. ЗОО. Стога наводи ревизије о погрешној примени материјалног права нису основани."

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. 3991/03 од 27.11.2003. године)

Стицање својине на посебним деловима зграде

Суд неће признати правно дејство уговора о купопродаји стана, пословне просторије или гараже односно гаражног места, као и посебних делова зграде на којима се по закону не може стећи право својине нити као такви могу бити у промету, иако је такав пренос одобрен решењем Министарства финансија.

Из образложења:

"Према утврђеном чињеничном стању, странке су закључиле и пред судом овериле купопродајни уговор по коме је тужени, као продавац, продао тужиљи, као купцу, реалне делове зграде; проходну терасу са санитарним чвором и вешерницом на крову стамбене зграде власништво продавца. Накнадно, због недостатка одобрења Министарства финансија о промету некретнина, у смислу члана 3. став 1. тада важећег Закона о посебним условима промета непокретности, суд је поништио оверу потписа странака на купопродајном уговору. Уговор је у целости извршен исплатом уговорене купопродајне цене и предајом поседа купљених делова зграде. Накнадно, решењем Министарства финансија Републике Србије, одобрен је овај промет. Будући да тужени оспорава тужиљи власништво на купљеној некретнини, првостепени суд пресудом од 29.5.2000. године, усваја тужбени захтев и тужиљи признаје право својине на спорним деловима зграде туженог, налазећи да је тужиља као купац по основу ваљаног уговора о купопродаји, у смислу члана 4. Закона о промету непокретности постала њихов власник. Уважавајући жалбу туженог, другостепени суд пресудом преиначује првостепену пресуду и одбија тужбени захтев. Дозвољеним и благовременим захтевом за заштиту законитости,

подигнутим због погрешне примене материјалног права, Републички јавни тужилац побија другостепену пресуду и предлаже да се иста преиначи, одбије жалба туженог и потврди првостепена пресуда.

Врховни суд налази да је захтев за заштиту законитости неоснован.

Правилно је становиште другостепеног суда да тужилца није могла да стекне власништво на предметним деловима зграде куповином, и да такав уговор не производи правно дејство. Одредбама члана 19. Закона о основама својинско-правних односа предвиђено је да право својине на посебном делу зграде може постојати на стану, пословној просторији или гаражи, односно гаражном месту. Такви посебни делови зграде могу бити у промету у смислу члана 1. став 2. Закона о промету непокретности. У конкретном спорном односу, купљени реални делови зграде туженог не представљају посебне делове зграде, нити могу бити у промету у смислу наведених одредаба закона, и зато суд не може признати правно дејство таквог уговора о промету тих непокретности."

(Пресуда Врховног суда Србије, Гзз.18/02 од 10. априла 2003. године)

Право заједничара на покретање ванпарничног поступка

За покретање ванпарничног поступка за уређење коришћења парцеле на којој постоји заједничарство, овлашћен је и онај заједничар који није у поседу те парцеле.

Из образложења:

"У проведеном поступку је утврђено да су катастарске парцеле бр. 1303/2 и 1303/3 настале цепањем раније постојеће парцеле 1303/2 – њива " село", површине 62,83 ара која је уписана у зк.ул.бр. 377 КО Пиносава, као државна својина, власништво Републике Србија, при чему су као носиоци права коришћења уписани МВ овде противник предлагача са 1/2 дела, ЖВ и ПВ обоје са по 1/6 као и предлагачи ДВ, Татјана и АВ, са уделом од по 1/18. Носилац права коришћења ЖВ је преминула, па су за њене наследнике означени овде предлагачи. ПВ такође је приеминуо и његови наследници су противници предлагача РВ и МР. Предлагачи нису у државини предметне непокретности, а то нису били ни њихови правни претодници покојни НВ и покојна ЖВ. Противпредлагач МВ је у државини новоформиране катастарске парцеле бр.1303/2 у површини од 30,70 ари, а у државини друге новоформиране катастарске парцеле бр. 1303/3 површине 34,77 ари је био уписани земљишно књижни корисник ПВ, а након његове смрти његови наследници, овде противници предлагача другог и трећег реда.

На основу тако утврђених чињеница нижестепени судови су одбили предлог предлага за уређење начина коришћења спорних парцела. Судови су заузели став да предлагачи нису активно легитимисани за покретање поступка за уређење управљања и коришћења заједничком ствари, јер нису држаоци спорних парцела. Такође су сматрали да у конкретном случају нема места ни примени одредбе члана 73. Закона о основама својинско правних односа, према коме наследник постаје држалац у тренутку отварања наслеђа, јер предмет заоставштине није државина већ право коришћења.

Основано у захтеву за заштиту законитости се истиче да је овакав став нижестепених судова заснован на погрешној примени материјалног права.

Одредбом члана 141-147. Закона о ванпарничном поступку, прописана су правила на основу којих надлежни суд, у случајевима одређеним посебним законима, на захтев заинтересованих учесника, својом одлуком уређује начин управљања и коришћења

заједничке ствари. Правила овог поступка о уређењу начина управљања и коришћења заједничке ствари од стране сувласника примењује се на случајеве када више лица има право својине, право коришћења или државине на стварима. Према одредби члана 142. наведеног Закона, сваки заједничар је овлашћен да покрене овај поступак самом чињеницом да лично сматра да је од стране другог заједничара повређен у правима која има у односу на управљање и коришћење на заједничкој ствари. Ни једном одредбом која регулише наведену материју право на покретање поступка није ограничено на лица која, као заједничари, морају да буду и држаоци ствари у погледу које постоји несагласност по питању уређења, управљања и коришћења. Потреба да се сагласност око коришћења и располагања том ствари уреди посредством суда у највећем броју случајева и предпоставља повреду нечијих државинских или других права. Одредбе наведених чланова Закон о ванпарничном поступку би изгубиле свој смисао ако би заједничари због губитка државине услед несагласности са осталим заједничарима око управљања, уређења и коришћења заједничке ствари били лишени могућности да се обрате надлежном суду предлогом у смислу наведених одредаба члана 141-147. Закона о ванпарничном поступку.

Чланом 73. Закона о основама својинско-правних односа је прописано да наследник постаје држалац у тренутку отварања наслеђа, без обзира на то када је стекао фактичку власт на ствари.

Основано се у захтеву за заштиту законитости наводи да је погрешно схватање нижестепених судова да предлагачи нису могли да стекну државину из разлога што је предмет наслеђивања било право коришћења, које треба одвојено посматрати од државине. У тренутку смрти оставиоца предлагачи су постали носиоци права коришћења наведених парцела применом одредаба Закона о наслеђивању и држаоци истих, применом члана 73. Закона о основама својинско правних односа. Како су у овом државинском праву спречени од стране противника у овом поступку, они у смислу одредбе члана 74. став 2. Закона о основама својинско-правних односа, нису изгубили државину па је и став нижестепених судова о непостојању активне легитимације на страни предлага неоснован. Ово тим пре што постоји сагласност противника предлагача да суд уреди начин управљања и коришћења заједничке имовине. Међу учесницима једино не постоји сагласност око тога да ли поступак треба да се спроведе за све парцеле на којима постоји заједничарство, или само за ове за које је предлог поднет.

Због тога што нису поступили у смислу изложеног, судови су своје одлуке засновали на непотпуно утврђеном чињеничном стању у смислу одредбе члана 395. став 2. Закона о парничном поступку, па су исте на основу тих одредби уважавањем захтева за заштиту законитости морале бити укинуте.

У поновљеном поступку првостепени суд ће у смислу изложеног употпунити чињенично стање, па ће новом одлуком законито одлучити о предлогу предлагача."

(Решење Врховног суда Србије, Гзз. 464/03 од 08. октобра 2003. године)

СТИЦАЊЕ ПРАВА КОРИШЋЕЊА СЛУЖБЕНОСТИ И ДРУГИХ ПРАВА

Парцела која је генералним урбанистичким планом постала улица је државна својина и добро у општој употреби које подразумева право коришћења од стране свих заинтересованих лица у оквиру природе и намене тог земљишта, независно да ли је спроведен поступак изузимања из поседа и плаћена накнада ранијем власнику.

Из образложења:

"Према утврђеном чињеничном стању, тужиоци су власници кат. парцела 1545/48, 1545/5 и 1545/47, која су грађевинске парцеле и кућни плацеви у катастарској општини ЛГ, а тужени власници кат. парцела 1545/3 и 1545/4. Тужиоци су по основу куповине сувласници кат. парцеле 1545/49, КОЛ. које је генералним урбанистичким планом предвиђена као улица. Као сувласници тражили су да суд обавезе тужене да престану са коришћењем пролаза преко ове парцеле теретним и путничким возилима и пешице, а ради доласка у своје повласне парцеле. Нижестепеним пресудама обавезани су тужени да престану са коришћењем пролаза преко парцеле тужилаца 1545/49, јер су тужиоци власници ове парцеле, без обзира што је парцела генералним урбанистичким планом предвиђена као улица, она још увек није приведена сврси због поступка који следи и не може се третирао као јавна површина већ приватна и тужени своја евентуална права могу користити тек када парцела буде изузета из приватне и преведена у државну својину. Основано се у захтеву за заштиту законитости јавног тужиоца указује да је на правилно утврђено чињенично стање погрешно примењено материјално право.

Да је парцела 1545/49 у складу са генералним урбанистичким планом постала улица. Как је улица на основу члана 1, 2. став 2. и 5. став 2. Закона о путевима ("Сл.гласник РС", 46/91, 52/91, са каснијим изменама и допунама), она је јавно добро (независно да ли је спроведен поступак изузимања из поседа и плаћена накнада ранијем власнику). То значи да се на њој може стицати право коришћења и право службености односно друга права одређена законом и њу могу користити сва лица па и тужени. Пролаз тужених па и било ког трећег лица преко ове парцеле није злоупотреба права јер је она улица и јавно добро у државној својини, без обзира што није исплаћен накнада ранијем власнику. Парцела је фактички приведена намени у складу са чланом 9. став 1. Закона о грађевинском земљишту ("Сл.гласник РС", 44/95) јер је изграђена са коловозним застором, има улично осветљење, изграђена је водоводна и канализациона инсталација и електромрежа, из чега произилази да служи већем броју грађана као улица. Пролаз овом парцелом од стране тужених и ма ког другог лица није злоупотреба права како то погрешно сматрају нижестепени судови, јер је она државна својина као добро у општој употреби, која подрзаумева право коришћења од стране свих заинтересованих лица у оквиру природе и намене тог земљишта а у складу са чланом 4. став 1. Закона о основама својинско-правних односа.

Како је на потпуно и правилно утврђено чињенично стање погрешно примењено материјално право, то су обе нижестепене пресуде преиначене и тужбени захтев тужилаца одбијен применом члана 395. став 1. у вези члана 408. ЗПП."

(Пресуда Врховног суда Србије, Гзз. 136/02 и Рев. 4023/02 од 24.априла 2003. године)

Сметање државине права стварне службености

Право на коришћење стварне службености, осим власнику повласног добра, припада и лицима која повласно добро користе у интересу власника повласног добра и по његовом овлашћењу.

Сметање ових лица у вршењу права стварне службености представља и ометање власника повласног добра као држаоца права стварне службености.

Из образложења:

"Према утврђеном чињеничном стању тужилац је власник парцела, као повласног добра у чију корист је установљено право стварне службености пролаза преко парцела туженог, као послужног добра. Тужилац живи са родитељима у иностранству, па је због тога само два пута користио наведену службеност за долазак на своје парцеле које је оставио на коришћење својој баби као члану породичног домаћинства. Тужени је крајем јуна 1996. године целом ширином пута којим је трасирана наведена службеност поставио велику и малу капију, а у јесен 1996. године у сезони бербе грожђа спречио је тужиочеву бабу да са трактором и радницима прође овом трасом тако што је вратио са капије и забранио јој даље пролажење овим путем.

Основано се у захтеву за заштиту законитости истиче да се државина права стварне службености стиче фактичким коришћењем ове службености на начин и у границама утврђеним приликом конституисања службености, тако да је према утврђеним чињеницама тужилац постао држалац права стварне службености и ужива државинску заштиту у складу са одредбама члана 75. Закона о основама својинско правних односа. Прво стварне службености пролаза постоји ради омогућавања коришћења повласног добра неопходним коришћењем послужног добра, тако да право на коришћење стварне службености, осим власнику повласног добра, припада и лицима која повласно добро користе у интересу власника повласног добра и по његовом овлашћењу. Ометање ових лица у вршењу права стварне службености представља и ометање власника повласног добра као држаоца права стварне службености, па је у конкретном случају тужилац као власник повласног добра овлашћен да тражи судску заштиту због сметања државине права стварне службености извршен од стране туженог као власника послужног добра према лицу коме је тужилац као власник повласног добра поверио искоришћавање својих непокретности."

(Решење Врховног суда Србије, Гзз.196/99 од 26. априла 2000. године)

ОБЛИГАЦИОНО ПРАВО

Пуноважност уговора закљученог од неовлашћеног лица

Правна ваљаност уговора потписаног од неовлашћеног лица не може се заснивати на његовој изјави да то чини у својству овлашћеног пуномоћника, већ на изричитом или прећутном овлашћењу које му је дато од заступане стране за закључење таквог правног посла.

Из образложења:

"Према у тврђеном чињеничном стању у првостепеном поступку парничне странке су 6.12.1995. године закључиле уговор по отпремници бр.00960. Овај уговор је у име и за рачун туженог као купца потписао његов комерцијалиста ВР. Том приликом он је

потписао и потврду да је предметну отпремницу – уговор потписао и примио у оригиналу, уредно попуњен, потписан и протумачен од обе уговорне стране. Тужилац је као продавац регистра жиро рачуна предузећа СРЈ 1995./96 и за доцније године уредно измирио своју уговорну обавезу. Тужени није исплатио испостављене му фактуре. Стога је на темељу оваквог чињеничног стања усвојен тужбени захтев за исплату уговорене цене регистра жиро рачуна, док је противтужбени захтев за поништење спрног уговора одбијен. Нижестепени судови су тако одлучили јер налазе да у закључењу спорног уговора није постојала заблуда на страни лица које је исти потписало у име туженог. Штавише лице које је такав уговор потписало за туженог није поступало са пажњом доброг привредника у смислу одредбе чл.61. ст.2. Закона о облигационим односима.

Врховни суд не прихвата изнето правно становиште, јер је исто засновано на погрешној примени материјалног права. Ово из разлога, што уговор закључен између правних лица може представљати правно ваљан посао само у случају када је исти потписан од стране њихових законских заступника или овлашћених пуномоћника. То је изричито прописано одредбом чл.85. ст.1. и чл.86. ст.1. Закона о облигационим односима. У противном, уговор који је у име правног лица потписан од стране неовлашћеног пуномоћника може произвести правна дејства само ако га исти накнадно одобри. Постојање накнадног одобрења заступаног правног лица је услов који је изричито прописан одредбом чл.88. ст.1. Закона о облигационим односима. У конкретном случају утврђено је да је спорни уговор за туженог потписао његов комерцијалиста ВР, али није расправљено да ли је он то учинио у својству овлашћеног пуномоћника, или пак пуномоћника по запослењу. Чињеница да је то лице потписало изјаву да је уговор прочитан, протумачен и уредно потписан не може исто учинити и овлашћеним пуномоћником туженог. Стога се питање правне ваљаности спорног уговора не може темељити на тој чињеници, већ на изричитом или прећутном овлашћењу датом потписнику уговора да у име и за рачун туженог може закључити такав правни посао.

Осим тога, и у случају када потписник уговора има овлашћење за његово закључење неопходно је да потпис истог представља израз сагласности воља о битним елементима уговора. Само у том случају, а сходно одредби чл.26. Закона о облигационим односима сматра се да је уговор закључен. У противном, ако постоји неспоразум о предмету или правној природи уговора исти не настаје, без обзира што је потпис о његовом закључењу дат од овлашћеног лица. То је изричито прописано одредбом чл.63. Закона о облигационим односима. У конкретном случају је спорно да ли су потписници уговора сагласни о његовим битним елементима, или пак постоји неспоразум о његовој правној природи, основу и предмету обавезе туженог. Ово из разлога, што писмено потписано од стране представника туженог носи наслов отпремница бр.00960, а не уговор. То писмено садржи податке отпремнице, али и ситно одштампани текст уговорних одредби. Због тога се поставља питање да ли је лице које је такво писмено потписало у име туженог то учинило у уверењу да потписује само отпремницу, или пак уговор."

(Решење Врховног суда Србије, Прев. 419/03 од 18. децембра 2003. године)

Вансудско поравнање о накнади штете

Када су странке закључењем вансудског поравнања користиле своје диспозитивно право на накнаду штете, не могу подносити даље захтеве у вези истог штетног догађаја.

Из образложења:

"Нижестепени судови налазе да након закључења вансудског поравнања између странака у вези штетног догађаја од 28. децембра 1996. године, које је реализовано и на основу којег се тужила одрекла свог даљег потраживања накнаде према туженом као осигуравачу, не може тражити накнаду у већем износу од оне која је исплаћена наведеним поравнањем. Ове разлоге судови заснивају на одредбама члана 1089, члана 1093. став 1. и члана 1094. Закона о облигационим односима.

Изложено становиште нижестепених судова у погледу прописа релевантних за оцену неоснованости захтева тужиле је правилно. У образложењу побијане пресуде наведени су јасни и правилни разлози које прихвата и Врховни суд.

Сврха поравнања је да се у погледу неког спорног односа одреде на неспоран начин међусобно права и обавезе странака. Након склапања поравнања се права и обавезе странака просуђују у складу са уговором о поравнању. Према садржају конкретног вансудског поравнања, тужила је користила своје диспозитивно право на накнаду штете, по којим је допуштено закључење поравнања, а странке су њиме слободно уредиле своје односе, па тужила не може подносити даље захтеве у вези истог штетног догађаја.

Указивање у ревизији о прекомерном оштећењу није основано. Одредбе члана 139. и члана 130. Закона о облигационим односима у којима је нормирано прекомерно оштећење, у принципу имају општи карактер који се примењује на све теретне уговоре, уколико другим прописима за поједине посебне уговоре није друкчије прописано. Један од посебних уговора који је именован је и поравнање (члан 1089. до 1098. Закона о облигационим односима), а у члану 1094. истог Закона је изричито прописано да се због прекомерног оштећења не може тражити поништење поравнања. Дакле, када би се и то ценило као претходно питање, тужилин захтев не би био основан."

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 4842/02 од 29. маја 2003. године)

Правило подељене одговорности

Накнада штете се сразмерно умањује када је могуће утврдити који део штете потиче од оштећеникове штетне радње или пропуштања, а када је то немогуће утврдити, накнада се досуђује према околностима случаја.

Из образложења:

"Према чињеничном утврђењу нижестепених судова приликом покретања виљушкар власништво туженог, услед клизавог коловоза и делом услед празног хода волана, те немогућности прецизног управљања, аутовилушкар је кренуо у десну страну, па

је возач у намери да стабилизује виљушкар и да избегне отворени шахт на путу, покренуо волан у леву страну, те је овај маневар појачао нестабилност виљушкара и љуљане, услед чега је тужилац изгубио равнотежу и пао с папучице виљушкара на којој је стајао. Критичном приликом тужилац је задобио тешке телесне повреде.

На основу таквог чињеничног утврђења нижестепени судови су закључили да је друготужени одговоран за насталу штету по принципу објективне одговорности као и имаалац опасне ствари у смислу члана 173. и члана 174. Закона о облигационим односима, што свакако јесте виљушкар у покрету, који уз то није био исправан, а при томе нису обезбеђени одговарајући услови рада у складу са одговарајућим Законом о заштити на раду.

Основано се у ревизији указује да су судови пропустили да примене одредбу члана 192. Закона о облигационим односима (правило подељене одговорности), и оцене допринос оштећеног у насталој штети. Наиме, када оштећени допринесе да штета уопште настане или да буде већа него што би иначе била, долази до подељене одговорности и сразмерног смањења накнаде, уколико је могуће утврдити који део штете потиче од оштећеникове штетне радње и пропуштања, а кад је то немогуће утврдити, суд досуђује накнаду водећи рачуна о околностима случаја. Дакле, у конкретном случају требало је оценити да ли је тужилац – оштећени, и у којој мери конкретно својом радњом или пропуштањем, фактички учествовао у проузроковању одређеног дела његове властите штете, којим се истовремено смањује дужност штетникове накнаде потпуне интегралне штете, а да се при томе уопште не узима у обзир његов субјективни однос према том свом властитом понашању, већ се једино оцењује да је дотично његово понашање било друкчије од редовног уобичајеног, стандардног понашања других особа у дотичној ситуацији, или није.

Имајући у виду утврђења да је тужилац непрописно стао на папучицу виљушкара, да би се превезао на место рада, и да је био свестан да виљушкарем управља радник који није обучен, очигледно је да није посветио довољну пажњу тако ризичној вожњи, и да је тиме делимично допринео да штета настане у виду тешке телесне повреде која је проузроковала трајне последице за тужиоца. Водећи рачуна о околностима случаја, Врховни суд налази да је укупну правичну накнаду ваљало смањити за 20%, и то за сваки појединачни вид нематеријалне штете.

С тога је Врховни суд у том делу преиначио нижестепене пресуде, у смислу члана 395. став 1. ЗПП."

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. II 507/03 од 03. јула 2003. године)

Обустава кривичног поступка и право на накнаду штете

Лице које није било у притвору, а против кога је у складу са законским овлаштењима вођен и обустављен кривични поступак, нема право на накнаду нематеријалне штете за претрпљене душевне болове због повреде части и угледа.

Из образложења:

"Предмет конкретне парнице представља захтев тужиоца за накнаду неимовинске штете због повреде угледа и части причињене неоснованим вођењем кривичног поступка који је проузроковао орган тужене у обављању својих функција.

Код чињеничног утврђења да је против тужиоца Општинско јавно тужилаштво у Крагујевцу 26.10.1998. године подигло Општинском суду у Крагујевцу оптужни предлог зато што је 12.03.1998. године износио неистине о начелнику органа тужене путем штампе и јавног саопштења вређајући истог, чиме је извршио кривично дело клевете из члана 101. став 1. у вези са чланом 92. став 1. у вези са ставом 5. КЗ РС, да је Општински јавни тужилац 11.01.2002. године одустао од кривичног гоњења тужиоца и повукао оптужни предлог, када је Општински суд у Крагујевцу решењем од 15.01.2002. године утврдио да се обуставља кривични поступак против окривљеног у овом предмету тужиоца, да тужилац у току овог кривичног поступка није био лишен слободе, а да су органи туженог у складу са законом предузимали одређене радње у поступку, то су нижестепени судови правилном применом материјалног права тужбени захтев тужиоца одбили као неоснован.

Одлучујући о ревизији туженог Врховни суд Србије је исту одбио. Ово са разлога што се овај правни однос ваља расправити по основу одредби члана 172. и 200. Закона о облигационим односима, а што значи да правно лице одговара за штету коју њен орган проузрокује трећем лицу обављањем посла који спада у његову дужност, а по основу претпостављене кривице правног лица. Ово надаље значи да тужена одговара уколико је проузрокована фактичка штета и да одговара за исту (члан 154. став 1. Закона о облигационим односима). Надаље, да би постојала штета због претрпљених душевних болова због повреде угледа и части у смислу члана 200. Закона о облигационим односима неопходно је да су доведена у питање његове укупне моралне вредности које овај ужива као члан одређене друштвене средине. Како је једно од основних начела кривичног поступка презумце невиности у току вођења кривичног поступка док се не донесе правноснажна осуђујућа пресуда, а како ова никада није донета то се тужилац не може користити овлашћењима датим чланом 200. Закона о облигационим односима, обзиром да фактична штета није наступила јер су углед и част тужиоца били заштићени овом претпоставком.

Уједно при утврђењу да су органи тужене у току кривичног поступка који представља предмет ове парнице поступали у свему према законским прописима то није испуњен ни елеменат одговорности тужене за насталу штету."

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев.4356/03 од 21. јануара 2004. године)

Тржишна закупнина

Власник чијим се пољопривредним земљиштем други користио без правног основа има право на накнаду за коришћење његовог земљишта у висини тржишне закупнине.

Из образложења:

"У поступку је утврђено да је тужилац оглашен за наследника на непокретности уписаној у земљишно-књижном улошку број 1261 КО Врбас, парцела број 2740/01, њива површине 1ха, 97а и 97 м2. Првотужена је без сагласности тужиоца искључиво користила спорно пољопривредно земљиште у периоду од 1988. до 1998. године. Тржишна закупнина у периоду времена износила је 32.987 кг меркантилне пшенице.

На основу таквог утврђења нижестепени судови су закључили да је тужбени захтев тужиоца основа. Правилан је закључак судова и у образложењу побијане пресуде наведени су јасни и правилни разлози, које прихвата и Врховни суд. Наиме, власник чијим се пољопривредним земљиштем други користио без правног основа има право на накнаду за коришћење његовог земљишта у висини тржишне закупнине. Ради се о употреби туђе ствари у смислу члана 219. Закона о облигационим односима, дакле о верзијском захтеву, а не само захтеву из члана 210. Закона о облигационим односима.

Супротно наводима ревизије да је првотужена била савесна у погледу коришћења спорне непокретности, из чињеничног утврђења несумњиво произилази да се она успротивила предаји непокретности на захтев тужиоца, па се не може говорити о савесном држаоцу у смислу члана 38. Закона о основама својинско-правних односа. С`обзиром да се ради о примени института правнонеоснованог обогаћења ради се о општем застарном року потраживања из члана 371. Закона о облигационим односима."

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 1906/02 од 21. августа 2003. године)

Побијање дужникових правних радњи

Признање већег удела брачном другу у имовини стеченој у браку од оног који би му припао по правилима о деоби заједничке имовине прописаним Законом о браку и породичним односима представља радњу бестеретног располагања предузету на штету повериоца, која се са успехом може побијати.

Из образложења:

"Према утврђеном чињеничном стању Ј.К., бивши супруг тужене, обавезан је правноснажном кривичном пресудом од 25. јула 1997. године да тужиоцу исплати одређене износе у иностраној валути са домицилном каматом од 30. децембра 1996. године до исплате. Тужена је живела у брачној заједници са Ј.К. од 1982. године до његовог хапшења 31. јануара 1997. године, а њихов брак је разведен децембра месеца 1997. године. Пресудом на основу признања од 05. фебруара 1998. године, усвојен је тужбени захтев тужиље Ј.Д. према туженом Ј.К. за утврђење да тужила на њиховој заједничкој имовини стеченој у браку има право својине у висини од 70%. Даље је утврђено да су Ј.Д., у овом предмету тужене и њен супруг у стицању заједничке имовине учествовали са својим примањима, да је тужена у мираз донела непокретности које су експроприсане, да тужена и њен бивши супруг имају две кћерке, те да се тужена за време трајања брачне заједнице бринула о заједничкој деци, спремала кућу и спремала мајсторима при изградњи викендице у Бору.

На основу наведених чињеница нижестепени судови су закључили да не постоје услови за побијање правних радњи Ј.К., као инсолвентног дужника тужиоца, а из разлога што се из његових 30% сувласништва на заједничкој имовини може намирити потраживање тужиоца, те да се не може мењати утврђени удео тужене у стицању заједничке имовине, јер је то утврђено правноснажном пресудом.

Наведени закључак нижестепених судова се за сада не може прихватити, јер нису утврђене све чињенице релевантне за правилну примену одредби члана 280. до члана 285. Закона о облигационим односима, којима су прописани услов и начин побијања

дужникових правних радњи. Ово из разлога што би признање туженој већег удела на имовини стеченој у браку него што јој припада према правилима о деоби заједничке имовине прописаним одредбама Закона о браку и породичним односима представљало бестеретно располагање предузето на штету тужиоца од стране његовог инсолвентног дужника, па би се такво располагање могло побијати под условима прописаним одредбама члана 281. став 3. Закона о облигационим односима. У таквој ситуацији потребно је утврдити чињенице релевантне за оцену доприноса тужене и њеног бившег супруга у стицању заједничке имовине, те у зависности од тога ценити да ли је признање стварних права на заједничкој имовини у складу са тим доприносом или представља бесплатно располагање, како се истиче у ревизији тужиоца.

Из наведених разлога применом члана 395. став 2. Законика о парничном поступку, ревизија тужиоца је усвојена и нижстепене пресуде укинута у деловима наведеним у изреци решења и предмет је враћен првостепеном суду на поновно суђење."

(Решење Врховног суда Србије, Рев.358/01 од 13. фебруара 2002. године)

Могућност раскида извршеног уговора

Извршени уговор о купопродаји непокретности не може се раскинути новим уговором. Правна дејства таквог уговора представљају заснивање новог облигационоправног односа са промењеним улогама уговорних страна.

Из образложења:

"Код чињеничног утврђења да су парничне странке и то тужилац као продавац, а тужена као купац, закључиле писмени уговор о купопродаји спорне некретнине дана 13.04.1994. године на којем су потписи уговорача оверени код суда за купопродајну цену од 10.000 ДЕМ, да је у уговору констатовано да је купац купопродајну цену у целости исплатио продавцу, да у посед спорне некретнине купац ступа на основу договора са продавцем, као и да у време закључења овог уговора тужилац није био у поседу нити укњижен као власник означене непокретности, да је тужилац као давалац издржавања са примаоцем издржавања дана 14.01.1993. године закључио уговор о доживотном издржавању и анекс тога уговора 22.02.1994. године, а чији предмет је била спорна непокретност на којој је тужилац према анексу уговора стиче право својине одмах с тим што је прималац издржавања задржала право доживотног плодоуживања на спорној непокретности, као и да се на спорној непокретности тужена укњижила као власник јануара месеца 1997. године на основу означеног уговора о доживотном издржавању и анекса тог уговора и писменог уговора о купопродаји закљученог са тужиоцем 13.04.1994. године, да је тужилац 13.01.1997. године закључио купопродајни уговор са трећим лицем о купопродаји исте спорне некретнине за купопродајну цену од 32.000 ДЕМ нижестепени судови су извели правни закључак да усмени споразум парничних странака закључен фебруара месеца 1997. године по својој правној природи представља уговор о раскиду уговора о купопродаји од 13.04.1994. године и обавезали тужену да трпи да се у земљишним књигама изврши повратни упис права својине са имена тужене у корист тужиоца на спорној некретнини, а позивом на одредбе члана 67. и 73. Закона о облигационим односима.

Врховни суд, одлучујући по ревизији тужене, а имајући у виду предмет спора, садржину правне заштите коју тужилац захтева да утврђене чињенице да је уговор од 13.04.1994. године извршен моментом укњижбе у земљишну књигу тужене као титулара права власништва на спорној непокретности (члан 33. Закона о основама својинско правних односа), је нашао да је материјално право у нижестепеним пресудама погрешно примењено. Ово са разлога што споразумни раскид уговора по својој правној природи представља уговор о престанку неког пуноважног уговора, а тај нови уговор о раскиду уговора уговорне стране могу закључити у свако време али само док обавезе из претходног уговора не буду потпуно испуњене. Како је у конкретном случају пуноважни купопродајни уговор закључен између парничних странака 13.04.1994. године у целости испуњен укњижбом права власништва тужене у земљишне књиге, а на непокретности која је предмет тога уговора јануара месеца 1997. године, то усмени споразум парничних странака закључен фебруара месеца 1997. године по својој правној природи не представља уговор о раскиду постојећег цитираног пуноважног уговора. С тим, уколико су испуњени сви законски услови, једино може значити закључење новог уговора у коме су уговорне стране промениле улоге.

Склапање купопродајног уговора крајњи је циљ оваквог уговора није настанак и постојање самог уговора већ његово испуњење и чим се уговор изврши путем њега настала права и обавезе престају јер је престао дотад постојећи уговорни облигационоправни однос.

Са тога разлога правилна примена материјалног права, члана 295. Закона о облигационим односима, а код изложеног чињеничног стања, супротно је изражено правном схватању нижестепених судова.

Због тога је Врховни суд Србије преиначио нижестепене пресуде и тужбени захтев тужиоца у целости одбио а у смислу члана 395. став 1. Закона о облигационим односима."

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев.916/02 од 09. јула 2003. године)

Задржавање права својине на продатим стварима и раскид уговора

Када се ради о незнатном неиспуњењу доспелог obroка из уговора по коме је продавац задржао право својине на покретним стварима до испуњења обавезе у целини не доводи се у питање остварење циља уговора, па се уговор не може раскинути.

Из образложења:

"У поступку је утврђено да су странке дана 03. августа 1994. године закључиле уговор о купопродаји, по коме је тужилац предао туженом опрему за смештај 4.320 комада кока носила, а тужени се обавезао на отплату предајом јаја према утврђеној динамици испорука obroка, и то укупно 544.320 комада јаја. У току извршења уговорне странке су и закључиле анекс дана 20. јула 1995. године, којим су измениле динамику испоруке obroка. На дан подношења тужбе у овом спору 26. фебруара 1996. године тужени је био у обавези да на име доспелог obroка преда укупно 53.254 комада јаја или око 10% у односу на укупну уговорену количину.

На основу таквог чињеничног утврђења нижестепени судови су одбили као неоснован примарни захтев тужиоца за раскид наведених уговора, повраћај опреме и

накнаде штете на име употребе опреме, до раскида уговора, а усвојили као основан евентуални захтев тужиоца за испоруку доспелих оброка у време подношења тужбе у количини од 53.254 комада јаја. Према разлозима судова у конкретном случају нису испуњени услови за раскид уговора због неиспуњења, јер се ради о незнатом испуњењу доспелог оброка од 10% од укупне количине уговорене предаје јаја, па се нису испунили услови у смислу члана 131. Закона о облигационим односима.

Правилно је изражено правно становиште судова о примени релевантних прописа за оцену неоснованости примарног захтева тужиоца. У образложењу побијане пресуде наведени су јасни и правилни разлози, које прихвата и Врховни суд.

Указивање у ревизији да је продавац сходно одредби члана 8. основног уговора задржао право својине на опреми до коначне отплате купопродајне цене, не утиче на правилност пресуђења у одбијајућем делу примарног захтева. Према члану 540. Закона о облигационим односима, продавац је заиста могао задржати право својине и после предаје ствари купцу, све док купац не исплати цену у потпуности. Међутим, у конкретном случају се ради о незнатном испуњењу доспеле обавезе којим се не доводи у питању остваривање циља уговора. Правило кад се уговор не може раскинути (члан 131. ЗОО), је инспирисано начелом савесности и поштења које треба да се остварује у облигационим односима и да се поштовањем тог начела онемогући неосновани раскид уговора."

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 1556/02 од 21. августа 2003. године)

Активна легитимација закуподавца који није власник предмета закупа

Закуподавац је активно легитимисан за подношење тужбе за раскид уговора о закупу и предају закупљених ствари у посед, и онда када није власник закупљене ствари.

Из образложења:

"Тужилац у овом спору је закуподавац, а тужени купац на основу писменог уговора о закупу закљученог 5.марта 1994. године. Тужени је престао да плаћа закупнину.

На основу тако утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су правилном применом материјалног права усвојили тужбени захтев тужиоца и раскинули уговор о закупу уз обавезу закупца да предмет закупа преда закуподавцу на несметано коришћење.

Одредбом члана 567. ЗОО предвиђено је да се уговором о закупу обавезује закуподавац да преда одређену ствар закупцу на употребу, а овај се обавезује да му за то плаћа одређену закупнину. Према одредби члана 583. истог Закона, купац је дужан плаћати закупнину у роковима одређеним уговором или законом, а у недостатку уговора и закона како је уобичајено у месту где је ствар предата закупцу, док је према одредби члана 584. истог Закона плаћање закупнине предвиђено као отказни разлог за отказ уговора о закупу.

У конкретном случају испуњени су услови из цитираних одредаба Закона о облигационим односима, јер се питање закупа има расправити по одредбама Закона о облигационим односима. Наиме, из утврђених чињеница да су странке закључиле уговор о закупу са правима и обавезама регулисаним у том уговору, да је тужени као купац

прекршио своју уговорну обавезу у погледу плаћања закупнине, стекли су се законски услови за раскид уговора о закупу и предају у посед закупљених ствари закуподавцу, без обзира што закуподавац није власник предметне непокретности. Његова активна легитимација произилази из уговора о закупу, а не из власништва предметног стана".

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 285/03 од 25. јуна 2003. године)

Приговор осигуравача да је осигурани случај изазван намерно

Код обавезног осигурања од одговорности за штете проузроковане употребом моторног возила, осигуравач према трећем оштећеном лицу не може истицати приговор да је уговарач осигурања, осигураник или корисник, изазвао осигурани случај намерно.

Из образложења:

"У проведеном поступку је утврђено да је син тужилаца преминуо од повреда задобијених приликом преласка улице на пешачком прелазу, тако што је на њега и његове другове намерно налетео путничким возилом Б.Т. Правоснажном пресудом Б.Т. је оглашен кривим да је учинио кривично дело убиство у покушају из члана 47. став 2. тачка 6. КЗ РС у вези члана 19. КЗ СРЈ и осуђен је на казну затвора у трајању од 14 (четрнаест) година. Путничко возило којим је управљао Б.Т. било је осигурано код тужене.

На основу тако утврђених чињеница правилно су нижестепени судови применили материјално право када су обавезали тужену организацију за осигурање да тужиоцима надокнади материјалну и нематеријалну штету.

У смислу одредбе члана 897. Закона о облигационим односима, уговор о осигурању је двострано обавезни уговор, јер једна уговорна страна, уговарач осигурања, закључењем уговора о осигурању преузима обавезу да ће кроз уплату премије осигурања удружити одређена средства у фондовима осигурања, а друга уговорна страна, осигуравач, преузима обавезу да ће ако се деси догађај који је предвиђен у уговору исплатити накнаду односно уговорену своту. Уговор о осигурању је алеаторни уговор, јер обавеза осигуравача да исплати накнаду односно уговорену своту новца настаје тек ако се догоди осигурани случај, а тај осигурани случај може да буде само неки догађај који је био неизвестан у тренутку закључења уговора о осигурању (члан 898. ЗОО). Према одредби члана 941. Закона о облигационим односима, треће лице које је претрпело штету, а за штету је одговорно лице које је осигурано од одговорности, има право да накнаду штете захтева непосредно од осигуравача. Из уговора о обавезном осигурању од одговорности за штете проузроковане употребом моторног возила, треће оштећено лице има право да одштетни захтев истакне непосредно према осигуравачу (члан 87. Закона о осигурању имовине и лица из 1996. године). Да би треће оштећено лице се могло користити право на непосредни захтев према осигуравачу, потребно је да су испуњени услови : да је треће лице претрпело штету за коју је одговорно лице које је осигурано од одговорности, да се догодио осигурани случај и да репарација штете није извршена на други начин. Обавеза осигуравача да накнади штету искључена је према одредби члана 920. Закона о облигационим односима у случајевима кад је одређени догађај осигураник намерно проузроковао. Ово из разлога, што догађај чије је наступање осигураник намерно проузроковао не испуњава услове који су неопходни да би наступио осигурани случај

(члан 898). Против захтева неког другог лица према одредби члана 921. Закона о облигационим односима, осигуравач се може бранити свим приговорима које би могао да истиче према лицу са којим је закључио уговор о осигурању, кад би се то лице појавило са захтевом да осигуравач испуни своју обавезу у вези са наступелим осигураним случајем. Код добровољног осигурања осигуравач може према трећем лицу истичати само оне приговоре који су настали пре него што се догодио осигурани случај. Код обавезног осигурања од одговорности за штете проузроковане употребом моторног возила према одредби члана 87. Закона о осигурању имовине и лица, ако је оштећено лице истакло одштетни захтев непосредно према организацији за осигурање, та организација не може у одговору на такав захтев истичати приговоре које би на основу Закона или Уговора о осигурању могла истаћи према осигураном лицу због непридржавања закона или уговора. Према томе, пошто треће оштећено лице своја права према осигуравачу по основу обавезног осигурања од одговорности за штете проузроковане употребом моторног возила заснива на закону а не на уговору о осигурању, осигуравач према њему не може истичати приговоре које на основу закона или уговора о осигурању може истичати према осигураном лицу услед непридржавања закона или уговора, па ни приговор у смислу одредбе члана 921. у вези са чланом 920. Закона о облигационим односима, да је уговарач осигурања, осигураник или корисник изазвао осигурани случај намерно.

Тужиоци су захтев за накнаду нематеријалне и материјалне штете због смрти сина истакли непосредно према туженој организацији за осигурање као осигуравачу возила чији је корисник изазвао осигурани случај намерно. Право на накнаду штете тужиоци као трећа лице заснивају на закону а не на уговору о осигурању, па тужена као осигуравач не може истичати приговор да је корисник осигурања осигурани случај изазвао намерно и не може се с тога искључити њена обавеза да тужиоцима надокнади тражену штету. Из наведених разлога, неосновано је истицање у ревизији тужене да су нижестепени судови погрешно применили материјално право када су тужену обавезали да тужиоцима надокнади штету из осигураног случаја који је изазван намерно и циљно ради убиства."

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. 2646/03 од 17.септембра 2003. године)

Обавеза осигуравача према трећем лицу

Обавеза осигуравача за штету коју претрпи треће лице у судару моторних возила је солидарна и он одговара за целу штету у границама осигурања и онда када његов осигураник није крив за судар моторних возила.

Из образложења:

"Према утврђеним чињеницама тужила је потврђена у саобраћајној незгоди као треће лице у возилу које је било осигурано код туженог. До незгоде је дошло тако што је возач возила које је било осигурано код осигуравајуће организације Стари Град АД из Ковина, прешао на леву страну коловоза и на истој страни сударио се са возилом које му је долазило у сусрет а којим је управљао осигураник туженог, а у ком возилу је била тужила као сувозач. Над осигуравајућом организацијом Стари Град из Ковина отворен је стечајни поступак.

На основу тако утврђених чињеница првостепени суд је закључио да за штету коју је претрпела тужила као треће лице солидарно одговарају како осигуравач возила које је

изазвало удес тако и осигуравач возила у коме се налазила тужиља и то по начелу објективне одговорности, па је обавезао туженог као осигуравача да тужиљи надокнади штету.

Одлучујући о жалби туженог, другостепени суд је насупрот схватању првостепеног суда, сматрао да у случају удеса изазваног моторним возилом у покрету који је проузрокован искључиво кривицом једног имаоца, за штету које претрпе трећа лица, имаоци моторних возила не одговарају солидарно (став 4. чл. 178. ЗОО), већ по основу кривице (став 1. члан 178. ЗОО). Како је у поступку утврђено да осигураник туженог није крив за удес, то ни тужени као осигуравач није у обавези да тужиљи надокнади штету. Из наведених разлога, другостепени суд је преиначио првостепену пресуду и тужбени захтев тужиље у целости одбио.

Основано у ревизији тужиља истиче да је овакав став другостепеног суда заснован на погрешној примени материјалног права.

Закон о облигационим односима у члану 178. садржи посебна правила о одговорности за штету насталу у случају удеса изазваног моторним возилима у покрету. Према ставу 1. и 2. тог члана, важи начело да имаоци опасних возила у међусобним односима одговарају по начелу скривљене одговорности (субјективна одговорност, а што значи да одговорност зависи од кривице за удес). Када нема кривице долазе у обзир други критеријуми, у начелу странке носе штету на равне делове ако је то правично (став 3. члн 178). Међутим, ова правила о накнади се према одредби става 4. члана 178. не примењују према трећим лицима, јер према трећем оштећеном лицу имаоци моторних возила одговарају независно од кривице и то солидарно. Сваки од њих дугује накнаду целе штете и не може се бранити тиме да је други ималац искључиво или делимично крив за удес. Трећем лицу је признато право да захтева пуну накнаду од сваког имаоца, а ови имају могућност да траже обештећење један од другог у регресном поступку. Имаоци моторних сударних возила могу се од оштећеног бранити приговором о постојању ма којег основа који њихову објективну одговорност искључује, па и кривицом трећих лица, с тим што се они не сматрају трећим лицима у односу један на другог.

Тужиља је као треће оштећено лице у судару два возила, према одредби члана 940. и 941. ЗОО, захтев за накнаду штете истакла директно тужбом против туженог као осигуравача једног од ималаца возила. Како имаоци моторних возила за штету коју претрпе трећа лица одговарају солидарно, то је и обавеза туженог као осигуравача солидарна и он одговара за целу штету у границама суме осигурања, без обзира што његов осигураник није крив за судар у коме је штету претрпела тужиља као треће лице.

Из наведених разлога не може се прихватити став другостепеног суда да тужени као осигуравач није у обавези да тужиљи надокнади штету на основу одредбе члана 178. став 4. Закона о облигационим односима. Како због погрешно израженог става другостепени суд одлучујући о жалби туженог није ценио жалбене наводе и првостепену пресуду у погледу висине досуђене накнаде штете тужиљи, то је другостепена пресуда укинута и предмет враћен другостепеном суду на поновно одлучивање о жалби туженог."

(Решење Врховног суда Србије Рев. 2333/03 од 22. октобра 2003. године)

ПОРОДИЧНО ПРАВО

Раскид уговора о поклону

Код оцене разлога за раскид уговора о поклону треба имати у виду да су сложени односи између родитеља и деце, осим правним нормама, регулисани и моралним нормама и обичајима.

Из образложења:

"Према утврђеном чињеничном стању тужиља је 1983. године, своме сину, у овој парници туженом, поклонила 1/2 дела спољних непокретности, а тужени је на истом плацу саградио нову кућу у коју се уселио са супругом. Тужиља је остала у старој кући у истом дворишту, а на поклоњеним непокретностима је задржала право доживотног плодоуживања. Односи између тужиље и туженог су били коректни до пролећа 1999. године, када се у стару кућу код тужиље доселила њена унука са породицом. Како су рачуни за струју, воду и телефон од уселења унуке тужиље знатно увећани, тужени је од братанице тражио да плати један део тих трошкова. Пошто није постигнут споразум око плаћања трошкова дошло је до свађе између тужиље и туженог. Односи између парничних странака су се још више погоршали покретањем парнице за раскид уговора о поклону. Тужиља је у време доношења првостепене пресуде имала 78 година. Корисник је пензије у износу од око 2.000,00 динара месечно. Тужиља је корисник народне кухиње, а повремено јој помаже други син са којим је тужени дужи период у свађи.

На основу наведених чињеница нижестепени судови су закључили да на страни туженог нема грубе неблагодарности и да није дошло до осиромашења тужиље, те да нису испуњени услови за опозив уговора о поклону.

Наведене констатације и закључци нижестепених суда се за сада не могу прихватити, јер нису утврђене све чињенице релевантне за правилну примену материјалног права. Ово из разлога што узроци свађе између тужиље и туженог 1999. године не могу бити оправдање туженом да у тако дугом периоду избегава своју мајку и да је не посећује, а посебно да јој не пружа никакву пажњу у старости и болести. Сложени однос између родитеља и деце, осим правних норми, регулисани су и моралним нормама и обичајима, тако да и евентуално постојање кривице тужиље за поремећај односа не може бити оправдање туженом да од 1999. године не контактира са тужиљом и да јој као мајци не пружа потребну пажњу и помоћ. Тужиља је на 1/2 дела поклоњених непокретности задржала право доживотног плодоуживања и у просторије које користи могла је да прими унуку са њеном породицом, а тужени је имовинске односе у вези повећаних трошкова могао да реши на други начин, а не кроз свађу са тужиљом и занемаривањем својих обавеза према тужиљи као мајци.

Према садржини списка, још пре 1999. године, постојали су поремећени односи између тужиље и супруге туженог, па је потребно разјаснити узроке њихових свађа, а посебно да ли је тужени подржавањем своје супруге и сам томе доприносио, што је од значаја за оцену да ли на његовој страни постоји неблагодарност према тужиљи.

Нису утврђене ни све релевантне чињенице за оцену да ли је дошло до осиромашења тужиље, што, такође, може бити разлог за усвајање захтева за раскид уговора о поклону. За закључак да до осиромашења тужиље није дошло није довољно само утврђење да је тужила корисник пензије од око 2.000,00 динара месечно и да је корисник народне кухиње, већ је потребно утврдити све потребе тужиље имајући у виду њену старост и здравствено стање. У том контексту треба ценити и потребу тужиље да себи обезбеди туђу негу и помоћ, а што би могла обезбедити закључењем уговора о доживотном издржавању чији би предмет била имовина која је предмет уговора о поклону чији се раскид тражи. Стога се настојање тужиље да опозове поклон не би могло ценити у негативном смислу, како то чине нижестепени судови, већ као покушај да изађе из тешке ситуације у којој се нашла због болести и старости и понашања туженог коме је поклонила своје непокретности, формалног обавезивања туженог да јој обезбеди пристојан живот.

На основу наведеног, применом члана 395. став 2. Закона о парничном поступку, ревизија тужиље је усвојена и нижестепене пресуде укинуте, а предмет је враћен првостепеном суду на поновно суђење."

(Решење Врховног суда Србије, Рев.235/02 од 03. септембра 2003. године)

СТАМБЕНО ПРАВО

Спор пуне јурисдикције

Решавање стамбеног спора пуном јурисдикцијом могуће је само у ситуацији када надлежни орган послодавца не одлучи о пријавама по расписаном огласу за расподелу стана, када постоји злоупотреба права одлучивања поводом изјављених приговора и када предузеће не приступи поновном одлучивању о додели стана на коришћење после поништавања раније одлуке.

Из образложења:

"У поступку је утврђено да је комисија за решавање стамбених потреба туженог дана 04. јуна 1996. године доделила спорни стан тужиоцу, уз обавезу тужиоца и два члана његовог домаћинства као сувласника у по јединој тежини њиховог постојећег стана, да пренос у своје сувласничке уделе у својину туженог, да би тужилац стекао сву својину на спорном стану, размену утврђеној прометној вредности његовог стана. Међутим, уговор није закључен а радило се о стану у изградњи, да би дана 07. јуна 2001. године стављена ван снаге наведена одлука о додели стана од 04. јуна 1996. године, а приговор тужиоцу на ову одлуку је одбијен као неоснован. Тужилац није тражио судску заштиту у погледу оцене законитости наведене коначне одлуке којим је стављена ван снаге одлука о додели спорног стана.

Тужилац претендује на пренос права располагањем на спорном стану и предају у државину решавањем стамбеног спора пуном јурисдикцијом.

Нижестепени судови налазе да је тужбени захтев неоснован. Према разлозима судова нису испуњени услови за примену наведеног института, јер тужилац није тражио судску заштиту у погледу оцене законитости одлука комисије којом је стављена ван снаге

одлука о додели стана, и она је постала коначна. Стим у вези је отпао и правни основ за закључење будућег уговора о сувојини и уговора о закупу идеалног дела стана, те у погледу непостојање основа условило је и неоснованост захтева тужиоца за пренос права располагања и предаје спорног стана у државину.

Изражено правно становиште судова је правилно. Указивање у ревизији о стамбеном спору пуне јурисдикције је неосновано. Наиме, решавање стамбеног спора пуном јурисдикцијом, је изузетно, само у ситуацији када надлежни орган послодавца не одлучи о пријавама по расписаном огласу за расподелу стана, када постоји злоупотреба права одлучивања поводом изјављених приговора и када предузеће не приступи поновном одлучивању о додели стана на коришћење после поништавања раније одлуке. То значи да је разлог за примену пуне јурисдикције у стамбеним споровима отклањање злоупотребе права.

У погледу реченог, нижестепени судови су правилно закључили да у конкретном случају нису испуњени услови за примену наведеног института."

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. II 31/03 од 08. маја 2003. године)

Злоупотреба права становања

Када се носилац станарског права на стану у својини грађана својом вољом лиши својине на сопственом стану који је у међувремену стекао у својину, у намери да задржи право коришћења спорног стана, ради се о злоупотреби права становања.

Из образложења:

"У поступку је утврђено да је тужиља власник спорног стана по структури трособан, површине 100м². У том стану тужена је становала од 1934. године најпре као члан породичног домаћинства, а од 1978. године као носилац станарског права на основу уговора о коришћењу стана закљученим са правним претходником тужиље. Чланови породичног домаћинства тужене били су њен супруг, ћерка и син, а од 1975. године снаха и унук. У току 1960. године тужена је стекла у својину два неусељива стана која се налазе у Београду у истој стамбеној згради и то један стан по структури једнособан површине 45м², а други по структури двособан површине 81м². Први стан је постао усељив у току 1981. године, у који се уселио син тужене са супругом и дететом, а други је постао усељив 1989. године. Оба ова стана тужиља је поклоном 1987. године пренела на свог сина, а спорни стан је наставила да користи са супругом и ћерком, а након њихове смрти од 1994. године спорни стан користи тужиља сама.

На основу таквог чињеничног утврђења, нижестепени судови налазе да стнови које је тужена стекла у својину, а потом уговором о поклону пренела на свог сина, били одговарајући за задовољење стамбених потреба тужене и њеног породичног домаћинства и да су постојали услови за отказ уговора о закупу стана. При томе судови су закључили да тужена са лукративним побудама, настоји да задржи право коришћења туђег стана, свесно предузетим правним пословима лишавајући се власништва своја два стана.

Изложено становиште нижестепених судова је правилно. У образложењу побијане пресуде наведени су јасни и правилни разлози, које прихвата и Врховни суд. Наиме, како се тужена, свесно својом вољом лишила својине на становима, преносећи их у својину своме сину ради решавања потреба његове породичне заједнице, а при томе и у намери да

задржи право коришћења спорног стана у својини тужиље, несумњиво је да се ради о поступцима који представљају злоупотребу права становања.

Са наведених разлога, стекли су се услови за усвајање захтева тужиље и иселење тужене из спорног стана."

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 443/02 од 15. маја 2003. године)

Утврђење ништавости уговора о откупу стана

Закључењем уговора о откупу стана купац је стекао право својине, па зато нема више објективних могућности да се тужбом тражи утврђење ништавости уговора са разлога из члана 17. став 1. тачка 2. и 3. Закона о становању.

Из образложења:

"Према наводима тужбе спорни уговор о откупу стана у Београду је апсолутно ништав у смислу члана 103. Закона о облигационим односима у вези члана 17. став 1. тачка 1. Закона о становању, јер је тужени у тренутку закључења спорног уговора већ био власник стана у Нишу, односно у тренутку давања писмене изјаве да он и чланови његовог породичног домаћинства нису власници другог одговарајућег стана.

Према чињеничном утврђењу нижестепених судова, стан у Нишу није одговарајући за породично домаћинство туженог у моменту када је дао писмену изјаву од 09. новембра 1995. године, имајући у виду структуру стана (да број соба мора бити једнак броју чланова домаћинства), а при томе и чињеницу да је тужени по налогу тужиоца премештен на радном месту у Београд где је био стално запослен, што захтева и додатне параметре, а пре свега место рада и место где се стан налази, као и друге услове везане за остварење животних и културних потреба нормалног живљења.

Из наведених разлога судови су одбили тужбени захтев тужиоца применом члана 17. став 1. тачка 1, 2. и 3. у вези става 2. и 3. истог члана Закона о становању.

Изложено становиште нижестепених судова у погледу примене прописа релевантних за оцену неоснованости захтева тужиоца је правилно. С`обзиром да правну ваљаност уговора о коришћењу спорног стана у Београду који је био између странака закључен и у време када је тужени дао писмену изјаву 09. новембра 1995. године, тужени није довео у сумњу, такав уговор представља законски основ (разлог), за откуп спорног стана. Закључењем спорног купопродајног уговора тужени је стекао права својине, па зато нема више објективних могућности да се тужбом тражи утврђење ништавости уговора с`позивом на члан 17. став 1. тачка 2. и 3. Закона о становању."

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 4482/02 од 24. априла 2003. године)

НАСЛЕДНО ПРАВО

Услови за пуноважност писменог тестаментa пред сведоцима

Услов за пуноважност писменог тестаментa пред сведоцима да завешталац зна да чита и пише је прописан са циљем обезбеђења аутентичности воље оставиоца који

читањем може проверити да ли је у писмену које му је други сачинио правилно интерпретирана његова изјављена воља.

Из образложења:

"Према утврђеном чињеничном стању 18. јула 1989. године адвокат је у својој канцеларији сачинио писмени тестамент на захтев С.М., која је умрла 25. априла 2000. године. Тестаторка је адвокату рекла да је писмена. Након сачињења тестамент написан латиницом је прочитан тестаторки, која је рекла адвокату да је све у реду и хтела је да потпише тестамент, а адвокат јој је објаснио да тестамент мора да потпише пред сведоцима. Приликом посете брачног пара П.З. и П.Н. у лето 1989. године тестаторка их је питала да ли желе да буду тестаментални сведоци и они су то прихватили. Тестаторка је са сведоцима отишла у собу, одбила је да јој тестамент прочита сведок П.Н. и пред сведоцима је сама наглас прочитала тестамент и изјавила да је то њена последња воља. У својству сведока тестамент су потписали П.З. и П.Н., а тестамент је својеручно потписала оставитељица писаним ћириличним словима. Тестаторка је знала да чита и пише. Писала је малим ћириличним словима без коришћења интерпункције. Имала је књиге рецепата у које је уписивала рецепте које је читала комшиницама. Тужиље су као унуке оставитељице упућене на парницу ради поништаја тестаamenta против тестаменталног наследника, сина оставитељице.

На утврђено чињенично стање правилно је примењено материјално право када је тужбени захтев за поништење тестаamenta као неоснован одбијен. Према одредбама члана 237. став 2. Закона о наслеђивању ("Службени гласник РС", број 46/95), на завештање, уговоре о доживотном издржавању и уговоре о расподели имовине за живота, који су сачињени до дана ступања на снагу овог закона, примењују се прописи који су важили у време њиховог сачињења, тако да је ваљаност спорног тестаamenta правилно цењена у смислу одредби члана 65. Закона о наслеђивању ("Службени лист САПВ", број 8/75), према којима завешталац који зна да чита и пише може направити тестамент на тај начин што ће исправу коју му је неко други саставио својеручно потписати у присуству два сведока, изјављујући пред њима да је то његов тестамент, а сведоци ће се потписати на самом тестаменту, те је корисно да се назначи њихово својство сведока, а које одредбе су идентичне са одредбама члана 64. Закона о наслеђивању ("Службени гласник СРС", број 52/74).

Услов за пуноважност писменог тестаamenta пред сведоцима да завешталац зна да чита и пише прописан је са циљем обезбеђења аутентичности воље оставиоца који читањем може проверити да ли је у писмену које му је други сачинио правилно интерпретирана његова изјављена воља. У конкретном случају тестаторка је пред сведоцима прочитала тестамент и изјавила да је то њена последња воља, те је пред сведоцима тестамент својеручно потписала, па је правилан закључак првостепеног суда да је била писмена у мери која је била довољно да провери аутентичност своје изражене последње воље. Читањем тестаamenta оставитељица је проверила да ли је њена воља верно пренета у писмено и то је потврдила својом изјавом и потписом, тако да је у конкретном случају ирелевантно да ли је оставитељица знала и да пише латиничним писмом, како правилно закључује другостепени суд."

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев.3980/02 од 14. маја 2003. године)

АУТОРСКО ПРАВО

Заштита ауторских права

Прилагођавање општег модела система вредновања послова и радних задатака организационим потребама послодавца учињено од стране његовог радника у извршењу редовне радне обавезе не представља ауторску самосталну интелектуалну творевину.

Из образложења:

"Према утврђењу првостепеног суда тужилац је као радник туженог користећи Општи модел система вредновања послова и радних задатака објављен у "Пословној политици" исти прилагодио специфичним потребама организационог дела туженог. Таквим прилагођавањем општег модела није настао нови систем који би се сматрао интелектуалном и креативном творевином тужиоца.

На утврђено чињенично стање правилно је примењено материјално право када је тужбени захтев тужиоца као неоснован одбијен. Прилагођавање општег модела система вредновања послова и радних задатака посебној организацији у којој је тужилац био запослен не представља ауторско самосталну интелектуалну творевину, већ је то рад тужиоца извршен у оквиру његових радних обавеза, а на таквом раду тужилац није могао стећи ауторска права сагласно одредби члана 23. Закона о ауторском праву."

(Решење Врховног суда Србије, Гж.4/01 од 10. априла 2002. године)

МЕДИЈСКО ПРАВО

Право на накнаду штете причињене јавним емитовањем СМС поруке

Емитовање СМС поруке мобилне телефоније извршено путем телевизијске станице представља информацију којом се сходно одредбама Закона о јавном информисању може нанети материјална и нематеријална штета лицу на које се порука односи.

Из образложења:

"Тужена ТВ у периоду од 1. јуна 2003. године до 7.јула 2003. године, на програму је емитовала СМС поруке са садржином: "др Н. сви пацијенти су ти помрли, иди у портуре", а која је први пут емитована 1.6.2003. године у вечерњем термину. Поред ове поруке, емитоване су и друге СМС поруке у којима се помиње презиме др Н. Колеге и сарадници тужиоца били су упознати са емитовањем ових порука, али о томе нису обавештавали тужиоца да га не би узнемиравали.

У емитованим порукама стручна и шира јавност је препознала тужиоца. Колеге тужиоца су од пацијената и њихових рођака информисани о емитовању ових порука и од стране пацијената питани да ли су тачне тврдње из наведених порука да су сви пацијенти

тужиоца умрли. Поједини пацијенти су колегама тужиоца изразили бојазан у погледу свог медицинског третмана на Институту где тужилац ради.

Неосновани су жалбени наводи тужоца и тужених о погрешној примени материјалног права. Одредбом члана 3. став 1. Закона о јавном информисању ("Сл. гласник РС" бр. 43/2003), прописано је, да новинар и одговорни уредник јавног гласила су дужни да пре објављивања информације која садржи податке о одређеном догађају, појави или личности, са пажњом примерном околностима, провери њено порекло, истинитост и потпуност. У конкретном случају, тужени су поступали супротно наведеној одредби. Другостепени суд такође, прихвата правни став првостепеног суда да СМС порука која се емитује на телевизијском програму представља врсту информације и као таква подлеже одредбама Закона о јавном информисању, са разлога да се СМС порука емитује у програму јавног гласила и на тај начин је доступна широј јавности која тај програм прати. СМС поруке, које се шаљу путем мобилних телефона телевизијској станици се не емитују директно у програм, већ морају претходно од стране одређеног лица да се изврши њихова селекција и спречи да се СМС поруке које су непристојне или увредљиве емитују на ТВ програму. СМС порука "др Н. сви пацијенти су ти помрли, иди у протире" је препознатљива и увредљива, како је то утврдио и првостепени суд. Неосновани су наводи у жалби тужених да наведена СМС порука није препознатљива, увредљива. Ови жалбени наводи не само што су у супротности са утврђеним чињеничним стањем, него се и не доводе у сумњу.

Одредбом члана 79. Закона о јавном информисању, прописано је да свако лице на које се односи нетачна, непотпуна или друга информација чије је објављивање у складу са овим Законом забрањено, као и лице коме није објављена исправка, одговора или друга информација, чије објављивање има право да тражи од јавног гласила, у складу са овим законом, ако је због њеног објављивања, односно необјављивања трпи штету, има право на накнаду материјалне и нематеријалне штете у складу са општим прописима и одредбама овог закона, независно од других правних средстава која том лицу стоје на располагању. Према члану 80. истог закона, новинар, одговорни уредник и правно лице који је оснивач јавног гласила који су пре објављивања с пажњом примерном околностима могли утврдити неистинитост или непотпуност информације, солидарно одговарају за материјалну и нематеријалну штету проузроковану објављивањем информације. Аутор, одговорни уредник и правно лице које је оснивач јавног гласила који су пре објављивања с пажњом примерном околностима могли утврдити неистинитост или непотпуност информације одговарају за штету (члан 83. наведеног закона). Према томе, тужени у складу са наведеним одредбама Закона о јавном информисању су солидарно одговорни за накнаду нематеријалне штете тужиоцу због повреде части и угледа.

Висину накнаде нематеријалне штете, као правичну новчану накнаду у смислу члана 200. ЗОО у вези члана 223. ЗПП, првостепени суд је правилно одмерио имајући у виду све околности, а нарочито да тужилац ужива велики професионални углед, да је млад човек, да се бави специфичном области медицине, да је шира јавност упозната са његовим стручним радом, да је велики број колега видео емитоване поруке на програму туженог или за њих сазнао на други начин. Емитовањем наведених СМС порука, професионални углед и част тужиоца међу његовим сарадницима и познаницима био повређен у већој мери и та је повреда релативно дуго трајала. Неосновани су жалбени наводи тужених, да је досуђени износ превисоко одмерен као и наводи у жалби тужиоца да досуђени износ од 200.000,00 динара не представља правичну новчану накнаду, као сатисфакцију због повреде части и угледа. Приликом одлучивања о висини накнаде нематеријалне штете, овај суд је водио рачуна о значају повређеног добра и циљу коме служи та накнада, али и

о томе да се њоме не погодује тежњама које нису спојиве са њеном природом и друштвеном сврхом."

(Пресуда Врховног суда Србије Гж.13/04 од 12. фебруара 2004. године)

РАДНО ПРАВО

Фактички рад и престанак радног односа

Када постоји одлука надлежног органа о заснивању радног односа на неодређено време, коме је претходио избор, али не по огласу већ по члану 14.став 1.тачка 8. Закона о радним односима, не ради се о односу фактичког рада, већ о непрописано заснованом радном односу што би био основ за престанак радног односа под условом да није протекло годину дана од заснивања радног односа.

Из образложења:

"Према утврђеним чињеницама тужилац је засновао радни однос на одређено време без јавног оглашавања код тужене решењем од 28.01.1999. године, с тим да посао обавља највише до 90 радних дана. Решењем тужене од 01.11.1999. године, тужилац је засновао радни однос на неодређено време почев од 01.11.1999. године, а с обзиром да је привремено повећани обим посла постао трајан. Извршеном контролом који је обављен дана 03.02.1999. године, а записник достављен дана 24.09.1999. године, констатовано је да пријем у радни однос тужиоца није вршен у свему у складу са Законом о радним односима. Решењем тужене од 09.04.2001. године тужиоцу је престао радни однос, а наведено решење је потврђено другостепеним решењем тужене од 30.11.2001. године. На тако утврђено чињенично стање нижестепени судови су погрешно применили материјално право када су тужбени захтев тужиоца за поништај оспорени одлука одбили.

Одредбом члана 108. став 1. тачка 11. Закона о радним односима из 1996. године, који је био на снази у време доношења оспорених одлука, прописано је да запосленом престаје радни однос независно од његове воље отказом уговора о раду од стране послодавца, ако у року од годину дана од дана заснивања радног односа се утврди да је засновао радни однос супротно одредбама Закона.

Из утврђених чињеница произилази да је тужилац непрописно засновао радни однос на неодређено време преображајем радног односа на одређено време, заснованог без оглашавања до 90 дана (члан 14.став 1. тачка 8. ЗРО) и о томе је донето оспорено решење од 01.11.1999. године. Од тада као дана заснивања радног односа до доношења побијаног решења 09.04.2001. године о престанку радног односа због непрописног заснивања, протекло је више од годину дана, па није испуњен услов за примену основа престанка радног односа из члана 108.став 1. тачка 11. ЗРО.

Из наведених разлога неможе се прихватити став нижестепених суда да је реч о фактичком раду који може престати у свако доба и да су с тога оспорене одлуке о престанку радног односа законите. По оцени Врховног суда, однос фактичког рада који није радни однос успоставља се фактичким ступањем на рад усменим договором без одлуке надлежног органа о заснивању радног односа. У конкретном случају, постоји

одлука надлежног органа о заснивању радног односа на неодређено време, коме је претходио избор, али не по огласу већ по члану 14. став 1. тачка 8. ЗРО. Стога се не ради о односу фактичког рада, већ о непрописно заснованом радном односу, што би био основ за престанак радног односа под условом да није протекло годину дана од заснивања радног односа.

Како је због погрешне примене одредбе члана 108. став 1. тачка 11. ЗРО, тужбени захтев тужиоца одбијен, то је Врховни суд, применом одредбе члана 395. став 1. ЗПП-а, нижестепене пресуде преиначио тако што је тужбени захтев тужиоца усвојио и поништио као незаконите одлуке тужене и обавезао тужену да тужиоца врати на рад и распореди на радно место које одговара његовој стручној спреми."

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. II 274/03 од 09. јула 2003. године)

Одговорност директора за накнаду материјалне штете запосленом

За материјалну штету коју претрпи запослени због незаконитог упућивања на плаћено одсуство не одговара директор предузећа, јер је незаконито решење донео у вршењу функције инокосног пословодног органа а не као физичко лице.

Из образложења:

"Предмет тужбеног захтева је накнада материјалне штете коју је претрпела тужиља зато што је упућена на плаћено одсуство на основу незаконитог решења које је потписао тужени као директор предузећа у коме је тужиља била запослена на радном месту технолога.

У проведеном поступку је утврђено да је тужиља запослена у предузећу као технолог. Тужени је у истом предузећу био директор. Правноснажном пресудом тужени је оглашен кривим зато што је као директор предузећа донео одлуку којом је тужиља упућена на плаћено одсуство супротно прописима који регулишу права радника из радног односа, па је на плаћеном одсуству била од 20.11.1992. године до 09.04.1995. године, а да није позвана да ради иако је у истом периоду на рад у овом предузећу на радном месту технолога примио друга лица, чиме је извршио продужено кривично дело повреде права из радног односа из члана 86. КЗ РС, због чега му је изречена условна осуда. Правноснажним пресудама предузеће у коме је тужиља била запослена обавезано је да тужиљи исплати неисплаћену зараду, накнаду штету због мање исплаћених износа зараде, накнаду штете на име некоришћења годишњег одмора за период и у износима како је то наведено у првостепеној пресуди.

На тако утврђено чињенично стање правилно је примењено материјално право када је тужбени захтев тужиље за накнаду материјалне штете одбијен.

Одредбом члана 85. Закона о радним односима из 1991. године, који је важио у спорном периоду, је прописано да ако радник претрпи штету на раду или у вези са радом предузеће је дужно да раднику надокнади штету по начелима одговорности за штету. Та начела садржана су у Закону о облигационим односима. Одговорност предузећа по овој одредби може бити последица повреде права и предузеће одговара за штету ако незаконитом одлуком или радњом повреди право радника. У случајевима повреде права радника, оштећени може остварити накнаду материјалне штете. Према одредби члана 170. став 1. ЗОО, за штету коју радник на раду или у вези са радом проузрокује трећем лицу, одговара предузеће у којем је радник радио у тренутку проузроковане штете, осим

ако докаже да је радник у датим околностима поступао онако како је требало. Оштећени има право на директну тужбу према предузећу а може захтевати накнаду штете и непосредно од запосленог ако је он ту штету проузроковао намерно (члан 170.став 2. ЗОО). Одредбом члана 172. ЗОО је прописано да правно лице одговара за штету коју његов орган проузрокује трећем лицу у вршењу или у вези са вршењем својих функција.

Имајући у виду наведене законске одредбе, посебно одредбу члана 172. ЗОО и утврђено чињенично стање, за материјалну штету коју је претрпела тужила због незаконитог упућивања на плаћено одсуство не одговара тужени, јер је тужени одлуку о упућивању тужиле на плаћено одсуство донео у вршењу функције инокосног пословодног органа предузећа (директора), а не као физичко лице, а поред тога и правноснажном пресудом је оглашен кривим да је учинио кривично дело повреде права из радног односа као директор.Обзиром да је тужени проузроковао штету тужили као орган предузећа у вршењу своје функције а не као физичко лице, то се на конкретан случај не може применити одредба члана 170. став 2. Закона о облигационим односима."

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. II 728/03 од 18. јуна 2003. године)

Застарелост накнаде штете због изгубљене зараде

Застарелост накнаде штете у изосталој заради се цени према члану 376. и 377. Закона о облигационим односима без обзира да ли се накнада захтева за већ насталу штету или за штету коју је по редовном току ствари извесно да ће сукцесивно настајати у будућности

Из образложења:

"Према утврђеним чињеницама тужилац је код туженог предузећа био распоређен на радном месту јамског копача, а дана 26.09.1992. године повредио се на раду. Решењем фонда ПИО тужилац је разврстан у III категорију инвалидности као последица повреде на раду и распоређен је на друго радно место и то: као радник у купатилу почев од 20.12.1993. године. Утврђено је да је тужилац допринео настанку штете са 50%, па му нижестепени судови досуђују накнаду штете у виду разлике коју би тужилац остварио да је радио на ранијем радном месту и зараде коју је остварио на новом радном месту за период од 12.03.1996. године па до 31.12.1999. године, а након одбитка 50% тужиоцевог доприноса накнади штете, а све у смислу члана 173.став 1. Закона о облигационим односима и члана 106.став 5. Закона о радним односима.

На тако утврђено чињенично стање, нижестепени судови су погрешно применили материјално право када су тужиоцу досудили накнаду штете због изгубљене зараде у спорном периоду, јер је потраживање тужиоца застарело.

Тужилац предметном тужбом тражи накнаду штете у виду изгубљене зараде због повреде на раду, а која је настала распоређивањем на друго радно место у 1993. години. Тужилац је тужбу поднео 12.03.1999. године, па је основано у току поступка тужени истицао да је потраживање тужиоца застарело. Наиме, супротно изложеном ставу нижестепених суда, застарелост накнаде штете у изосталој заради се цени према пропису члана 376. и 377. Закона о облигационим односима, без обзира да ли се накнада захтева за већ насталу штету или за штету коју је по редовном току ствари извесно да ће сукцесивно настајати у будућности. Накнаду штету која ће сукцесивно настајати у

будућности (изгубљена зарада) оштећени може остваривати и сукцесивним утуживањем накнаде за протекли период. У том случају рокови застарелости за прво утужено потраживање рачунају се по одредбама члана 376. односно 377. Закона о облигационим односима, а за свако следеће утужено потраживање (утужење) тече нови рок застарелости од дана када је претходни спор окончан (члан 392. став 3. ЗОО).

У конкретном случају трогодишњи застарни рок за подношење тужбе за накнаду штету због изгубљене зараде у смислу члана 376. став 1. ЗОО, рачуна се од дана распоређивања на друго радно место (1993. година), јер је штета тада и настала. Како је прво утужено потраживање тужиоца било подношењем тужбе суду 12.03.1999. године његово потраживање је застарело и за спорни период."

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. II 127/02 од 09.јула 2003. године)

ТРГОВИНСКО ПРАВО

Правне претпоставке правилне примене одредбе члана 499. став 2. ЗПП-а

За правилну примену одредбе члана 499. став 2. ЗПП-а потребно је да су постојале све процесне претпоставке неопходне за одржавање заказаног рочишта за главну расправу, али се исто због недоласка уредно позваних странака, односно њихових пуномоћника није могло одржати.

Из образложења:

"Према наводима првостепеног решења П.1668/01 од 14.10.2002. године уредно позване парничне странке нису приступиле на рочишта заказана за 16.9.2002. године и 14.10.2002. године. Стога је на темељу одредбе чл.499. ст.2. ЗПП утврђено да се у тужба у овом спору сматра повученом.

За правилну примену одредбе чл.499. ст.2. ЗПП потребно је да су постојале све процесне претпоставке неопходне за одржавање заказаног рочишта за главну расправу, али се исто због недоласка уредно позваних странака, односно њихових пуномоћника, није могло одржати. Међутим, у конкретном случају не може се прихватити становиште нижестепених судова да рочиште заказано за 16.9.2002. године није одржано због неодржавања уредно позваних пуномоћника парничних странака. Ово из разлога, што је исто у супротности са садржином писмених исправа (записника о главној расправи и доставница) приложених у спису. То је последица чињенице да је на записнику са рочишта за главну расправу од 17.6.2002. године констатовано да се исто неће одржати зато што тражено обавештење од Савезног министарства правде није достављено суду. Зато је ово рочиште одложено за 16.9.2002. године са почетком у 11,00 часова, што је саопштено пуномоћницима парничних странака који су тако сачињен записник уредно потписали. У међувремену, од 17.6.2000. године па до 14.10.2002. године, када је донето решење да се тужба сматра повученом, ништа се није променило у погледу доставе траженог обавештења од Савезног министарства правде. Због тога, суд није имао процесне претпоставке ни за одржавање доцнијих рочишта заказаних за 16.9. и 14.10.2002. године. Осим тога, из списка се види да су позиви за рочиште заказано за

14.10.2002. године непосредно уручени пуномоћницима парничних странака 16.9.2002. године, али то није констатовано и на записнику са рочишта од 16.9.2002. године. То упућује и на основаност тужиоачеве тврдње да су пуномоћници парничних странака приступили у суд дана 16.9.2002. године у намери да присуствују рочишту заказаном за тај дан и да исто није одржано управо из разлога што тражено обавештење од Савезног министарства правде није приспело у суду."

(Решење Врховног суда Србије Прев. 432/03 од 27. новембра 2003. године)

*Измена Закона о парничном поступку
и могућност промене редовног у спор мале вредности*

Повећање прописаног лимита за спор мале вредности извршеног Законом о изменама Закона о парничном поступку (Службени лист СРЈ", број 3/2002 од 18.01.2002. године) није од утицаја на правну природу спора покренутог по тужби поднетој суду пре датума ступања на снагу тог Закона (26.01.2002. године).

Из образложења:

"Према утврђеном чињеничном стању поризилази да су странке у спору закључиле уговор о извођењу радова број 747 од 29.7.1996. године и I анекс уговора о извођењу радова број 962 од 9.6.1997. године. Предмет овог уговора је изградња I фазе саобраћајница и платоа на бензинској пумпи "Прогрес Зрењанин" Зрењанин према предрачуну радова број 947-2 од 22.7.1996. године. Тужилац потражује од туженог цену за изведене радове по привременој ситуацији број 15/113 од 11. јануара 1997. године, јер тужени као инвенститор није извршио своју обавезу плаћања, по испостављеној ситуацији.

Тужени је противтужбеним захтевом тражио да се обавезе тужилац на плаћање накнаде штете због некавалитетно изведених радова и плаћања уговорне казне од 5.000 динара за сваки дан закашњења.

Првостепени суд је делимично усвојио тужбени захтев тужиоца и обавезао туженог да исплате цену изведених а неплаћених радова применом члана 630. Закона о облигационим односима. Такође је нашао да је неоснован противтужбени захтев туженог за накнаду штете, налазећи да не постоји узрочна веза између радње тужиоца и настале штете за туженог.

Одбијајући жалбу тужиоца и туженог, другостепени суд је заузео становиште да се ради о спору мале вредности, када се првостепена пресуда може побијати само због битне повреде одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права. При том је нашао да је на правилно чињенично стање првостепени суд правилно применио материјално право а да првостепена пресуда није донета уз битну повреду одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. ЗПП-а.

Врховни суд Србије налази да је другостепена пресуда донета уз битну повреду одредаба парничног поступка из члана 354. став 1. у вези члана 502. став 1. Закона о изменама и допунама Закона о парничном поступку ("Сл. лист СРЈ", бр. 12/98, од 6.3.1998. године), ступио на снагу 14.3.1998. године. Према члану 502. став 1. наведеног закона прописано је да у поступку привредним споровима, спорови мале вредности су спорови у којима се тужбени захтев односи на потраживање у новцу који не прелази износ од

3.000.00 нових динара. Стога против одлуке првостепеног суда донесене у имовинско правном спору којим је првобитно покренут и вођен по правилима редовног парничног поступка, даљи поступак пред другостепеним судом не може се довршити по правилима парничног поступка у споровима мале вредности. Ово са разлога што је Закон о измени Закона о парничном поступку ("Сл. лист СРЈ", бр. 3/2002), који је ступио на снагу 26. јануара 2002. године, којим је повећана прописана вредност предмета спора у поступку у споровима мале вредности, не може се применити на поступке који су покренути пре ступања на снагу овог закона. Ово са разлога што наведени закон не прописује ретроактивну примену за поступке у споровима мале вредности који су започети пре доношења наведеног Закона о допунама ЗПП. Стога се поступак има довршити у режиму Закона у време покретања спора.

Са ових разлога укинута је другостепена пресуда и предмет враћен на поновно одлучивање. У поновном поступку суд ће отклонити битне повреде одредаба парничног поступка на који је указано овим решењем и у зависности од оцене жалбених навода тужиоца и туженог донеће одговарајућу одлуку.

Из наведених разлога, сагласно одредби члана 394. став 1. ЗПП-а одлучено је као у изреци одлуке."

(Решење Врховног суда Србије Прев. 80/03 од 20. новембра 2003. године)

*Ништавост уговора закљученог на основу привременог решења
надлежног министарства*

Уговор за чије закључење је потребна сагласност надлежног министарства не може се огласити ништавим све до времена док се у посебном поступку не утврди да је привремено решење којим је таква сагласност дата незаконита.

Из образложења:

"У 1999. години, председник СО К поднео је Министарству за рударство и енергетику Републике Србије захтев за издавање истражног права за геолошка истраживања на наведеном локалитету и исто Министарство је донело Привремено решење бр. 310-02-151/99 02.09.1999. године, којим је Општини К, као носиоцу истраживања, одобрено геолошко истраживање угља на предметном локалитету са роком важења до 01.09.2000. године. По доношењу наведеног решења тужилац - противтужени је дана 23.09.1999. године са Општином К закључио Уговор о делу и Анекс од 21.10.1999. године којим се тужилац обавезао да и даље врши радове у рударству у складу са пројектом истраживања, а тужени да исте радове плати. Наведени уговор и Анекс су потписала иста лица која су потписала и Уговор о финансирању припремних истраживачких радова. Радови су тужиоцу уступљени без јавног конкурса. СО К и Извршни одбор СО К нису донели никакве одлуке везане за подношење захтева за издавање истражног права нити одлуке о предузимању истражних радова на предметном локалитету, нити одлуке о финансирању тих радова. Финансирање радова није било предвиђено буџетом Општине К у 1999. и 2000. години. До закључења целог посла дошло је на сугестију Министарства рударства и енергетике Републике Србије и договор је постигнут између Општине К и надлежних функционера Министарства. Финансирање предметних геолошких истраживања није било предвиђено ни буџетом Републике Србије,

а средства за плаћање ових радова су дозначавана од стране Министарства Општине К као "ванредна средства", "ванредна помоћ", "допунска средства", уз телефонско објашњење председнику Општине да су у питању средства за исплату предметних радова. Тужиоцу су изведени радови делимично и плаћени.

Ценећи напред утврђено чињенично стање, нижестепени судови су усвојили тужбени захтев тужиоца - противтуженог и утврдили да су Уговор са Анексима о финансирању припремних и истражних радова ради отварања рудника мрког угља "Д" у Р од 14.04.1999. године и Уговор о делу од 23.09.1999. године са Анексима закључен између парничних странака, ништави.

Међутим, овај суд налази да су основани разлози ревизије да је побијана пресуда донета уз битну повреду одредбе чл.354. став 2. тач.14. ЗПП. Нижестепени судови су недовољно и неправилно оценили Привремено решење надлежног Министарства Републике Србије - Министарства рударства и енергетике бр. 310-02-155/99 од 02.09.1999. године, којим је туженој, као носиоцу истраживања одобрено извођење геолошких истраживања угља "Д" на истражном простору 1320 као и да је вршен ванредни инспекцијски преглед наведеног истраживања и да је Записником од 14.12.2001. године о ванредном инспекцијском прегледу стања и проблематике геолошких и рударских истраживања угља на локалитету "Д" у Р утврђено и констатовано нађено стање, чији садржину суд, такође, није ценио. Осим тога, суд је утврдио, на основу писмених изјава Драгане Срдић, радника туженог, да СО К и ИО нису донели Одлуку којом овлашћују тадашњег председника СО да закључи Уговор о делу, иако је сагласно Статуту Општине такво овлашћење потребно, да је привремено решење Министарства прибављено мимо прописа, да тужена не испуњава услове предвиђене чл. 12.-17. Закона о геолошким истраживањима и на основу тога извели закључак да су уговори ништави. Притом суд није ценио одредбу чл.24. став 2. ЗОО, према којој Уговор који је закључен супротно општим актима правних лица остаје на снази, осим ако је за то друга странка знала или морала знати, као и да правноснажно односно коначно Привремено решење Министарства производи правно дејство све док се као такво у законом прописаном поступку не стави ван снаге, односно да сагласно чл.12.-17. Закона о геолошком истраживању тужилац као извођач радова мора да испуњава услове прописане наведеним одредбама, а не тужени."

(Решење Врховног суда Србије, Прев.144/03 од 6. новембра 2003. године)

Право на затезну камату у случају проведене мултилатералне компензације

Одредбе члана 295, 300, 313, 336. и 337. Закона о облигационим односима не искључују право тужиоца на исплату затезне камате на дуг исплаћен од стране туженог у доцњи путем мултилатералне компензације.

Из образложења:

"Према утврђеном чињеничном стању парничне странке су биле у пословном односу у којем је тужилац као продавац испоручио робу туженом, а тужени као купац платио цену по рачунима, али у доцњи. Тужени је рачуне платио делимично билатералном, а делимично мултилатералном компензацијом и вирманским уплатама. Камата на неблаговремено плаћене рачуне износи 338.845,13 динара, а код урачунавања испуњења није извршено урачунавање доспеле камате.

Предмет тужбеног захтева је исплата камате на неблагоприятно плаћене рачуне за испоручену робу туженом.

Код овако утврђеног чињеничног стања, правилан је закључак нижестепених судова да одредбе члана 295, 300, 313, 336. и 337. Закона о облигационим односима не искључују право тужиоца на исплату камате због дуга исплаћеног од стране туженог у доцњи и то компензацијом. Стога су правилно, сходно члану 279. став 2. Закона о облигационим односима, а у вези са чланом 451. став 4. ЗПП, одржали на снази у целини решење првостепеног суда од 12.09.2001. године, којим је тужени обавезан да тужиоцу исплати на име камате износ од 338.845,43 динара, са законском затезном каматом по Закону о висини стопе затезне камате почев од 7.09.2001. године, као дана утужења па до исплате. За свој правни став нижестепени судови су дали разлоге које у свему прихвата и овај суд, а који се наводима ревизије ничим не доводе у сумњу.

Одредбе члана 336. и 337. Закона о облигационим односима, као и остале одредбе из одељка III – Одсек 1. регулишу престанак обавеза компензацијом, која је поред испуњења, један од начина престанка обавезе. Из ових законских одредаба произилази да се може, под одређеним условима, пребити и потраживање на име камате, али из члана 336, 337. и осталих који регулишу компензацију, не произилази обавеза приписивања камате главном дугу нити се приликом пребијања морају пребити сва доспела потраживања. Ови прописи регулишу такозвану једнострану компензацију, јер настаје тек када једна страна изјави другој да врши пребијање, што значи да је та страна и овлашћена да определи које потраживање и у ком износу ставља у пребој. То се посебно односи на уговорну компензацију, којом приликом се стране договарају која ће конкретна потраживања ставити у пребој. Самим тим, ако неће, поверилац не мора да затезну камату ставља у пребој.

Одредба члана 313. Закона о облигационим односима, говори о урачунавању камата и трошкова и предвиђа да ако дужник поред главнице дугује камату и трошкове, урачунавање се врши тако што се прво отплаћују трошкови, затим камате и најзад главница. Овај пропис погодује повериоцу, јер значи да када дужник плати извесну своту новца поверилац може да раздужи дужника овим редом, али и не мора. Ово због тога што овај пропис има диспозитивни карактер у смислу члана 20. Закона о облигационим односима, јер поверилац и дужник питање урачунавања камате и трошкова могу уредити друкчије. До буквалне примене члана 313. долази само код наплате по извршној одлуци суда. Овај пропис не говори о престанку обавезе и губљењу права, те поверилац у случају пребијања главног потраживања не може изгубити право на камату само зато што је није обрачунао и приписао је главном дугу. Осим тога, поверилац не може нешто да изгуби по овом члану закона, када је тај пропис донет у корист повериоца. Једина последица не вршења права по Закону о облигационим односима јесте настанак застарелости.

Одредбом члана 295. став 2. Закона о облигационим односима прописано је да се престанком главне обавезе гасе јемство, залога и друга споредна права. Ова друга споредна права могу бити на пример капара, одустаница, уговорна казна, кауција. Камата се уопште не помиње. Камата јесте по начину настанка споредно потраживање, јер без постојања главног дуга нема ни камате. Међутим, код затезне камате, као споредног потраживања, карактеристично је да иста настаје када дужник падне у доцњу са испуњењем новчане обавезе и практично се увећава до испуњења обавезе, тј. док се не плати главни дуг. За разлику од на пример јемства и залог, који се гасе престанком главне обавезе, затезна камата у случају престанка главне обавезе престаје само тећи, гаси се за будуће, али она која је настала не може се угасити, не може да нестане, већ постаје

самостално потраживање и може се посебно утуживати. И из наведеног прописа не произилази да се престанком главне обавезе гаси и камата.

Одредбе о затезним каматама сврстане су у Закону о облигационим односима у одсек 1. главе III, који регулише право на накнаду штете у случају неиспуњења обавеза тако да јој и закон даје третман једне врсте штете, макар и претпостављене. То произилази из члана 278. став 2. Закона о облигационим односима. Дакле, поред права на камату, поверилац има право и на потпуну накнаду штете, па ово право повериоца настало као последица санкције због неизвршења или неуредног извршења обавезе од стране дужника не може престати само зато што поверилац приликом пребијања потраживања није обрачунао затезну камату и исту приписао главном дугу. Право на камату не може престати само због тога што је главни дуг плаћен и угашен пребијањем, те у случају да новчана обавеза престане испуњењем, не гаси се право на затезну камату ако је настала и иста се може обрачунати и утврдити као самостално потраживање. Право на камату не може престати само због тога што је главни дуг плаћен и угашен пребијањем.

Са изнетих разлога, неосновани су сви наводи ревизије којима се указује на погрешну примену материјалног права, те да је тужилац изгубио право да исплату камате потражује у посебном спору као самостално потраживање.

Са изложеног, а на основу члана 393. ЗПП, одлучено је као у изреци."

(Пресуда Врховног суда Србије Прев.138/03 од 02. октобра 2003. године)

*Застарелост међусобних потраживања правног лица и приватног предузетника –
власника трговинске радње*

Међусобна потраживања правног лица и приватног предузетника – власника самосталне трговинске радње из уговора о промету робе застаревају у општем року застарелости од 10 година.

Из образложења:

"Из списка предмета произилази да је тужилац тужбом тражио да му тужени Станковић Драган, у тужби означен као власник самосталне трговинске радње, "Киви" из Ваљева плати 216.870,86 динара. Из списка предмета такође произилази да је решењем Општинске управе Ваљево број 333-876/99.03 од 27.9.1999. године решено да СТР "Киви" из Ваљева престаје са радом 24.9.1999. године. Због ове одлуке Општинске управе Ваљево као тужени је у овој парници означен Станковић Драган из Ваљева.

Пред првостепеним судом је утврђено да је тужилац 5.7.1991. године поднео Општинском суду у Ваљеву предлог за дозволу извршења на основу веродостојне исправе, да је издато решење Ип. број 2571/91 од 29.7.1991. године. Решење је постало правоснажно, али је, због непоступања тужиоца по налогу суда поступак извршења обустављен. Након правоснажности решења о извршењу тужени је исплатио један део дуга по правоснажном решењу, а неплаћени део дуга представља предмет ове парнице.

Тужилац је захтев определио као "инфлаторну штету".

Основна питања којима су се бавили нижестепени судови су била: који је проценат плаћености рачуна који су претстављали предмет решења о извршењу И. број 2571/91, те да ли је тужиочево потраживање застарело.

Нижестепени судови полазећи од одредбе члана 374. Закона о облигационим односима закључују да је потраживање тужиоца застарело, да се на одбране странака примењују одредбе члана 374. ЗОО јер се ради о међусобном привредном односу који је између странака настао. Из ових разлога тужбени захтев је одбијен.

Врховни суд је мишљења да се на правне односе тужиоца и туженог не примењује члан 374. ЗОО већ члан 371. ЗОО.

Тачно је да је између странака настао међусобни привредни однос. Међутим учесници тог међусобног привредног односа из кога су настала међусобна потраживања странака из уговора о промету робе су правно лице и физичко лице. Субјективитет туженог одређен је Законом о приватним предузетницима. Према члану 1а. Закона о приватним предузетницима у ("Сл. гласник СРС", бр. 54/89... "Сл. гласник РС", 46/91 ...), приватни предузетник је физичко лице које ради стицања добити оснива радњу и самостално обавља делатност.

А за правилну оцену приговора застарелости битне су одреднице из члана 374. које се тичу лица која имају међусобна потраживања из уговора о промету роба и услуга. Према тој одредби међусобна потраживања правних лица из уговора о промету робе и услуга, као и потраживање накнаде штете за издатке учињене у вези с тим уговором, застаревају за три године. Дакле, битне одреднице су: постојање међусобних потраживања из уговора о промету робе и услуга и да су настала између правних лица. У овом случају потраживање је настало између правног и физичког лица јер самостална трговинска радња свој субјективитет исказује кроз субјективитет власника - оснивача. Самостална трговинска радња у правном промету не одговара за обавезе према трећим лицима већ одговара оснивач, како је то уосталом и наведено и прописано у члану 7. Закона о приватним предузетницима, да за обавезе које проистекну у обављању делатности радње оснивач одговара целокупном својом имовином.

Са изнетих разлога на правне односе странака примењује се одредба члана 371., односно општи рок застарелости, па тужиочево потраживање према туженом застарева у року од 10 година.

У овој фази поступка другостепена одлука не може се испитати јер је учињена битна повреда из члана 354. став 2. тачка 14. ЗПП-а. Бавећи се само приговором застарелости другостепени суд није испитивао првостепену одлуку у делу који се тиче основа и висине тужбеног захтева, а по службеној дужности је био дужан да води рачуна о томе да ли је првостепени суд учинио неку од битних повреда одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. и да пази на правилну примену материјалног права.

Како на овај начин другостепени суд није поступао, те како је погрешно примењено материјално право, а притом учињене и битне повреде одредаба ЗПП-а, Врховни суд Србије је укинуо другостепену одлуку у смислу члана 394. став 1. и у смислу члана 395. став 2. ЗПП-а и списе вратио другостепеном суду на поновно суђење.

У поновном поступку другостепени суд ће поступити по примедбама из овога решења па ће донети нову одлуку у овој парници.

Са изложеног, одлучено је као у изреци овога решења."

(Решење Врховног суда Србије Прев.168/03 од 15.1.2004. године)

Застарелост потраживања из уговора о размени

Закључењем уговора о размени између правних лица за сваког саговорача настају обавезе и права која се уговором о купопродаји конституишу на страни

купца, односно продавца робе, па и застарелост истих наступа протеком рока од три године.

Из образложења:

"Према утврђеном чињеничном стању, парничне странке су уговором бр.93 од 08.03.1996. године уговориле размену нафте за мазут у размери 1:2. Тужилац је своју обавезу измирио испоруком 21.776 литара нафте, чија је вредност 54.740,80 динара. Тужени није испоручио уговорену количину мазута, нити је на други начин измирио своју обавезу из уговора. Побијаном пресудом одбијена је жалба туженог и потврђена првостепена пресуда којом је усвојен тужбени захтев за исплату вредности испоручене количине нафте. Нижестепени судови су истакнути приговор застарелости оценили неоснованим, јер су ценили да се на међусобни однос парничних странака примењује општи рок застарелости из чл.371. ЗОО.

Међутим, парничне странке су закључиле Уговор о размени. Према чл.552. ЗОО уговором о размени уговарач се обавезује према свом сауговарачу да пренесе на њега својину неке ствари и да му је у ту сврху преда. Према чл.553. ЗОО из уговора о размени настају за сваког сауговарача обавезе и права које из уговора о продаји настају за продавца. Према чл.374. ЗОО, међусобна потраживања правних лица из уговора о промету роба и услуга, као и потраживања накнаде учињене у вези с тим уговором, застаревају за три године. У конкретном случају су у питању потраживања правних лица из уговора о размени, према ком, сагласно цитираним одредбама ЗОО за сваког уговарача настају права и обавезе које из уговора настају за продавца. Стога се на потраживање парничних странака примењује рок застарелости из чл.374. ЗОО."

(Решење Врховног суда Србије, Прев.362/03 од 13. новембра 2003. године)

*Основаност приговора застарелости домаћег правног лица
за потраживање повериоца из Републике Словеније*

Основаност приговора застарелности истакнутог од стране домаћег правног лица за потраживање повериоца са седиштем у Републици Словенији цени се у складу са одредбом члана 8. Конвенције о застарелости потраживања у области међународне купопродаје робе, а не применом одредбе члана 374. ЗОО.

Из образложења:

"Према утврђеном чињеничном стању тужени је писменим савезањем пословних књига 14.11.1994. године тужиоцу признао дуг за испоручену робу из претходних пословних односа у износу од 211.655,88 ДМ. Вештачењем је утврђено да на дан 31.08.2001. године тужени дугује тужиоцу, по основу главног дуга и обрачунате затезне камате (од признања дуга до вештачења), износ од 404.750,60 ДМ.

Побијаном пресудом одбијена је жалба тужиоца и потврђена првостепеног суда којом је одбијен тужбени захтев, јер су нижестепени судови оценили, да је сагласно чл.374. ЗОО потраживање тужиоца застарело.

Међутим, овај суд налази да је побијана пресуда донета уз погрешну примену материјалног права због чега чињенично стање битно за правилну оцену приговора застарелости, односно за правилну одлуку о тужбеном захтеву, није потпуно утврђено.

Према чл.8. Конвенције о застарелости потраживања у области међународне купопродаје робе, потраживања застаревају за четири године. Конвенција је ратификована од стране Скупштине СФРЈ, Законом о ратификацији наведене Конвенције ("Сл.лист СФРЈ" 75/78) те је иста део југословенског материјалног права и одредбе Конвенције о застарелости примењује се, у односу на рокове застарелости из Закона о облигационим односима, као *lex specialis*. Пословно седиште тужиоца је у Републици Словенији, потраживање тужиоца је од стране туженог признато 1994. године, а односи се на купопродају роба из ранијег периода, када је Република Словенија била самостална, због чега наведени односи имају карактер уговора о међународној купопродаји робе и за оцену приговора застарелости примењује се наведена Конвенција, под условом да је и Република Словенија ратификовала Конвенцију.

Нижестепени судови су због погрешно заузетог правног става да се приговор застарелости цени према одредби чл.374. ЗОО пропустили да утврди да ли је Република Словенија ратификовала Конвенцију о застарелости потраживања у области међународне купопродаје робе. Стога је овај суд, применом чл.395. став 2. ЗПП побијану пресуду укинуо и предмет вратио првостепеном суду на поновно суђење."

(Решење Врховног суда Србије, Прев.378/03 од 13. новембра 2003. године)

Испорука робе инсолвентном купцу и право комитента да захтева исплату купопродајне цене од комисионара

Комитент који је извршио испоруку робе инсолвентном ино купцу по налогу комисионара није дупринео штети која је услед тога настала, па има право да захтева исплату њене цене од комисионара који је преузео делкредере одговорност за наплативост исте од свог саговорача.

Из образложења:

"Према утврђеном чињеничном стању у првостепеном поступку парничне странке су 1.11.1996. године закључиле уговор о сарадњи на обављању послова извоза и увоза тужиочевих производа од бакра и његових легура на немачком тржишту. Ови послови су обављани између тужиоца и туженог другог реда, који је целокупном имовином гарантовао наплативост извезене робе уз обавезу тужиоца да му за тако реализовани посао исплати провизију од 2,5% од фактурне вредности робе. Поступајући по том уговору друготужени је пронашао купца за 40 тона лимова и са купцем у Немачкој 4.6.1997. године уговорио продају и испоруку истог. Тужилац је као произвођач потврдио поруцбеницу ове количине лимова 5.6.1997. године. Купац лима је била фирма из Немачке "Т м". Међутим, друготужени је факсом од 19.6.1997. године обавестио тужиоца да успори, односно одложи производњу наведеног лима за купца из Немачке из разлога неликвидности истог. У факсу је наведено да се обавештење не схвата као сторнирање поруцбине већ као привремено одлагање док се не утврди способност купца за плаћања. Међутим, тужилац је факсом од 20.6.1997. године обавестио друготуженог да

је производња нарученог лима за фирму "Т м" из Немачке отпочела и да је немогуће стопирање производње овог лима. У даљим контактима тужилац је после примљеног обавештења факсом од 20.6.1997. године тражио од друготуженог адресу за купца за транспорт робе. Друготужени је доставио адресу на коју је тужилац испоручио од уговорених 40 тона лима 20 тона лима купцу "Т м" из Немачке. На тај начин тужилац је испоручио половину од уговорене количине робе крајњем купцу, а након тога је стигло обавештење друготуженог да преосталу количину робе не шаље истом купцу из разлога што је исти у немогућности да купљену робу плати. Стога је преостала количина од 20 тона лима испоручена другом купцу који је платио исту друготуженом у целисти. Међутим, друготужени је по том основу остао дужан тужиоцу 7.334,20 ДМ. Стога је по становишту другостепеног суда основан тужбени захтев за износ од 7.334,20 ДМ док је у преосталом делу за износ од 117.750,95 ДМ захтев тужиоца одбијен као неоснован.

Оваква одлука другостепеног суда темељи се на становишту да је тужени другог реда факсом од 19.6.1997. године упозорио тужиоца на несолвентност купца коме је лим испоручен. Међутим, ово становиште нема чињенично утемељење у садржини цитираног дописа. Напротив, тај допис указује само да је од тужиоца захтевано да се успори производња, а не и да се откаже даља испорука по уговору и примљеној поруци за 40 тона лима. Штавише, тужени другог реда је удовољио захтеву тужиоца из факса од 20.6.1997. године којим је тражено да му исти достави адресу купца за испоруку уговорене количине лима. У складу са тим дописом тужилац је испоручио 20 тона лима купцу "Т м" из Немачке. Преостала количина од 20 тона лима није испоручена овом купцу управо са разлога што је тужилац уважио накнадно обавештење друготуженог да преостали лим не шаље купцу будући да исти није у стању да исплати уговорену купопродајну цену. Зато је преостала количина од 20 тона лима испоручена другом купцу који је исту и платио. На темељу тих чињеница произилази закључак да у радњама тужиоца нема кривице за испоруку лима несолвентном купцу. Напротив, он је у свему поступао по упозорењима и примљеним обавештењима од стране друготуженог. Поступајући на тај начин тужилац је и уважио обавештење туженог другог реда од 13.8.1997. године да се преостала количина лима не испоручи купцу "Т м". Код таквог стања ствари, очито је да је тужилац у свему испоштовао своје уговорне обавезе уважавајући и упозорења туженог другог реда у евентуалним сметњама за испоруку и наплату уговорене количине лима за немачку фирму "Т м".

Доследно реченом спорна количина лима је испоручена инсолвентном купцу искључиво по налогу и одобрењу туженог другог реда. Он је такав налог издао тужиоцу сагласно преузетој уговорној обавези у својству комисионара delkreder. Стога је на темељу одредбе чл.781. ст.1. ЗОО одговоран тужиоцу и за испуњење обавезе свог саговорача. Из тог разлога основан је захтев тужиоца постављен према туженом другог реда за исплату неизмирене му купопродајне цене за испоручених спорних 20 тона лима у износу од 117.750,95 ДМ."

(Пресуда Врховног суда Србије, Прев.186/03 од 23. октобра 2003. године)

Искључење члана друштва са ограниченом одговорношћу

Неуношењем оснивачког улога успоставља се облигациони однос између друштва као повериоца и оснивача као обвезника који је дужан да уплати свој оснивачки улог. Неуплата оснивачког улога може представљати само правни основ за искључење из друштва и одговорност за накнаду штете друштву, а не и за измену

оснивачког акта одлуком суда којом би се стечена оснивачка права једног оснивача пренела на другог.

Из образложења:

"Према утврђеном чињеничном стању у првостепеном поступку тужилац првог реда је извршио преузету обавезу уговором о оснивању друштва са ограниченом одговорношћу "... из ..., које је у овом спору тужилац другог реда. То је учинио уношењем свог улога у друштво. Насупрот томе, тужени нису удовољили својим уговорним обавезама, јер своје оснивачке улоге нису никада унели у друштво.

На темељу оваквог чињеничног стања првостепени суд налази да тужени нису стекли својство члана друштва. Ово из разлога што је одредбом чл.332. ст.1. ЗОП прописано да уложи чланова друштва чине основни капитал друштва. Међутим, свој улог у друштво је унео само тужилац, а не и тужени. Стога је првостепени суд усвојио тужбени захтев и утврдио да тужени немају својство оснивача друштва са ограниченом одговорношћу "... из ..., због чега су дужни трпети да се у судском регистру изврши промена уписа организовања тог друштва као једночланог друштва са ограниченом одговорношћу.

Другостепени суд је заузео супротно становиште. Он налази да сама чињеница неуплате оснивачког улога од стране оснивача друштва не може довести до губитка својства оснивача, односно члана друштва са ограниченом одговорношћу. То је последица чињенице да сходно одредби чл.198. ст.5. до 7. ЗОП у вези чл.337. ст.6. тог закона уделничари који не унесу своје улоге у року одређеном уговором о оснивању друштва са ограниченом одговорношћу имају само обавезу да због доцње у измирењу те уговорне обавезе плате друштву камату. У противном, ако извршење ове обавезе из уговора изостане у целости или делимично, то може бити основ само за искључење члана из друштва уз конституисање обавезе истог, да тако причињену штету друштву надокнади. Из тих разлога, другостепени суд је преиначио првостепену пресуду и одбио тужбени захтев.

Неосновано се ревизијом тврди да је оваква одлука другостепеног суда заснована на погрешној примени материјалног права. Неспорна је чињеница да су тужени првог и другог реда уписани у судски регистар као оснивачи ДОО "... из У судском регистру су уписани и њихови оснивачки удели, иако исти нису унети – уплаћени у оснивачки капитал тужиоца другог реда. Међутим, сама чињеница да тужени нису уплатили уписани оснивачки улог не може непосредно довести до губитка њиховог правног статуса стеченог уписом у судски регистар. Неуплатом оснивачког улога, настаје само правно стање које може довести до искључења члана из друштва и конституисања његове обавезе да тако причињену штету друштву надокнади. Ово је изричито прописано одредбом чл.198. ст.5.-7. у вези чл.337. ст.6. ЗОП. То даље значи и да се неуношењем оснивачког улога успоставља облигациони однос између друштва као повериоца и оснивача као обвезника који је дужан да уплати свој оснивачки улог. Осим тога, уговор о оснивању друштва са ограниченом одговорношћу производи не само облигациона већ и статусно – првна дејства. Она се исказују у конституисању правног субјективитета друштва његовим уписом у судски регистар и уписом његових оснивача и њихових оснивачких улога (чл.5. и 95. Закона о предузећима и чл.23. ст.1. тач.2. и 4. Закона о поступку за упис у судски регистар). Извршењем тих уписа реализована су статусна дејства оснивачког уговора, па је сагласно одредби чл.295. ст.1. ЗОО исти у том делу и престао да постоји. Нереализована су само његова облигационо правна дејства

установљена између тужених оснивача и друштва кроз њихову обавезу уплате оснивачког улога. Зато неуплата оснивачког улога може претстављати само правни основ за искључење тужених из друштва и њихову одговорност за накнаду штете друштву, а не и за измену оснивачког акта одлуком судом којом би се њихова стечена оснивачка права пренела на тужиоца првог реда.

Из наведених разлога, сагласно одредби члана 393. ЗПП, одлучено је као у изреци пресуде."

(Пресуда Врховног суда Србије Прев.166/03 од 2.10.2003. године)

Ништавост уговора о куповини акција

Уписом у регистар успешности одобрених акција доказује се законитост спроведеног поступка, па зато нема места захтеву за поништај уговора о куповини акција за које су уплате примане пре објављивања проспекта и одобрења савезног органа за њихово емитовање.

Из образложења:

"Тужилац је за куповину акција III, IV, V, VI, VII, IX, X и XI емисије, у периоду од 18.10.1995. до 23.10.1998. године уплатио укупан износ од 37.230.000,00 динара у који није урачуната уплата износа од 500.000,00 динара по основу оснивачних акција. Пре него што је «К банка», од комисије Народне банке Југославије добила одобрење за емитовање акција, тужилац је уплату за куповину акција извршио у целини за III емисију (у износу од 1.200.000,00) и VII емисију (1.800.000,00 динара). Уплате за акције осталих емисија уплаћивао је и пре и после добијања одобрења од наведене комисије. За све емисије акција, Савезна комисија за хартије од вредности издала је решење о упису у регистар успешности одобрених емисија.

Међутим, основани су наводи ревизије да су погрешни закључци нижестепених судова по којима су спорни уговори о куповини акција супротни чл.19. став 1. тач.б. Закона о хартијама од вредности односно чл.244. став 1. и 2. Закона о предузећима и чл.40. став 1. тач.12. и чл.35. Закона о акцизама и порезу на промет и као такви ништави у смислу чл.103. став 1. Закона о облигационим односима.

Према чл.19. став 1. тач.б. Закона о хартијама од вредности јавни позив за упис и куповину акција (проспект) садржи број решења надлежног органа. Одредбама чл.78. – 81. Закона о хартијама од вредности је регулисано да Савезни орган врши контролу пословања са хартијама од вредности, како код емитента тако и код правних лица купаца, законитост пословања са акцијама, извршење обавеза емитента и др., те уколико у поступку контроле утврди незаконитости предузима и одређене мере, међу којима је и ревизија решења којим је дато одобрење за емисију хартија од вредности. У току поступка није пружен доказ да је поводом емисије спорних акција вођен поступак о незаконитости пословања са акцијама. Чињеница да је тужени пре добијања одобрења надлежног Савезног органа за емитовање, односно пре објављивања јавног позива (проспекта), примао уплате (продавао их) за неке емисије у потпуности а за неке делимично, а у ситуацији када је за све емисије Савезна комисија за хартије од вредности издала решење за упис у Регистар успешности одобрених акција, нема основа за закључак да су уговори о

куповини акција које су емитоване, а чија се ништавост тражи, ништави. Чланом 244. став 1. и 2. Закона о предузећима правни посао чији је предмет давање аванса или кредита, односно обезбеђење аванса или кредита од стране акционарског друштва ради стицања акција друштва, ништави су. Одредба става 1. овог закона, између осталих, не односи се на правне послове финансијских организацила. Према томе, неоснован је и закључак нижестепених судова да су уговори о куповини акција у супротности са наведеном одредбом закона и као такви ништави, сагласно чл.103. ЗОО. "

(Пресуда Врховног суда Србије, Прев.341/03 од 23. октобра 2003. године)

Заштита искљученог члана друштва са ограниченом одговорности

Регистарски суд није овлашћен да по протеклу преклузивног рока од 30 дана за подношење тужбе против одлуке о искључењу члана друштва са ограниченом одговорношћу испитује правилност и законитост такве одлуке.

Из образложења:

"У првостепеном поступку утврђено је да је противник предлагача на седници одржаној 29. маја 2003. године искључен из друштва са ограниченом одговорношћу јер до истака последњег дана рока предвиђеног уговором није поднео суду пријаву за упис уписаног а неунетог основног капитала, што је сагласно одредбама Уредбе о упису у судски регистар био дужан да поднесе. На седници скупштине одржаној 29. маја 2003. године донета је одлука о искључењу уз присуство свих чланови друштва директно и преко заступника, што значи да је скупштина имала кворум. Под тачком 2. дневног реда разматрана је реализација обавеза чланова друштва из уговора о страном улагању. У моменту доношења одлуке о искључењу прдеставници противника предлагача су напустили седницу. На седници је закључено да постоје оправдани разлози за искључење предвиђени уговором о оснивању. На основу оваквог чињеничног стања нижестепени судови су стали на становиште да треба удовољити захтеву предлагача за упис промена у регистарском улошку, јер противник предлагача није у законском року од 30 дана од дана пријема одлуке скупштине друштва о његовом искључењу поднео суду тужбу за поништај те одлуке. Пропуштањем наведеног рока, који је преклузиван, противнику предлагача је применом члана 389. тачка 2. Закона о предузећима, престало својство члана друштва са ограниченом одговорношћу. Сем тога, имали су у виду да противник предлагача није поднео суду пријаву за упис уписаног а неунетог основног капитала, због чега су закључили да исти није извршио обавезе из уговора, а што је констатовано у записнику са седнице скупштине, због чега је донета одлука о искључењу.

Неосновано се захтевом за заштиту законитости тврди да је оваква одлука нижестепених судова заснована на погрешној примени материјалног права. Чланом 388. став 1. Законом о предузећима предвиђено је да скупштина чланова друштва са ограниченом одговорношћу може, већином од укупног броја гласова, да искључи поједине чланове из друштва ако не испуне обавезе утврђене уговором о оснивању друштва, или из других оправданих разлога. Код чињенице да је од стране првостепеног суда као, претходно, разматрано питање кворума за одлучивање о искључењу из друштва, те питање достављања и рокова код самог поступка о искључењу из друштва, као битних

чињеница за основ престанка чланског односа у друштву са ограниченом одговорношћу, правилно су нижестепени судови усвојили захтев предлагача и извршили одређен упис у судски регистар тога суда. Стога не стоје наводи у захтеву за заштиту законитости да је регистарски суд при упису у судски регистар пропустио да поступи према одредбама члана 5. и члана 32. ЗОПУСР којима је предвиђено да је тај суд овлашћен да цени да ли је одлука на основу које се тражи упис донета од належних органа и у законитом поступку.

Неосновано се у захтеву указује на повреду одредаба члана 368. став 1. Закона о предузећима, јер искључени члан друштва према одредби члана 388. тачка 3. наведеног закона могао је покренути спор пред судом у року од 30 дана од дана достављања одлуке о искључењу из друштва. Међутим, како је правоснажним решењем Трговински суд у Нишу П. 875/03 од 12. августа 2003. године одбачена тужба за поништај одлуке о искључењу из друштва као неблаговремена, то се наведени разлози у захтеву за заштиту законитости не могу узети у разматрање у овом поступку. Само подношењем наведене тужбе из члана 388. тачка 3. Закона о предузећима је правни пут којима је противник предлагача могао ставити одлуку скупштине о искључењу из друштва ван правног промета."

(Решење Врховног суда Србије, Пзз.33/03 од 15. јануара 2004. године)

*Брисање уписа промене власништва друштвеног капитала
по службеној дужности*

Упис у судски регистар се врши по правилима ванпарничног поступка, па стога оспорена једнострана изјава агенције за приватизацију о раскиду уговора о купопродаји друштвеног капитала не може представљати правно ваљан основ за брисање по службеној дужности претходно извршене промене власништва по том основу.

Из образложења:

"Одредбом чл.60. Закона о поступку за упис у судски регистар ("Сл. СРЈ" 80/94) прописано је да регистарски суд може по службеној дужности извршити брисање неоснованог уписа ако је: 1. извршен упис без подношења прописане исправе; 2. промењени прописани или други услови за о бављање делатности односно послова после доношења решења о упису и 3. у другим случајевима у којима је упис био недопуштен или је доцније постао недопуштен. Првостепеним решењем су брисани спорни уписи са разлога што су због једностраног раскида уговора о купопродаји друштвеног капитала постали недопуштени. Међутим, овакво становиште првостепеног суда нема правно утемељење. Ово из разлога што је једнострана изјава Агенције за приватизацију о раскиду спорног уговора о купопродаји друштвеног капитала оспорена од стране субјекта уписа. Међутим, упис у судски регистар је ванпарнични поступак који се правно ваљано може спровести само на темељу неспорних чињеница. То произилази из садржине одредби чл.39. и 40. Закона о поступку за упис у судски регистар. Зато се и брисање спорних уписа по службеној дужности може спровести само у случају постојања неспорне чињенице да је спорни уговор о купопродаји друштвеног капитала раскинут.

У конкретном случају наведени услов није испуњен, јер се субјект уписа АД "А" СМ протоивио раскиду у говора којим је извршена купопродаја друштвеног капитала. Стога оспорена изјава Агенције за приватизацију не може представљати валидну правну

чињеницу за брисање уписа промене валасништва друштвеног капитала субјекта уписа по службеној дужности. У прилог тог становишта је и чињеница да су клаузулом 7. тач. 2. уговора о купопродаји друштвеног капитала, који је закључен 30.12.2002. године између Акционарског друштва у мешовитој својини "А" СМ, Агенције за приватизацију Републике Србије и Конзорцијума купаца "П", изричито прописани услови под којима Агенција за приватизацију може једнострано раскинути предметни уговор због повреде или неисправности изјава, односно гаранција одређених клаузулом 7.1. Они се исказују кроз уговором установљену процедуру и рок од 60 дана за давање обавештења о постојању повреда изјава и гаранција датих у складу са клаузулом 7.1., као и обавези остављања накнадног рока од 30 дана за њихово отклањање. Према томе, једнострана изјава Агенције за приватизацију о раскиду уговора могла би произвести правно дејство само у случају да је дата у складу са цитираним условима прописаним клаузулом 7.2., што у конкретном случају није учињено. Осим тога, у ситуацији када је спорно да ли су ти услови испуњени то питање се сагласно Клаузули 10. тач.2. цитираног уговора мора расправити одлуком Трговинске арбитраже при Привредној комори Југославије у складу са правилима поступка арбитраже која тада буде на снази. То јасно указује да је вољом уговорних страна искључена могућност једностраног раскида уговора коме се противи друга уговорна страна. Следом такве воље уговорних страна једнострана изјава Агенције за приватизацију о раскиду уговора може представљати правно валидан основ за брисање уписа промене друштвеног капитала само под условом да је њен правни учинак верификован одлуком уговореног избраног суда. Таква одлука избраног суда није донета. Зато је правно неутемељена и одлука првостепеног суда којом је по службеној дужности извршено брисање спорних уписа само на темељу оспорене једностране изјаве Агенције за приватизацију о раскиду уговора.

Таквом поступку првостепеног суда нема места ни са разлога позивања Агенције за приватизацију на превару учињену од стране купаца друштвеног капитала због чињенице да су против истих покренути кривични поступци, јер је евентуално постојање такве мане воље разлог за рушљивост уговора. То је изричито прописано одредбом чл.111. ЗОО. Зато у том случају уговорна страна у чијем је интересу рушљивост установљена може сходно одредби чл.112. ст.1. и 117. Закона о облигационим односима само захтевати да суд поништи такав уговор, али нема законско овлашћење и да због постојања такве чињенице једнострано раскине уговор. При томе и околност да ли је евентуално учињена повреда клаузуле 7.1. неотклоњиве природе и да ли се због постојања исте уопште може извршити једнострано раскид уговора није од утицаја на могућност другачијег поступања регистарског суда. Ово стога, што постојање или непостојање ових чињеница, може правно релевантно ценити само уговорени избрани или редовни парнични суд, а не и регистарски суд који поступа по правилима ванпарничног поступка.

У противном, суд би таквим волунтаристичким поступањем мимо законом установљених му овлашћења грубо нарушио начело правне сигурности и једнакости свих правних субјеката пред законом. То би довело не само до грубог кршења појединачних субјективних права једне уговорне стране већ и до судске верификације таквог поступања Агенције за приватизацију која би давањем једностране изјаве могла раскинути сваки уговор о куповини и продаји друштвеног капитала независно од чињенице да ли су за то испуњени уговором и законом прописани услови. Правна сигурност представља једно од темељних начела сваке правно уређене државе. Оно налаже да се у свим случајевима стицање и губитак субјективних права може остварити само кроз законом прописани поступак. Поштовање законом установљеног правног пута за стицање и губитак субјективних права услов је за остварење тог начела без обзира на лична својства

правних субјеката који на то претендују. Зато и Агенција за приватизацију, без обзира што се ради о државном органу, може извршити раскид или поништај спорног уговора само уз поштовање уговором и законом прописаног правног пута. Стога ни суд не може верификовати супротно поступање Агениције за приватизацију, без обзира што се њена изјава о раскиду уговора темељи на тврдњи о постојању кривичне одговорности друге уговорне стране."

(Решење Врховног суда Србије, Пзз.23/03, од 6. новембра 2003.године)

Утврђење ништавости уписа у судски регистар

Промене настале после датума извршеног уписа у судски регистар могу представљати само правно релевантне чињенице од значаја за евентуално брисање неоснованог уписа, а не и за утврђење његове ништавости.

Из образложења:

"Основано спорно питање које се у овој парници међу странкама поставило је било да ли су се стекли услови да се утврди да је ништав упис друштвеног предузећа "... из В... извршен на основу решења Фи.бр.617/2000 од 1.6.2000. године, те да ли су се стекли услови да се у овој парници расправља о томе који капитал егзистира у структури капитала туженог, односно да ли у структури капитала туженог учествује и државни капитал у одређеном износу.

На сва ова спорна питања побијана одлука дала је правилне одговоре са следећих разлога.

Из утврђеног чињеничног стања произилази да је тужени организован одлуком тужиоца као друштвено јавно комунално предузеће 1989. године. Након тога извршен је упис у судски регистар решењем Фи.бр.617/00 од 1.6.2000. године, и то упис промене облика организовања и усаглашавања са Законом о предузећима, којим уписом је тужени променио облик из друштвено јавно-комуналног предузећа у друштвено предузеће. Тај упис је споран и тужилац – Општина ... тражи да се утврди да је исти ништав.

Поставља се пре свега питање шта је било неопходно да тужени учини да би променио облик из друштвено јавно-комуналног предузећа у друштвено предузеће и да би се усагласио са Законом о предузећима.

Према Закону о упису у судски регистар ("Сл. лист СРЈ" бр.80/94) и Уредби о упису у судски регистар ("Сл. лист СРЈ" бр.1/97, 5/97) тужени је морао да има одлуку управног одбора којом се усваја промена облика организовања предузећа и предлаже оснивачу да да своју сагласност за промену облика предузећа у облик друштвеног предузећа, потом да има решење Дирекције о процењеној вредности укупног основног капитала туженог, и на крају сагласност Скупштине-општине ... да тужени може да приступи промени облика организовања предузећа.

Из утврђеног чињеничног стања произилази да је упис извршен на основу одлуке управног одбора туженог од 24.2.2000. године којом се усваја промена облика организовања предузећа и предлаже оснивачу да да своју сагласност за промену облика предузећа из друштвено јавно-комуналног предузећа у облик друштвеног предузећа. Дирекција за процену вредности друштвеног капитала је решењем 1201/99-17 од 21.2.2000. године верификовала процењену вредност укупног основног капитала туженог

тако што је утврдила да је реч о друштвеном капиталу. Закључком Скупштине-општине ... од 24.5.2000. године дата је сагласност туженом да, имајући у виду утврђену структуру капитала, може приступити промени облика предузећа.

Тужени је уписан као друштвено предузеће "... " из на основу решења Фи.бр.617/2000 од 1.6.2000. године. Тужбом се тражи утврђење ништавости овог уписа.

Да би се стекли услови за утврђење ништавости уписа у судски регистар потребно је да су испуњени услови из члана 62. став 1. Закона о упису у судски регистар. Према овој законској одредби упис је ништав ако су у исправи на основу које је извршен упис наведени неистинити подаци, ако је исправа издата у незаконито спроведеном поступку, ако је незаконито спроведена радња о којој се подаци уписују у судски регистар или ако постоје други законом предвиђени разлози. Битно је да се бар један од поменутих разлога стекао у моменту уписа у судски регистар. Сва каснија догађања су без значаја и могу бити од утицаја и евентуално омогућити тужиоцу да тражи брисање неоснованог уписа у смислу члана 61. Закона о упису у судски регистар, наравно под условом да се стекну услови из члана 59. – 61. поменутог закона. Стога је без значаја што је тужилац - Општина након уписа у судски регистар, на својој седници, односно одлуком Скупштине-општине ... од 26.12.2001. године поништила свој закључак од 24.5.2002. године, којим закључком се сагласила за промену облика предузећа из друштвеног јавног предузећа у друштвено предузеће.

Неосновани су и наводи ревизије у делу у којем се побија одлука другостепеног суда у делу изреке под 2., а којом одлуком је одбачена тужба у делу у коме је тужилац тражио да се утврди да у структури капитала туженог егзистира државни капитал у износу од 109.678.093,00 динара. Ово због тога што правилно закључује другостепени суд да утврђивање структуре капитала туженог није у судској надлежности, већ је то ствар управног поступка, а који поступак је у току по закључку Министарства за привреду и приватизацију од 16.11.2001. године, којим закључком се понавља поступак контроле и верификације процењене вредности укупног основног капитала и структуре ДЈКП "...", утврђен решењем Дирекције за процену вредности капитала број 1201/99-17 од 21.2.2000. године, ради утврђивања постојања и висине државног капитала у структури капитала поменутог предузећа. Правилност овакве одлуке произилази из одредаба Закона о својинској трансформацији из 1997. године, и из садашњих прописа – члана 77. Закона о приватизацији, члана 10. Закона о агенцији за приватизацију, члана 1. Уредбе о продаји капитала и имовине јавним тендером, члана 51. Уредбе о продаји капитала и имовине јавном аукцијом, а и из члана 48. Закона о средствима у својини републике.

Из свих наведених разлога ревизија тужиоца одбијена је као неоснована у смислу члана 393. ЗПП."

(Пресуда Врховног суда Србије Прев.76/03 од 04. децембра 2003. године)

Могућност наставка прекинутог извршног поступка пре окончања побојне парнице о оспореном потраживању

Доношењем решења стечајног већа о упућивању стечејног дужника на покретање побојне парнице ради утврђивања да оспорено потраживање не постоји настају процесне сметње које спречавају наставак прекинутог извршног поступка за намирење тог потраживања до доношења правноснажне одлуке парничног суда о таквом захтеву.

Из образложења:

"Из утврђеног чињеничног стања произилази да је поверилац стекао заложно право на покретним стварима стечајног дужника на основу Споразума о обезбеђењу новчаног потраживања. Поверилац је у поступку стечаја над дужником пријавио разлучно право. Решењем стечајног већа оспорено је потраживање и истовремено стечајни дужник упућен да покрене парницу ради утврђења да не постоји разлучно право повериоца, што је стечајни управник дужника као његов законски заступник и учинио. Поверилац је у међувремену отпочео поступак извршења продајом заложних покретних ствари, и у смислу члана 117. став 4. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији затражио да му стечајно веће дужника дозволи наставак истог.

Одбијајући предлог разлучног повериоца да се настави поступак извршења, нижестепени судови су стали на становиште да се нису стекли законом прописани услови за наставак поступка извршења разлучног права повериоца, које је оспорено у поступку стечаја и стечени дужник упућен да збогтога покрене парнични поступак.

Врховни суд налази да су правилно нижестепени судови стали на становиште да је неоснован предлог повериоца за наставак поступка извршења ради реализације разлучног права. Ово са разлога што је у стечајном поступку који се води против стечајног дужника оспорено разлучно право овде стечајног повериоца. Истовремено је стечајни дужник упућен да покрене парницу ради утврђења да разлучно право на постоји. Из овог следи, да разлучно право повериоца стечено по Споразуму о обезбеђењу новчаног потраживања доведено у сумњу због чега се наставак извршења истог не може дозволити позивом на одредбу чл. 117. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији. Тачно је да се споразум о обезбеђењу новчаног потраживања који представља извршну исправу не може ставити ван снаге одлуком стечајног већа, али се може оспорити и одложити његов правни учинак до окончања парнице. Институт оспоравања потраживања у стечајном поступку у смислу члана 127. став 1. и 2. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији и постоји да би се у другом поступку подношењем тужбе за утврђење доказало постојање потраживања, односно побијањем правних радњи утврдило непостојање одређених права. Како је стечајно веће упутило стечајног дужника да покрене побојну парницу ради утврђења да не постоји потраживање повериоца, настале су процесне сметње због којих се поступак извршења не може наставити пре доношења правноснажне одлуке парничног суда о том захтеву. Упућивање на парницу стечајног дужника је правни пут који се мора расправити да ли оспорено потраживање у смислу чл.127. ст.2. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији стварно постоји. Зато се тек по правноснажном окончању парнице о оспореном потраживању повериоца може захтевати наставак извршења.

Одредбом члана 127. став 3. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији прописане су правне последице пропуста повериоца који није покренуо поступак у остављеном му року и то у погледу могућности намирења из стечајне масе и одговорности за штету проузроковану пропуштањем. Међутим, непокретање поступка у остављеном року не може само по себи довести до пирзнања оспореног потраживања повериоца. Аналогно томе, непокретање парнице од стране стечајног дужника у остављеном року не може имати за последицу да се сматра да постоји потраживање стечено на основу извршне исправе и да се због тога сматра утврђеним. То су разлози због чега се не може усвојити предлог повериоца за наставак поступка извршења, без обзира што је стечајни дужник

покренуо парницу за утврђење да оспорено потраживање разлучног повериоца не постоји по истеку остављеног му рока."

(Решење Врховног суда Србије, Пзз.18/03 од 6. новембра 2003. године)

Допуштеност тужбе за поништење акцептног налога који није пријављен у поступку стечаја

Захтев за поништење акцептног налога нема правну природу потраживања које се сагласно одредби члана 121. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији морају пријавити стечајном већу. Зато се допуштеност тужбе за поништај акцептног налога стечајног дужника не може ценити применом одредбе члана 90. став 2. цитираног закона, већ у складу са одредбом члана 187. ЗПП-а.

Из образложења:

"Првостепеним решењем одбачена је тужба с образложењем да је тужилац сагласно чл.121. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији био дужан да поднесе пријаву потраживања стечајном већу и тек уколико иста буде оспорена, а тужилац буде упућен на парницу да је могао поднети тужбу на утврђење. Побижаним решењем одбијена је жалба тужиоца и потврђено првостепено решење из разлога које је навео првостепени суд а и са разлога што је тужилац у смислу чл.117. став 1. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији могао тражити излучење ствари у законом прописаном поступку.

Међутим, овај суд налази да су основани разлози ревизије да су нижестепена решења донета уз погрешну примену материјалног права. Према чл.121. став 1., 3. и 4. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији, стечајном већу се пријављују потраживања. Разлучни повериоци означавају у пријави део имовине дужника на који се њихов захтев односи и износ до кога њихово потраживање неће бити покривено разлучним правом. Излучни повериоци означавају у пријави део имовине (предмет) на који се њихов захтев односи. Тужилац је тужбом тражио да се утврди да су ништави акцептни налози поближе означени у тужби и да не производе правно дејство. Из наведеног произилази да није у питању потраживање нити разлучно или излучно право које би тужилац - као поверилац, сагласно чл.121. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији био дужан да пријави стечајном већу. У питању је тужба за утврђење у смислу чл.187. ЗПП те је суд био дужан да утврди да ли су испуњени услови за подношење те тужбе, односно да ли тужилац има правни интерес за подношење тужбе на утврђење."

(Решење Врховног суда Србије, Прев.330/03 од 18. септембра 2003. године)

СЕНТЕНЦЕ
ИЗ ОДЛУКА ГРАЂАНСКОГ ОДЕЉЕЊА ОКРУЖНИХ СУДОВА

Правни интерес за подношење тужбе за утврђење

Задругар има правни интерес за подношење тужбе за утврђење права власништва на стану по основу уговора о међусобним правима и обавезама закљученим са стамбеном задругом, који због њеног одбијања није оверен од стране суда и не садржи клаузулу интабуланди.

Из образложења:

"У поступку пред првостепеним судом је утврђено да је тужила по уговору о међусобним правима и обавезама бр. 148 од 6.3.1979. године закљученим са туженом стамбеном задругом исплатила цену за стан који је предмет уговора, да се у стан уселила након пријема кључева 1982. године, да никада није примила коначан обрачун од стране тужене, нити је тужена покушавала да наплати неко своје потраживање по предметном уговору.

На основу овако утврђеног чињеничног стања првостепени суд је позивајући се на одредбе члана 20. став 1. Закона о основама својинско правних односа закључио да је тужила стекла право власништва на предметном стану на основу правног посла и да је тужена дужна да јој ово право призна и трпи да тужила своје право упише у земљишне књиге као и да тужила и има правни интерес за вођење ове парнице, јер не поседује валидна документа на основу којих би могла да изврши укњижбу свог права власништва у земљишне књиге (уговор закључен између странака није оверен од стране суда, тужила нема потврду да је исплатила цену, нити уговор садржи клаузулу интабуланди).

Окружни суд у Београду је сматрао да је првостепени суд правилно оценио да тужила има правни интерес за вођење парнице, као и да је правилно закључио да је тужила у конкретном случају стекла право власништва на предметном стану на основу правног посла, код чињенице да је по поменутом уговору закљученим између странака, исплатила туженој стамбеној задрузи цену за стан који је предмет уговора, у исти се уселила пре више од 20 година, а тужена јој никада није доставила коначни обрачун, нити је покушала да наплати неко потраживање по предметном уговору".

(Пресуда Окружног суда у Београду Гж.5194/03 од 11. јуна 2003. године)

Опозив пуномоћја и изјављене жалбе

Пуномоћник странке без обзира на то што му је опозвана пуномоћ дужан је да пре истицања рока за жалбу изјави жалбу, ако му је достављена првостепена пресуда.

Из образложења:

"Првостепени суд је без битне повреде одредаба ЗПП-а на правилно утврђено чињенично стање, правилно одлучио када је одбио предлог туженог за укидање клаузуле правноснажности на пресуду Општинског суда у Темерину, пословни број П.208/2001 од 16.7.2001. године након што је утврдио да је наведена пресуда експедована 27.9.2001. године те је исту примио пуномоћник туженог адвокат М.Д. из Старе Пазове 3.10.2001. године, да је 19.10.2001. године примљен телеграм од адвоката Д.М. којим обавештава суд да јој је отказана пуномоћ за заступање и предлаже да се пресуда достави директно туженом јер она више није овлашћена за улагање правног лека. Утврђено је да је суд констатовао да је пресуда постала правноснажна 19.10.2001. године, те је тужени 31.10.2001. године поднео предлог за укидање клаузуле правноснажности наводећи да је адвокату Д.М. 5.12.2001. године отказана пуномоћ, па како из увида у пријемну књигу туженог првостепени суд није могао да утврди о каквој се пошилици ради на који предмет се пошилика односи, тако да тужени није пружио доказ да је 5.7.2001. године послат отказ пуномоћи у предмету П.208/2001 те правилно даље закључује првостепени суд да је адвокат Д.М. без обзира на то што јој је отказана пуномоћ била дужна да ради заштите интереса странке коју је заступала да пре истицања рока за жалбу изјави жалбу, па како је супротно жалбеним наводима о становишту жалбеног суда правилно првостепени суд исказао правноснажност првостепене пресуде, те како нема услова за укидање клаузуле правноснажности, ваљало је жалбу одбити, а првостепено решење потврдити у смислу члана 380. став 1. тачка 2. ЗПП".

(Решење Окружног суда у Новом Саду, Гж.268/02 од 28.марта 2002. године)

Ослобађање од плаћања судске таксе

Предлог за ослобађање од плаћања судске таксе може се поднети до правноснажног окончања поступка.

Из образложења:

"Побијаним решењем захтев тужиле за ослобађање од плаћања судске таксе је одбачен као неблагоприятан.

Првостепени суд у разлозима побијаног решења због којих одбацује предлог за ослобађање од плаћања судских такси налази да је предлог неблагоприятан сматрајући да, будући да ни према одредбама ЗПП-а, ни Законом о судским таксама није одређен рок у коме странка мора поднети предлог да се ослободи од плаћања судских такси, то аналогно одредби члана 164. ЗПП-а овај предлог мора бити поднет до закључења главне расправе.

Супротно разлозима првостепеног суда другостепени суд сматра да у поступку ради ослобађања од плаћања судских такси не примењује се наведена одредба јер обавеза плаћања судске таксе у смислу одредбе члана 3. Закона о судским таксама настаје када се поднесци који подлежу таксеној обавези предаје суду из чега произилази да се предлог за ослобађање од плаћања судске таксе може поднети до правноснажног окончања поступка. Тужиле је тако поступила када се има у виду да је предлог поднет дана 14.2.2003. године, а пресуда због изостанка је постала правноснажна 20.2.2003. године.

Стога није било места одбацивању предлога за ослобађање од плаћања судских такси него мериторном одлучивању о основаности предлога при чему се напомиње да у конкретном случају треба имати у виду да су трошкови таксе на тужбу и одлуку досуђени тужили.

На основу свега изложеног ваљало је жалбу тужиле усвојити и побијано решење применом члана 380. став 1. тачка 3. ЗПП-а укинута и предмет вратити првостепеном суду на поновни поступак".

(Решење Окружног суда у Новом Саду, Гж-І-1392/03 од 19.6.2003. године)

Промена власника на некретности и преузимање терета

Уговор о закупу некретности на одређено време који је закључио претходни власник обавезује и новог власника јер је са овим био упознат, те је дужан да трпи терет закупа до истека времена на који је уговор закључен.

Заменом некретности нови власник је дужан да преузме и терете који постоје на замени стеченој некретности.

Из образложења:

"Дана 9.6.1997. године између ДП "Змајево" из Змајева, као закуподавца и туженог Б.Б. из Змајева као закупца, закључен је уговор о закупу базена за рибњак, којим је продужено трајање уговора из 1993. године на још пет година под истим условима. У току трајања уговора о закупу договорено је да се закупнина у вредности 9 000 кг пшенице плаћа испоруком рибље млађи, за потребе ДП "Змајево".

Тужиоци су приликом закључивања уговора о замени непокретности са ДП "Змајево" знали за постојање уговора о закупу и коју површину тужени користи фактички на терену.

Из овако утврђеног чињеничног стања суд налази да тужбени захтев тужилаца није основан.

Одредбом члана 37. став 1. Закона о основама својинско-правних односа прописано је да власник може тужбом захтевати од држаоца повраћај индивидуално одрађене ствари.

Тужиоци би у конкретном случају оправдано тражили повраћај државине на делу предметне парцеле, да им је та државина одузета или противправно задржана. Међутим, није. У конкретном случају тужени одбија захтев тужилаца - власника за повраћај државине наводећи да је према власнику овлашћен на државину на основу облигационог уговора - уговора о закупу. Тужиоци, као нови власници, стекли су својину на предметној некретности, али морају са предајом државине на делу парцеле у површини од 5ха 26 ари и 50м² да сачекају до истека уговора о закупу, јер је претходни власник тај део непокретности издао туженом до 2002. године, а тужени према новом власнику може истицати све приговоре, као према ранијем, па основано истиче да има право на државину, јер је у закупном року. Стога је суд захтев тужилаца за предају поседа одбио".

(Пресуда Окружног суда у Новом Саду, Гж.1210/99 од 26. јуна 1999. године)

Сагласност сувласника за доградњу стамбене зграде

Ванпарнични суд не може да донесе решење којим замењује сагласност сувласника (противника предлагача) за доградњу стамбене зграде јер то није предвиђено ни једним законским прописом.

Из образложења:

"Побијаним решењем је предлог предлагача усвојен, па се утврђује да предлагач има право доградње постојеће стамбене зграде у Петроварадину, те се овим решењем замељује сагласност противника предлагача.

Побијано решење првостепени суд је донео не позивајући се ни на један законски пропис. Ово стога, што ни једним позивитним законским прописом није ни предвиђено вођење оваквог ванпарничног поступка. То не предвиђају одредбе Закона о ванпарничном поступку. Додуше, члан 21. став 3. и 4. Закона освојени на делу зграда ("Службени лист СФРЈ", број 43/65 и 57/65 и "Службени гласник РС", број 52/73) је предвиђао овакву могућност. Међутим, овај Закон је престао да важи. Према томе, ванпарнични суд није могао да донесе решење које замењује сагласност сувласника за доградњу стамбене зграде јер за тако нешто нема упориште у позитивним законским прописима."

(Решење Окружног суда у Новом Саду, Гж. 3928/01 од 06. марта 2002. године.)

*Процесне предпоставке за вођење ванпарничног поступка –
доношење решења које замењује уговор о закупу стана*

Суд ће одбацити предлог предлагача да се донесе решење у ванпарничном поступку које замењује уговор о закупу стана уколико се предлагач претходно није обратио са тим захтевом носиоцу права располагања на стану.

Из образложења:

"Побијаним решењем предлог предлагачице је одбачен као преурађен. Предлагачица у жалби не оспорава утврђење првостепеног суда да се пре покретања овог поступка није обратила противнику предлагача са захтевом за закључење уговора о закупу стана.

Стога је првостепени суд донео закониту одлуку када је предлог предлагачице одбацио као преурађен јер у конкретном случају нису испоштоване законске предпоставке за вођење овог поступка, с обзиром на то закон о становању у члану 34. став 4. и 5. прописује процедуру и предуслов за подношење предлога надлежном суду да у ванпарничном поступку донесе решење које замењује уговор о закупу (члан 34. став 5) а то је да се у смислу става 4. наведеног члана обрати закуподавцу, па тек уколико закуподавац не закључи уговор, тада се може покренути судски поступак.

Стога нема услова за вођење судског поступка, јер предлагачица није поступила по редоследу прописаним законом, због чега је предлог као преурађен правилно одбачен."

(Решење Окружног суда у Новом Саду, Гж. 2799/02 од 22. маја 2003. године.)

Накнада нематеријалне штете због повреде угледа, части и права личности

Када објављени текст у дневном листу не садржи неистините тврдње којима се вређа личност тужиоца, његова част и углед, већ су изнете критичке оцене у вези са надоградњом коју је тужилац вршио на згради, тада нема право на накнаду нематеријалне штете услед претрпљених душевних болова због повреда части, угледа и права личности.

Из образложења:

"Према утврђеном чињеничном стању, у листу туженог "Дневник" од 27.10.2000. године објављен је текст са насловом "Због надоградње у Футошкој улици број 40 зграда пуца, а темељи клизе".

У тексту су изнети подаци о надоградњи стамбене зграде у Футошкој улици, чији инвеститор је тужилац, а тужена М.К. у истој згради има стан на другом спрату. У тексту је наведено да је инвеститор отпочео са извођењем радова пре него што је обезбедио грађевинску дозволу, да није проверио статистику зграде и могућност надоградње два спрата и крова те да није имао сагласност власника станова на другом спрату и да је у стану М.К. дошло до оштећења услед започетих радова тако што је плафон почео да прокишњава, и дошло је до пуцања зидова и клизања темеља. У тексту је наведено да се тужена због тога обраћала грађевинској и урбанистичкој инспекцији и да је поднета тужба суду за накнаду штете и пријава тужилаштву, те да је тужена због оштећења стана морала да се са породицом исели и оде у подстанаре, а да је вештак проценио да је штета на њеном стану већа од 255.000 динара. У поступку је утврђено да је М.К. поднела тужбу Општинском суду против С.М. да јој накнади штету услед извођења радова на надзиђивању. Увидом у списе наведеног предмета утврђено је да тужилац није имао грађевинску дозволу за започете радове, а на основу пројекта о анализи оптерећења на стабилност објекта наведено је да се услед зидања могу очекивати повећано слегање и пукотине уколико се додатно не ојачају темељи зграде. Вештачењем је утврђено да су услед радова који нису у складу са урбанистичком документацијом и неправилно изведених радова на новој конструкцији, на стану тужиле настала оштећења у износу од 96.170,28 динара, према налазу Удружења судских вештака Војводине.

Код овако утврђеног чињеничног стања, правилно су нижестепени судови применили материјално право када су одбили као неоснован тужбени захтев тужиоца да се обавезу тужена М.К. и "Дневник холдинг" Нови Сад да му солидарно исплате 500.000 динара на име накнаде нематеријалне штете због претрпљених душевних болова услед повреде части и угледа.

Наиме, у поступку је утврђено да у чланку објављеном у листу "Дневник" тужени нису износили неистине везане за лични живот тужиоца, већ су изнете критичке оцене у вези са надоградњом коју је тужилац вршио на згради у којој тужена има стан. Утврђено је такође да у овом тексту нису наведени неистинити подаци у вези са надоградњом, будући да тужилац заиста није имао грађевинске дозволе и да је надоградњу извршио у већем обиму и на начин који је довео до оштећењ стана у ствари тужене. Стога је правилан закључак нижестепених судова да објављени текст не садржи неистините тврдње којима се вређа личност тужиоца, његова част и углед, па тужилац нема право на накнаду нематеријалне штете услед претрпљених душевних болова због повреде угледа, части и права личности, у смислу члана 200. став 1. Закона о облигационим односима. Такође се

неосновано истиче да му је овим чланком нарушен пословни углед и тако нанета материјална штета, будући да је утврђено да је тужилац пензионер те да се бави грађевинским пословима као својим редовним занимањем."

(Пресуда Окружног суда у Новом Саду, бр. Гж. 442/02 од 25. априла 2002. године)

Осигурање путника у јавном саобраћају од последица несрећног случаја

Уговор о осигурању путника у јавном саобраћају од последица несрећног случаја закључен између транспортне организације за јавни превоз путника и осигуравајуће организације је уговор у корист трећег лица.

Организација за осигурање не исплаћује по овом основу накнаду штете већ уговорени износ од суме осигурања, па путник на овај уговорени износ има право без обзира на кривицу превозиоца или свој допринос.

Овај уговорени износ кумулира се са накнадом штете по основу обавезног осигурања од аутоодговорности.

Из образложења:

"Тужилца је задобила опасне повреде у аутобусу, у којем је била путник у смислу одредбе члана 80. Закона о осигурању имовине и лица. Осигурана сума на дан штетног догађаја износила је на основу одредбе члана 81. став 1. тачка 2. и 3. истог Закона 12.000. УСА долара за 100% губитка опште радне способности или на дан 01.12.1997. године 155.173,20 динара (12.9311 динар x 12.000 УСА долара).

Како тужилца има губитак опште радне способности укупно 20% то јој припада износ од 31.034,64 динара, што је дужан да исплати тужени 2. реда компанија "Дунав". Суд је одбио као неоснован, тужбени захтев тужилце према туженом 1. реда јавно предузеће за превоз путника "Врбас" јер тужилца овом тужбом потражује износ по полиси осигурања путника у јавном саобраћају, а не на накнаду штете по правилима о одговорности за штету од опасне ствари, које је право већ остварила у посебној парници.

Суд је одбио приговор пресуђене ствари и приговор недостатка пасивне легитимације, које је истакао тужени 2. реда.

Одредбом члана 79. став 1. и 2. тачка 1. Закона о осигурању имовине и лица прописано је да власници аутобуса којим се обавља јавни превоз у градском, међуградском и међународном линијском и ванлинијском саобраћају дужни су да закључе уговор о осигурању путника од последица несрећног случаја, а одредбом члана 82. став 1. истог Закона, да путник кога задеси несрећни случај, односно према условима осигурања одређени корисник у случају смрти путника, има право да захтева да организација за осигурање код које је извршено осигурање непосредно њему изврши своју обавезу из уговора о осигурању.

Из наведених одредби Закона произилази да је приговор пресуђене ствари ваљало одбити. Тужилца је у парници 1 Р. 434/99 остварила право на накнаду штетет против туженог 1. реда по правном основу одговорности власника опасне ствари, а против туженог 2. реда по правном основу накнаде штете из обавезног осигурања од аутоодговорности по полиси осигурања аутоодговорности између туженог 1. и 2. реда. Њихова одговорност је солидарна у том случају.

Осигурање путника у јавном саобраћају је осигурање лица од последица несрећног случаја по важећем Закону о осигурању имовине и лица, за разлику од Закона из 1990. године којим је било одређено да ако је за штету коју је претрпео путник одговоран превозилац који је закључио уговор о осигурању, у накнаду штете коју дугује превозилац урачунаваће се износ који је организација за осигурање исплатила по основу обавезног осигурања путника. По ранијем Закону ово осигурање имало је правну природу осигурања превозиоца од одговорности за штету коју је претрпео путник за време позива, уколико је превозилац одговоран.

Стога, уговор о осигурању путника у јавном саобраћају, од последица несрећног случаја закључен између 1. туженог и 2. туженог, је уговор у корист трећег – путника, па се осигурана сума исплаћује путнику, у конкретном случају тужиљи, у висини од 20% од суме осигурања. Организација за осигурање не исплаћује по овом основу накнаду штете, већ уговорени износ, па стога није битно да ли је превозилац одговоран за штету, па путник на уговорени износ има право без обзира на кривицу превозиоца и свој допринос.

Овај уговорени износ који је овом пресудом досуђен тужиљи кумулира се са накнадом штете по основу обавезног осигурања од аутоодговорности, па се тужиља основано обратила туженом за накнаду штете по полиси обавезног осигурања од одговорности за штете причињене трећим лицима употребом моторног возила (члан 83. Закона о осигурању имовине и лица). Значи, досуђењем износа из пресуде 1 П. 434/99 од 31.01.2000. године тужиља је остварила накнаду штете по основу аутоодговорности и одговорности имаоца опасне ствари, који је закључио уговор о обавезном осигурању од аутоодговорности, а поред тога припада јој и износ из изреке ове пресуде по правном основу осигурања путника у јавном саобраћају од последица несрећног случаја."

(Пресуда Окружног суда у Новом Саду Гж. 3420/00 од 21. децембра 2000. године.)

СЕНТЕНЦЕ
ИЗ ОДЛУКА ГРАЂАНСКОГ ОДЕЉЕЊА ВИШЕГ ТРГОВИНСКОГ СУДА

Апсолутна ненадлежност суда

У ситуацији када стечајно веће на рочишту за испитивање потраживања упути пореску управу на одговарајући поступак ради утврђивања оспореног потраживања на име једнократног пореза по основу куповине девиза по званичном курсу НБС за који порез претходно није утврђена пореска обавеза, тај поступак не представља судску већ управну ствар.

Из образложења:

"Жалбом побијаним првостепеним решењем, првостепени суд се огласио ненадлежним за решавање спора по тужби тужиоца и тужбу одбадио.

Није спорно да се потраживање тужиоца односи на доспеле пореске обавезе, пореза на промет производа и услуга, по уплатним рачунима, пореза и доприноса на лична примања, порез на имовину, порез на регистровано оружје и једнократни порез по основу куповине девиза по званичном курсу НБЈ у ситуацији када је тржишни курс био виши, ако што је неспорно да су порези и јавни приходи које наплаћује пореска управа, која обавља послове државне управе који се односе на вођење првостепеног и другостепеног поступка покреће порески поступак, решава појединачним правима и обавезама пореског дужника из пореско-правног односа, доношењем пореско управног акта - решење и закључка.

Неспорно је и да пореска управа утврђује порез, да је против пореског решења донетог у првом степену допуштена жалба, а против коначног управног акта да се може покренути управни спор.

Одредбе члана 11., члана 33., члана 34. и члана 54. Закона о пореском поступку и пореској администрацији на које се позива првостепени суд односе се на редован поступак утврђивања пореских обавеза на начин прописан поменутиим законом.

Правилно је позивање првостепеног суда на ове законске одредбе, у циљу заснивања надлежности управног органа за утврђивање потраживања које је оспорено у поступку стечаја.

Тужилац као пореска управа није утврдио пореске обавезе туженог према тужиоцу, ближе означене пријавом потраживања, а у укупном износу од 5.992.335,38 динара. То су управо пореске обавезе на које се указује у жалбом побијаном првостепеном решењу.

Првостепени суд изражава правни став да ове утврђене пореске обавезе тужилац треба да утврђује у управном поступку и стриктно се позива на прописе на основу којих тужилац као пореска управа треба да поступи.

Стечајни управник је на рочишту за испитивање пријављених потраживања поверилаца признао пријављено потраживање у износу од 1.846.179,81 динар, а оспорио га за износ од 4.146.155,57 динара, и то само за једнократни порез по основу куповине девиза по званичном курсу НБЈ у ситуацији када је тржишни курс био виши.

У оваквој чињеничној ситуацији мора исти орган да донесе решење којим ће утврдити овај оспорени износ, јер је тужени оспорио то право. О том праву може и мора

да се расправи једино у управном поступку, па је правилно од стране првостепеног суда примењена одредба члана 16. став 2. ЗПП-а."

(Решење Вишег трговинског суда Пж.830/03 од 2.октобра 2003. године)

Структура капитала и састав Скупштине предузећа

Када Скупштина предузећа не одлучује у саставу према структури капитала која је утврђена коначним решењем Дирекције за процену вредности капитала, све њене одлуке су незаконите и не могу представљати исправу подобну за упис у судски регистар.

Из образложења:

"Из списка се утврђује да је предлагач дана 4.11.2002. године поднео пријаву за упис у судски регистар усклађивања са Законом о предузећима и за упис промене лица овлашћеног за заступање, којом приликом је тражен и упис вредности и структуре капитала како је иста верификована решењем Министарства за економску и власничку трансформацију. Закључком од 11.11.2002. године регистарски суд је наложио предлагачу одређено поступање у року од 15 дана, а предлагач је поступио по закључку поднеском од 22.11.2002. године, што би у начелу и по правилу било поступање у року, да по предлогу регистарског судије над предлагачем није отворен поступак ликвидације решењем првостепеног суда од 12.11.2002. године, и то са разлога што предузеће није организовано у складу са законом.

Након укидања првог, као и другог решења о отварању поступка ликвидације, а затим и трећег решења о отварању поступка стечаја над предлагачем уписа, регистарски суд је побијаним решењем од 29.10.2003. године одбио захтев за упис у судски регистар, налазећи да за упис нису испуњени материјални услови из Закона о упису.

Према образложењу побијаног решења, оснивачи и власници предлагача, основаног у форми друштва са ограниченом одговорношћу у 1992. години, с каснијом променом облика у акционарско друштво, су два правна лица, која по Закону о предузећима једина имају право управљања, што значи и право представљања у скупштини предлагача. Супротно стању у регистру и супротно Закону о предузећима, пријава за упис заснива се на одлукама скупштине предлагача коју чине искључиво преставници друштвеног капитала - запослених, а не и оснивача - власника, при чему је противно Закону у статут предлагача унет податак према коме 99,98% капитала чини друштвени капитал, а 0,02% акцијски капитал, на каквој структури капитала су засноване и одредбе статута о праву управљања. Пријавом није тражен упис промене власништва и структуре капитала, при чему је решење Министарства за економску и власничку трансформацију у супротности са стањем уписаним у судски регистар и подацима о оснивачима из пријаве за упис, а иначе то решење није ни доказ о структури капитала. Скупштина предлагача стога није одлучивала у законитом саставу, услед чега су и све донете одлуке незаконите, укључујући и одлуку о доношењу статута и о избору управног одбора, који је затим донео одлуке о промени директора - лица овлашћеног за заступање.

Закључак регистарског суда да за предметни упис у судски регистар нису испуњени материјални услови заснован је на разлозима који се не могу прихватити, при чему ти разлози указују на закључак да је пријава за упис или нејасна или да не испуњава

формалне услове за упис (члан 35. став 1. Закона о упису), што значи обавезу регистарског суда да та питања разјасни, било новим закључком, било саслушањем предлагача као учесника у поступку (члан 36. став 3, члан 41. став 3. Закона о упису).

Разлози побијаног решења погрешни су због тога што су одлуке скупштине предлагача донете од стране скупштине чији је састав у складу и са статутом, али и са Законом о предузећима. Тај састав заснован је на структури капитала предлагача, према којој је друштвени капитал у предузећу већински у проценту од 99,98% а акцијски капитал је мањински у проценту, односно промилу, од 0,02%. Та структура произилази из решења Министарства за економску и власничку трансформацију - Дирекције за процену вредности капитала број 1259/99-8 од 10.1.2001. године, а које решење је у судски регистар уписано као забележба још дана 11.6.2001. године. Према том решењу верификована је процењена вредност укупног основног капитала предузећа на дан 31.12.1998. године у износу од 338.233.000 нових динара, од чега је друштвени капитал у износу од 338.165.000 нових динара, исказан у 338.165 обрачунских акција, док је вредност акцијског капитала 68.000 нових динара. Ово решење засновано је на одредби члана 41. став 2. Закона о својинској трансформацији, према којој одредби Дирекција доноси решење којим утврђује да ли су вредност и структура капитала утврђени у складу са Законом о својинској трансформацији. Према одредбама члана 45. истог Закона (упис у судски регистар), упис у судски регистар врши се на основу решења Дирекције којим је утврђена законитост процене вредности и структуре капитала, односно законитост поступка својинске трансформације, а решења на основу којих се врши упис у судски регистар Дирекција доставља суду. У самом решењу се наводи да је исто донето у поступку контроле процене вредности и структуре капитала. Ноторна је - опште позната пракса регистарских судова да инсистирају на прилагању таквих решења уз пријаве за упис усклађивања са Законом о предузећима, односно на томе да састав скупштине предузећа одговара структури капитала каква је утврђена тим решењима, а другачији састав скупштине предузећа сматра се незаконитим. Стога је потпуно неприхватљиво образложење првостепеног суда, по коме то решење није доказ о структури капитала. Напротив, реч је о коначном решењу донетом од стране надлежног државног органа у границама његове законске надлежности, а скупштина предлагача одлучивала је у саставу заснованом на тим решењем утврђеној структури капитала, и ту структуру и вредност капитала унела је и у статут предузећа, која поступања су према изложеном у складу са материјално правним стањем и прописима. Уколико је у првостепеном поступку остало нејасно порекло друштвеног капитала, обим права ранијих акционара - власника, правилност пријаве за упис, предмета пријаве или прилога број 2 у који је предлагач уписао како постојеће осниваче - акционаре, тако и вредност и структуру капитала по наведеном решењу Дирекције, та питања је регистарски суд, како је већ наведено, морао да расправи пре доношења побијаног решења, јер је суштински одлука о одбијању захтева за упис заснована на разлозима који се односе на нејасност, а не на незаконитост захтева за упис.

У поновном поступку, регистарски суд ће расправити наведено питање, утврдити испуњеност најпре формалних, а затим и материјалних услова за упис, по потреби уз нови закључак, што све у првостепеном поступку није учињено због погрешног правног схватања и погрешног поступања регистарског суда, услед кога није ни цењена законитост донетих одлука скупштине и управног одбора, која оцена је морала полазити од чињенице да је реч о једностраначком поступку, у коме није било учесника у смислу члана 15. Закона о упису који би оспоравао законитост тих одлука.

Са изнетих разлога, побијано решење је на основу члана 54. тачка 3. Закона о упису укинута, како би у наставку поступка регистарски суд поступио на изложени начин, утврдио испуњеност формалних и материјалних услова за упис и донео нову одлуку о пријави, односно о захтеву за упис.

Одлука о поступању другог судије појединца у поновном поступку заснована је на одредби члана 371. Закона о парничном поступку, у вези са члана 8. и члана 17. Закона о упису. Имајући у виду све околности случаја, а нарочито поступање којим се предузећу које подноси пријаву за упис усклађивања са Законом о предузећима оставља рок да поступи уредно, а истовремено се подноси пријава за ликвидацију зато што није поступио уредно, а нарочито имајући у виду последице које је тако поступање имало за правни субјективитет, стабилност и постојање предузећа - субјекта уписа, одлучивање о захтеву субјекта уписа не може остати код судије појединца који је одлучивао о захтеву у првостепеном поступку. Ово додатно и стога, што је такво поступање првостепеног судије било у изричитој супротности и са правним схватањима Одељења за привредне спорове Вишег привредног суда у Београду од 6.6.2001. године (Билтен "Судска пракса привредних судова" бр.2), према којим: "Ток регистарског поступка за пререгистрацију спречава подношење предлога регистарског судије за ликвидацију субјекта уписа због неорганизовања у складу са Законом о предузећима. Регистарски суд је дужан да одлучи по захтеву субјекта уписа за промене података о том субјекту (члан 44. Закона о упису у судски регистар), без обзира да ли је субјект уписа организован у складу са законом, и пре правоснажности тог решења не може се поднети предлог за ликвидацију тог субјекта. Пре правоснажности тог решења нису испуњени процесни услови за покретање ликвидационог поступка субјекта уписа".

(Решење Вишег трговинског суда Пж.7855/03 од 4.децембра 2003. године)

Једнострани раскид уговора о продаји друштвеног капитала

Када је на основу уговора о продаји друштвеног капитала методом јавне аукције и других исправа уписана промена власништва друштвеног капитала, односно промена структуре капитала престаје могућност једностраног раскида уговора о продаји друштвеног капитала методом јавне аукције.

Из образложења:

"Из списка се утврђује да је решењем Фи. 1905/03 од 6.6.2003. године уписана промена структуре капитала субјекта уписа, тако да је акцијски капитал конзорцијума већински, након продаје на аукцији 69,832% укупног капитала субјекта уписа - приватизације, а по закљученом уговору о продаји од 5.3.2003. године. Поред уговора, упис је заснован на одлукама скупштине субјекта уписа од 14.3.2003. године, која је утврдила нову структуру капитала, састав скупштине, управног одбора и надзорног одбора, и донела нови статут субјекта уписа.

Агенција за приватизацију је дописом од 18.6.2003. године упутила купцу - конзорцијуму опомену пред раскид уговора, са остављеним роком до 3.7.2003. године да конзорцијум достави банкарску гаранцију за извршење своје обавезе инвестиционог улагања, или потврду ревизора да је улагање извршено. Дописом од 8.7.2003. године Агенција је раскинула уговор о продаји друштвеног капитала од 5.3.2003. године, због

непоступања купца по опомени. Након тога Агенција за приватизацију је поднеском од 5.8.2003. године од регистарског суда тражила брисање уписа од 6.6.2003. године као неоснованог, јер је раскинут уговор који је био исправа за упис. Захтев Агенције подржала је и скупштина субјекта уписа, одржана дана 22.8.2003. године од стране мањинских акционара, којом приликом је изабран нови управни одбор и нови надзорни одбор, уз каснију промену директора. Захтеву за брисање противио се З. Р. као представник конзорцијума, већински акционар и директор субјекта уписа. Побижаним решењем регистарски суд је обуставио поступак брисања, са образложењем да једнострани раскид уговора није довољан за неоснованост уписа, већ раскид уговора мора бити изречен од стране изабраног суда - арбитраже, чија надлежност је уговорена за решавање спорова из уговора о продаји друштвеног капитала, укључујући и спорове око раскида уговора.

Правилно је регистарски суд применом одредбе члана 61. став 3. Закона о упису обуставио поступак за брисање, јер није реч о неоснованом упису у судски регистар.

Наиме, уговором о купопродаји друштвеног капитала методом јавне аукције од 5.3.2003. године купац - конзорцијум - преузео је обавезу инвестирања у предузеће у износу од 17.964.000,00 динара, па је према клаузули 3.1.7. анекса 1 купац дужан да обезбеди безусловну банкарску гаранцију исплативу на први позив, са обликом из анекса 3, у износу обавезе инвестирања, с тим да ће купац без одлагања доставити Агенцији писмени доказ о испуњености овог и других услова наведених у клаузули 3. 1. Према клаузули 7. 3.1. обавеза инвестирања орочена је на рок од 12 месеци од дана испуњености услова (плаћања купопродајне цене), са даљим роком од 3 месеца у коме ће купац доставити Агенцији и потврду ревизора да је извршио обавезу инвестирања и да је докапитализација уписана у судски регистар. У противном Агенција је овлашћена да наплати банкарску гаранцију по клаузули 7.5.1. Клаузулом 10. 2. (решавање спорова) уговорено је да било какав спор, несугласица или захтев који произилази из или је у вези са овим уговором, као и повреда, раскид или ништавост, биће решени од стране Међународне трговинске арбитраже при Привредној комори Југославије.

Предметни уговор о продаји друштвеног капитала методом јавне аукције је, у основи, облигационо - правни уговор са специфичним предметом (друштвени капитал, односно акције). Правило облигационог права, да се уговори раскидају простом изјавом (члан 124. ЗОО), важи и код овог уговора, али само до тренутка док тај уговор није уписан у судски регистар. Када је на основу тог уговора и других исправа (одлука скупштине субјекта приватизације - субјекта уписа) у судски регистар уписана промена власништва друштвеног капитала, односно промена структуре капитала, престаје могућност једностраног раскида уговора о продаји друштвеног капитала. То је тако због саме природе и функције судског регистра и основних начела поступка уписа у судски регистар, међу којима су формалност, истинитост и правна сигурноста. Сваком упису или брисању података у судском регистру претходи формална, писмена исправа, којом се изражава воља једног субјекта или органа, или сагласност воља више субјеката. Предметни упис промене власништва и структуре капитала заснован је, између осталог, на писменој сагласности воља - уговору, Агенције као продавца и конзорцијума као купца друштвеног капитала. Да је услед једностраног раскида уговора, та сагласност изостала пре одлучивања о захтеву за упис, не би било ни уписа, јер би захтев за упис морао бити одбијен од стране регистарског суда. Међутим, када је упис извршен, на основу уговора - сагласности воља, он се не може брисати или мењати без такође сагласне воље истих лица (без сагласног раскида уговора). Када је једнострани раскид уговора споран, као у конкретном случају, тај спор мора бити решен на начин на који се спорови решавају, дакле у парничном поступку, пресудом којом ће се утврдити да ли је раскид основан или

није, дакле да ли уговор јесте или није раскинут. То су питања о којима регистарски суд, у случају спора, не може да одлучује, било тако што би закључио да уговор јесте једнострано раскинут у складу са Законом, било тако да раскиду (од било које стране) није било места, односно да је уговор и даље на снази. Док надлежни суд (или спољнотрговинска арбитража, која је иначе уговорена без икаквог страног елемента у уговору) не одлучи да ли на страни купца постоји повреда уговора и да ли је она таквог значаја да води раскиду уговора, регистарски суд не може мењати регистарско стање засновано уговором, било брисањем ранијег уписа као неоснованог, било новим уписом, односно променом уписаних података, који би био заснован на једностраном раскиду уговора.

Из ових разлога правилан је закључак регистарског суда да за брисање уписа није довољна исправа писмо Агенције којим се уговор о продаји друштвеног капитала раскида, у ситуацији када је тај раскид оспорен од друге уговорне стране. У складу са изложеним, неосновани су и сви жалбени наводи, посебно они о легално изабраним органима предузећа. Код неспорне чињенице, да је купац исплатио купопродајну цену, а да једнострано раскид уговора о продаји не производи правно дејство до доношења одлуке у парничном поступку, не може се сматрати да су легални органи предузећа они које су изабрани мањински акционари, без учешћа купца друштвеног капитала, односно већинских акционара".

(Решење Вишег трговинског суда Пж. 6999/03 од 5. новембра 2003. године)

Привремена мера у стечајном поступку

Стечајно веће (веће принудног поравнања) не може донети привремену меру након правноснажно окончаног поступка стечаја.

Из образложења:

"Из списка произлази да је решењем првостепеног суда ПП. 2/03 одобрено принудно поравнање између дужника поравнања и његових поверилаца, након чега је поступак стечаја обустављен и то дана 30.6.2003. године. Решење је постало правноснажно дана 4.8.2003. године. ЗЗ "Р" је дана 22.9.2003. године доставила пријаву потраживања већу поравнања.

При оваквом стању ствари веће поравнања погрешно је применило одредбу чланана 76. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији где је прописано да стечајно веће може по доношењу решења о спровођењу претходног поступка ограничити права овлашћених лица дужника за обављање правних послова и као привремену меру обезбеђења одредити обуставу исплата са рачуна дужника или својом претходном сагласношћу условити пуноважност одлука органа дужника које се односе на располагање његовим средствима. Из изнетог произлази да стечајно веће односно веће поравнања може поменути мере одредити када је донето решење о покретању претходног поступка, а евентуално и пре него што је донето такво решење. Одређивање такве мере оцењује се у сваком конкретном случају. Свакако, такву меру веће није у могућности да донесе по правноснажно окончаном поступку, као што је учињено у конкретном случају.

Надаље нису испуњене опште претпоставке за примену института привремене мере у стечају јер се иста може одредити према дужнику поравнања, а на иницијативу овлашћених лица. У конкретном случају веће поравнања спорном мером налаже

повериоцу да изврши одређене радње ради деблокирања рачуна дужника. Дакле, по предлогу дужника веће обавезује повериоца на одређене радње и одређено трпљење, а све у корист дужника. Такође, сам појам привремена говори да је потребно успоставити одређену привремену забрану на страни дужника ради обезбеђења потраживања поверилаца. Насупрот томе, стечајни суд успоставља трајну забрану повериоцу да убудућем периоду блокира рачун дужника мимо одлука већа поравнања. Наведено значи да је првостепени суд пружио правну заштиту по недозвољеном предлогу.

Такође, у овом случају могло би се говорити и о повреди поступка из члана 354. став 1. Закона о парничном поступку на коју се поверилац у жалби позива и то о повреди одредаба о надлежности стечајног суда, а све у вези члана 19. Закона о парничном поступку и члана 12. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији. Наиме, реч је о недопустивости правног пута и судској надлежности за решење правне ствари у оквиру истог суда и различитих судских одељења. Недопустивост правног пута у оквиру истог суда значи да стечајно одељење првостепеног суда након правноснажности поступка принудног поравнања није било надлежно да поступа по предлогу за одређивање привремене мере. Међутим, како је суд дужан да заприми сваки иницијални акт странке и да по истом поступа, евентуално би се по предметном предлогу, по оцени овог суда, могло поступати у оквиру извршног одељења првостепеног суда. Али, како се истовремено ради о погрешној примени материјалног права и то члана 76. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији другостепени суд је уважио жалбу повериоца Српске регионалне банке АД Београд и укинуо ожалбено решење без враћања предмета на понован поступак. Предлог за одређивање привремене мере сходном применом члана 369. став 2. Закона о парничном поступку одбачен је као недозвољен".

(Решење Вишег трговинског суда Пж.8779/03 од 15.јануара 2004. године)

Поништај продаје од стране стечајног управника

Стечајни управник нема законско овлашћење да поништава продају имовине стечајног дужника.

Продаја се може поништити једино у парничном поступку који се покреће пред судом који спроводи поступак стечаја, а по тужби поверилаца или дужника.

Из образложења:

"Решењем стечајног управника бр. 25 од 1.10.2003. године, поништена је целокупна продаја грађевинских објеката предузећа "Е-М" у стечају, из В, уписаних у ЗКУ 8211 КО В, обављена 18.9.2003. године, а која је спроведена на основу огласа објављеног у листу "Н" и "П" од 5.9.2003. године.

Против наведеног решења, приговор изјављује овде жалилац, па потом стечајно веће доноси решење, које се жалбом побија, а чија изрека гласи:

"Одбија се као неоснован приговор Предузећа "И. К. И" ДОО В, изјављен на решење стечајног управника Предузећа "Е. М" у стечају, В, од 1.10.2003. године".

Из првостепених списа произилази да је на основу Решења Трговинског суда у В. стечајни управник "Е-М" у стечају, огласио продају грађевинских објеката дужника прикупљањем писмених понуда. Оглас је објављен у листу "П" и листу "Н" дана 5.9.2003. године, те на огласној табли суда. Грађевински објекти налазе сеВ, и уписани су у ЗКЊ

улошку бр. 8211 КО В. Почетна цена износила је 7.900.794,00 динара и наведено је да се објекти продају у целини. Из текста огласа произилази да је понуде требало доставити на адресу Трговинског суда у В, са назнаком "понуде за оглас - не отварај» са позивом на Става бр. 1027/02, закључно са 13.9.2003. године. Отварање понуда по тексту огласа је требало обавити дана 18.9.2003. године у 11 сати у просторијама стечајног дужника на назначеној адреси. Грађевински објекти продавани су у виђеном стању. Право учешћа имала су сва правна и физичка лица која благовремено доставе понуде и уплате депозит у висини од 10% од почетне цене, односно 790.079,40 динара на рачун стечајног дужника, те доставе доказ о уплати комисији најкасније приликом отварања понуда. На дан лицитације достављене су четири понуде. На жиро рачун стечајног дужника приспеле су три уплате на име депозита. Уплате су извршили подносиоци јединствене понуде Предузећа "Г" и "Е" из В. заједно и Предузеће "И.К.И" ДОО из В, физичко лице А. П. из В, док физичко лице З. С. из Б. уплату није извршио, па његова понуда и није узета у обзир. Комисија је констатовала да је најповољнији понуђач "И. К. И". Иначе, овај лицитант је пре отварања понуда доставио доказ о уплати депозита - оверен налог од стране банке о преносу средстава. На поступак спровођења продаје на сам дан лицитације подносиоци јединствене понуде "Г" и «Е» из В. истакли су комисији примедбу и захтев да се "И. К. И" из В. не призна право да лицитира уколико не докаже да се средства депозита налазе на рачуну стечајног дужника пре почетка лицитације. Такође, истакнута је и чињеница да је уплатилац депозита за спорног понудиоца била Самостална занатска радња "И К. И" из В, дакле треће лице, а не сам лицитант.

По пријему приговора стечајно веће тражило је детаљан извештај од стране стечајног управника у вези поступка спровођења продаје ових некретнина. По датом извештају и по одржаном рочишту од 1.10.2003. године, стечајно веће доноси Решење на расправном записнику којим утврђује да су због пропуста у раду комисије приликом спровођења поступка прве продаје непокретности стечајног дужника испуњени услови за поништај исте, па је наложено стечајном управнику да припреми нови оглас о јавној продаји непокретности. Наведено решење донето је на бази извештаја управника од 30.9.2003. године у коме стоји: "депозит су уплатили и евидентирано је на рачуну стечајног дужника пре момента отварања понуде, 2 уплате и то: П. А. 16.9.2003. године, "Г" и "Е" 12.9.2003. године".

Након тога, стечајни управник доноси Решење бр. 25 од 1.10.2003. године, којим поништава целокупну продају грађевинских објеката стечајног дужника, обављену 18.9.2003. године, а која је спроведена на основу огласа објављеног у листу "Н" и "П" од 5.9.2003. године. Против овог решења приговор изјављују предузећа "Г" и "Е" из В, сматрајући да су се стекли услови за делимичан поништај само у односу на овде жалиоца, те да њих треба прогласити за најповољнијег купца. Стечајно веће решењем Става 1027/02 од 7.10.2003. године, одбило је овај приговор као неоснован. Приговор против решења стечајног управника подноси и овде жалилац, а који приговор је одбијен ожалбеним решењем из разлога јер поверилац депозит од 10% није уплатио у складу са условима из огласа.

Из списка надаље произилази да је нова продаја спорних некретнина била заказана за 24.10.2003. године, у 10 часова и иста понуда је оглашена у средствима јавног информисања.

Другостепени суд налази да при оваквом стању ствари нису постојали законски услови, нити на страни стечајног управника за доношење решења од 1.10.2003. године, нити овлашћење стечајног већа за доношење ожалбеног решења.

Стечајни управник је законски заступник стечајног дужника који практично

обавља послове директора предузећа и доноси одговарајуће одлуке за случај потребе по правилима управног поступка. У овом случају прекорачена су овлашћења стечајног управника услед погрешног упута већа када је применом одредаба Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији и то члана 60, 61, 131. и 134. донео решење бр. 25 од 1.10.2003. године и поништио целокупну спорну продају непокретности стечајног дужника.

Одредбама члан. 9. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији, прописано је да су одлуке у стечајном поступку доносе у облику решења или закључка. Закључком се издаје налог служеном лицу или органу који спроводи стечаји поступак за извршење појединих радњи. Дакле одлуке у смислу поменутог Закона доносе стечајно веће у фази решавања и стечајни судија у фази спровођења одлука стечајног већа.

Надаље, из одредаба члана 136. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији произилази да повериоци и дужник могу у року од 3 месеца од дана продаје ствари дужника да захтевају поништај продаје ако су продајом оштећени интереси поверилаца. По захтеву за поништај продаје решава суд који спроводи стечајни поступак. У случају поништаја продаје у смислу става 1. купац има право на накнаду штете као поверилац стечајне масе. Наведено значи, да се поништај може захтевати тужбом, а стварно надлежни суд за одлучивање о поништају продаје, јесте суд који спроводи стечајни поступак. Из изнетог произилази да је стечајно веће поступало мимо овлашћења у конкретном случају и противно одредбама Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији, када се као ванрасправно веће упустило у решавање спора да ли је продаја грађевинских објеката стечајног дужника спроведена у складу са поменутиим Законом.

Дакле одлука комисије садржана у записнику од 18.9.2003. године, је правна радња која се може прихватити, а све стечајне радње предузете након тога у вези поништаја спорне продаје су недозвољене.

Сваки учесник лицитације уколико је незадовољан исходом исте, у могућности је да поднесе тужбу из члана 136. Закона, надлежном првостепеном суду.

Поступајући на изнети начин, стечајно веће учинило је битну повреду поступка на коју суд пази по службеној дужности и то повреди из члана 354. став 2. тачка 14. ЗПП, па је решење од 1.10.2003. године и 10.10.2003. године, ваљало укинути без даљег враћања на понован поступак, јер као што је речено по спорном питању, органи стечајног поступка нису овлашћени да поступају.

По укидању наведених одлука произилази да је жалилац легитиман купац грађевинских објеката стечајног дужника, а ко супротно сматра дужан је то и да докаже у парничном поступку.

Надаље, другостепени суд примећује да из доказа приложених спису и то оперативног прегледа "М.Б" од 18.9.2003. године, произилази да је жалилац налог за уплату депозита дао дана 18.9.2003. године у 11,03 минута, а да је налог реализован у 11 часова, 3 минута и 6 секунди. Неспорно је да се са отварањем понуда каснило, мада по оцени овог суда то и није битно, јер је услов из огласа дужника био испуњен на спорној лицитацији, обзиром да је понуда жалиоца приспела пре 11 часова, а доказ о уплати жалиоца који је предочен комисији у виду овереног примерка налога за уплату депозита је по оцени овог суда довољан доказ у складу са условима из огласа и презентирани је комисији пре отварања понуда. Изнето значи, да услов из огласа није предвиђао прилагање доказа од стране учесника да су им средства приспела на жиро рачун дужника пре 11 часова. Дакле, комисија није учинила пропусте, како погрешно закључује првостепени суд, али крајњу оцену овлашћен је да предочи учесницима само парнични суд за случај подношења тужбе.

Дакле, како ожалбено решење нема разлоге о одлучним чињеницама, а дати разлози су нејасни и противуречни и у супротности са доказима у спису, те како исто представља јединствену правну целину са решењем од 1.10.2003. године, било је нужно уважити жалбу и укинути решења од 1.10.2003. и 10.10.2003. године, у смислу члана 380. став 1. тачка 3. ЗПП".

(Решење Вишег трговинског суда Пж.7448/03 од 13. новембра 2003. године)

Пријава потраживања. Принудно поравнање у стечају

У поступку закључења поступка принудног правнања у стечају нема места пријављивању поражавања поверилаца који нису претходно учествовали у стечајном поступку, тако да ће стечајно веће пријаве потраживања ових лица одбацити као недозвољене.

Из образложења:

"Из првостепених списа произилази да је поступак стечаја отворен решењем првостепеног суда Става 335/98 од 24.7.1998. године. Оглас о отварању поступка стечаја објављен је у "Службеном листу СРЈ" бр. 39 од 7.8.1998. године. Рок за пријављивање потраживања истекао је током октобра 1998. године. Жалиоци ДОО "М" из А, Дирекција за урбанизам и изградњу С. и "ГК К" из Београда, пријавили су потраживања стечајном већу дана 9.12.2002, 4.12.2002. и 11.2.2003. године. Пословни однос између повериоца ДОО "ГК К" из Б. и стечајног дужника заснован је након отварања поступка стечаја по основу Уговора о извођењу инсталатерских радова од 16.5.2000. године. Правноснажном пресудом Трговинског суда у З. П. 663/01 од 3.10.2002. године, обавезан је стечајни дужник да повериоцу исплати износ од 13.559,90 динара, са каматом од 25.7.2000, износ од 64.940,13 динара, са каматом од 5.8.2000, и на име трошкова поступка износ од 39.960,00 динара. Решењем првостепеног суда Става 335/98 од 14.1.2002. године, отворен је поступак принудног поравнања у стечају. Оглас о отварању поступка принудног поравнања у стечају објављен је у "Службеном листу СРЈ" дана 18.1.2002. године. Решењем Става 335/98 од 19.2.2002. године, одобрено је закључено принудно поравнање између стечајног дужника и његових поверилаца, па је стечајни поступак обустављен. Решењем Вишег трговинског суда Пж. 5071/2002 од 2.10.2002. године, уважена је жалба повериоца ДП "К М" из Б. Б, па је решење од 19.2.2002. године укинуто и предмет враћен првостепеном суду на поновни поступак.

Поверилац ДОО "М" из А, пријавио је потраживање по основу пресуде Привредног суда у З. П. 246/00, које је доспело за наплату 16.6.1997. године, и по основу пресуде Привредног суда у З. П. 376/00 које је доспело за наплату 2.12.1997. године. Надаље пријавио је потраживање по основу пресуде истог суда П. 272/01, које је доспело за наплату 12.6.2001. године, као и по основу трошкова извршног поступка по решењима И. 1579/02 и И. 1626/02, а све пријавом од 9.12.2002. године. Поверилац Дирекција за урбанизам и изградњу С, потражује пријавом од 4.12.2002. године накнаду за коришћење грађевинског земљишта, за период након отварања стечајног поступка и то 1998 - 2002. година.

При оваквом стању ствари, правилно је првостепени суд одбацио пријаву потраживања повериоца ДОО "М" из А, применом одредбе члан. 90. става 1. тачка 6.

Закон о принудном поравнању, стечају и ликвидацији, јер је реч о преклузивном законском року, који је прописан овом одредбом и који се не може продужити одлуком суда, пошто се ради о пропису императивне природе. Али, наведено само у делу који се односи на потраживање повериоца по извршним исправама, пресудама Привредног суда у З. П. 246/00 од 12.5.2000. године и П. 376/00 од 14.7.2000. године, а из разлога јер су потраживања у овом делу доспела пре отварања поступка стечаја, тј. током 1997. године. Правилно је првостепени суд решио у овом делу, јер је рок повериоцу почео да тече од дана објављивања огласа о отварању поступка стечаја у "Службеном листу СРЈ" за сва потраживања доспела пре отварања поступка стечаја, дакле доспела пре 24.7.1998. године. У конкретном случају, почетак и крај рока за подношење пријава били су током 1998. године. Поверилац је у наведеном делу потраживање пријавио 9.12.2002. године, дакле по протеку законом предвиђеног рока. Неоснован је ожалбени разлог да првостепени суд у овом делу није правилно применио материјално право, обзиром да након отварања поступка принудног поравнања није позвао повериоце да у року од 30 дана пријаве већу поравнања своја потраживања. Наведено из разлога, јер је одредбом члан. 152. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији, прописано да до рочишта за расправу по нацрту за главну деобу, повериоци или сам дужник могу предложити закључење принудног поравнања у стечају, као и да поступак принудног поравнања у стечају спроводи и поравнање одобрава стечајно веће. Дакле, поступак спроводи стечајно веће и у поступку учествују стечајни повериоци. Појам повериоца опредељен је још пре подношења предлога за закључење принудног поравнања у стечају и исти појам се не може ширити након подношења предлога за закључење принудног поравнања у стечају. Статус стечајних поверилаца имају правна и физичка лица која су стечајном већу поднела благовремене пријаве потраживања, након објављивања огласа о отварању поступка стечаја. Дакле, целокупна процедура обавља се при затеченом стању, па су и за гласање у поступку принудног поравнања у стечају ради закључења истог, легитимисани стечајни повериоци. Према томе, првостепени суд у овом случају правилно је сачинио и објавио оглас, када је обавестио повериоце о дану одржавања рочишта, јер оглас о позивању повериоца ради закључења принудног поравнања у стечају не сме да садржи понован позив повериоцима да у року од 30 дана поднесу пријаве. Одредба члана 25. став 1. тачка 4. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији, примењује се само у ситуацији када се спроводи поступак принудног поравнања пре отварања поступка стечаја и исти регулише шта оглас којим се позивају повериоци ради закључења принудног поравнања пред већем принудног поравнања мора да садржи. Из изнетог, видљива је разлика у погледу садржине огласа код инситута принудног поравнања и института принудног поравнања у стечају".

(Решење Вишег трговинског суда Пж.7584/03 од 24.новембра 2003. године)

Принудно поравнање, стечај и ликвидација

*Право гласа за принудно поравнање.
Вероватноћа оспореног потраживања*

Суверено је право већа принудног поравнања да цени да ли је пријављено потраживање повериоца принудног поравнања, иако оспорено од стране дужника, учињено вероватним.

Из образложења:

"Првостепеним решењем Трговинског суда у З. ПП. број 2/03 од 23.12.2003. године одобрено је закључено принудно поравнање између "А" ДОО за пољопривредну производњу, трговину и услуге М, као дужника и његових поверилаца, којим се дужник обавезао да исплати својим повериоцима утврђено потраживање у стопроцентном износу, у року од 30 месеци са каматом у висини есконтне стопе НБС обрачунате, почев од дана 23.12.2003. године као дана постигнутог принудног поравнања, па до исплате, утврђена су потраживања поверилаца, са назначењем утврђених износа њихових потраживања и назначено је да закључено принудно поравнање има правно дејство према повериоцима који нису учествовали у поступку, као и према повериоцима који су учествовали у поступку, а њихова су потраживања оспорена, уколико се накнадно утврде.

Против наведеног решења поверилац "А. Б" АД Н. изјавио је дозвољену и благовремену жалбу, из свих законом предвиђених разлога, са предлогом да Виши трговински суд жалбу повериоца у целости уважи, а побијано решење Трговинског суда у З. ПП. број 2/03 од 23.12.2003. године укине и врати предмет првостепеном суду на поновно суђење.

Није основан ни навод жалиоца да на истом рочишту од 15.9.2003. године првостепени суд пропустио да донесе решење и одлучи о праву гласа повериоца. Ово стога што и сам жалилац у наставку својих жалбених навода истакао да је тек на упозорење и инсистирање пуномоћника повериоца у сред гласања првостепени суд донео решење којим се одбија захтев повериоца за одлучивање о праву гласа за предложено принудно поравнање. Из списка предмета тј. из записника са рочишта за принудно поравнање које је одржано дана 23.12.2003. године јасно произлази да је првостепени суд одбио предлог повериоца "А. Б." да му се дозволи гласање о предложеном принудном поравнању.

Жалбени наводи повериоца који иду за тим да је првостепени суд погрешно утврдио чињенично стање у погледу основаности поднете пријаве потраживања нису прихватљиви. На рочишту за испитивање потраживања у поступку принудног поравнања дужник има право да оспори пријављено потраживање било ког повериоца. То је дужник у конкретном случају и учинио тако што је на рочишту за испитивање потраживања односно за принудно поравнање у целости оспорио пријављено новчано потраживање повериоца "А. Б." АД Н. у укупном износу од 28.614.145,58 динара са припадајућом каматом.

Нису основани ни жалбени наводи повериоца да је првостепени суд погрешно ценио извод из пословних књига повериоца од 1.12.2003. године, као и овлашћење за наплату акцептних налога од 26.8.2002. године јер се по позитивним законским прописима такве исправе имају сматрати веродостојним јер је и НБС Одељење принудне наплатио изврши блокаду пословног рачуна дужника сматрајући ове акте веродостојном исправом у складу са Одлуком о облику, садржини и начину коришћења јединствених инструмената платног промета. Дужник се на рочишту за испитивање потраживања изјаснио оспоривши у целости пријављено потраживање жалиоца, тако да првостепени суд није ни био у прилици да цени основаност односно неоснованост пријаве потраживања жалиоца. Самим тим што је дужник оспорио пријављено потраживање жалиоцу, његово потраживање сматра се оспореним.

Неосновани су и жалбени наводи повериоца који иду за тим да је веће поравнања погрешно применило одредбу члана 36. став 3. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији када жалиоцу није дозволило да гласа о предложеном принудном поравнању

нашавши да овај поверилац није учинио вероватним своје потраживање. Суверено је право већа принудног поравнања да цени да ли је пријављено потраживање повериоца принудног поравнања, иако оспорено од стране дужника, учињено вероватним. Првостепени суд је оценио да жалилац није учинио вероватним своје пријављено потраживање. За своје уверење дао је довољне и ваљане разлоге. Првостепени суд - веће принудног поравнања је ценило да остатак новчаног потраживања повериоца у износу од 7.935.397,86 динара са каматом, које није покривено заложним правом, приложеним доказима уз пријаву: уговором о кредиту и обрачуну камата, поверилац није учинио вероватним. Виши трговински суд нема законских овлашћења да процењује уверење до кога је дошао првостепени суд, већ га прихвата као исправно.

Пошто је веће поравнања оценило да поверилац "А. Б." Н. у смислу члана 36. став 3. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији није учинио вероватним своје потраживање које је оспорено од стране дужника принудног поравнања, то је правилно одлучено да жалилац нема право гласа за предложено принудно поравнање".

(Решење Вишег трговинског суда Пж.275/04 од 26. јануара 2004. године)

УПРАВНО ОДЕЉЕЊЕ

С Е Н Т Е Н Ц Е

Одређивање усмене расправе у поступку одлучивања о нарочитим случајевима поништавања, укидања и мењања решења

У поступку одлучивања о нарочитим случајевима поништавања, укидања и мењања коначних или правноснажних решења донетих у управном поступку, не мора се спроводити посебни испитни поступак, па самим тим ни одређивати усмена расправа, ако разлози због којих се тражи интервенција нису чињеничне природе или ако су чињенице и околности значајне за доношење одлуке о ванредном правном средству већ разјашњене и утврђене у поступку до доношења коначног решења чије се поништавање, укидање и мењање тражи.

Из образложења:

"По налажењу Врховног суда Србије, оспорена одлука туженог органа је правилна и на закону заснована. Одредбом члана 256. став 1. тачка 3. Закона о општем управном поступку прописано је да се ништавим оглашава решење чије извршење није могуће, а одредбом тачке 5. да се ништавим олашава решење које садржи неправилност која је по некој изричитој законској одредби предвиђена као разлог ништавости. Правилан је закључак туженог органа из образложења оспореног решења да наводи из поднетог захтева не представљају разлог за оглашавање ништавим спорног решења. И по мишљењу овога суда, решење којим је заинтересованом лицу утврђено право на преварање заједничких просторија у стан, није неизвршиво, нити је било којом изричитом законском одредбом прописано да ће се оно огласити ништавим уколико инвеститор у законском року не поднесе захтев за издавање грађевинске дозволе по овом решењу.

Неосновано се у тужби наводи да је у спроведеном управном поступку, службено лице које води поступак морало да на основу члана 139. тачка 1. Закона о општем управном поступку одреди усмену расправу с обзиром на то да се у конкретном случају ради о управној ствари у којој учествују две странке. Усмена расправа представља важну групу радњи испитног поступка који се спроводи ради утврђивања чињеница и околности које су од утицаја на решење ствари. Према правном ставу Врховног суда Србије, у поступку одлучивања о нарочитим случајевима поништавања, укидања или мењања решења који представљају ванредне правне интервенције у односу на коначна или правоснажна решења донета у управном поступку, не мора се спроводити посебан испитни потупак, па самим тим ни одређивати усмена расправа, ако разлози због којих се тражи интервенција нису чињеничне природе или ако су чињенице и околности значајне за доношење одлуке о ванредном правном средству већ разјашњене и утврђене у поступку до доношења коначног решења чије се поништавање, укидање и мењање тражи, јер одредбама Закона о општем управном поступку којима су регулисани нарочити случајеви поништавања, укидања и мењања решења није прописана сходна примена одредаба овог закона које се односе на првостепени поступак."

(Пресуда Врховног суда Србије У. 1266/02 од 18. априла 2003. године)

*Заштита имовине делова предузећа
чије је седиште на територији бивших република СФРЈ*

Диспозитивом решења којим се уступају на управљање и коришћење средства на основу члана 11. Уредбе о заштити имовине делова предузећа чије је седиште на територији бивших Република СФРЈ, мора се одлучити о решењу којим су иста средства претходно дата на коришћење одређеном предузећу односно другом правном субјекту.

Из образложења:

"Према подацима у списима предмета решењем Министарства трговине и услуга Републике Србије број 023-01-159/92-01 од 08.09.1992. године средства преставништва предузећа, уступљена су на привремено коришћење и управљање тужиоцу. Наведено решење донето је на основу Одлуке о организовању Преставништва у друштвено предузеће, који су донели запослени радници, а у складу са Уредбом о организовању делова предузећа чије седиште на територији Републике БИХ, Републике Словеније и Републике Србије, као и на основу Одлуке о припајању ове пословне јединице предузећа из бивше Републике СРЈ тужиоцу. Решењем туженог број 361-01-10/2003-05 од 05. марта 2003. године - оспореним, тужени је иста средства преставништва предузеће, привремено уступио на управљање и коришћење другом предузећу. Оспорено решење тужени је донео на основу члана 11. Уредбе о заштити имовине делова предузећа чије седиште је на територији бивших Република СФРЈ ("Службени гласник РС" број 31/2001), налазећи да је тужилац поступао са имовином која му је поверена на управљање и коришћење без сагласности Владе Републике Србије, с обзиром да је закључило уговор о закупу пословног простора који му је поверен, а за који простор је добијао накнаду, као и накнаду за фиктивно преузете раднике.

По налажењу Врховног суда оспореним решењем повређена су правила поступка. Наиме, средстава преставништва предузећа, која су решењем надлежног Министарства број 023-01-159/92-01 од 08.септембра 1992. године привремено уступљена тужиоцу, на основу одлуке запослених радника преставништва, о припајању ове пословне јединице тужиоцу уступљена су сада и оспореним решењем другом предузећу а да при томе раније донето решење од 08.09.1992. године није уклоњено из правног промета. По налажењу Врховног суда, диспозитивом решења којим се уступају на управљање и коришћење средства на основу члана 11. Уредбе о заштити имовине делова предузећа чије је седиште на територији бивших Република СФРЈ, мора се одлучити о решењу којим су иста средства претходно дата на коришћење одређеном предузећу односно другом правном субјекту. У супротном без доношења одлуке о раније донетом решењу, у правном промету остоју два решења која могу производити правна дејства, а што може имати за последицу сукобе интереса правних лица у вези средстава која су им уступљена на привремено коришћење и располагање. Наиме, ради се о решењу којим су створена одређена права, односно одређене обавезе, у складу са начелом првоснажности (члан 13. Закона о општем управном поступку), те се у овој правној ствари не може донети нова одлука све док се не одлучи, на основу законом утврђених разлога, о раније донетом решењу."

(Пресуда Врховног суда Србије У. 956/03 од 17. септембра 2003. године)

*Заштита имовине делова предузећа
чије је седиште на територији бивших република СФРЈ*

Акт Владе Републике Србије о оснивању новог друштвеног предузећа средствима дела предузећа који је припојен друштвеном предузећу, донет на основу члана 12. Уредбе о заштити имовине делова предузећа чије је седиште на територији бивших република СФРЈ, има карактер управног акта.

Из образложења:

"Из списка предмета произлази да је Влада РС донела оспорену одлуку којом је средствима пословних јединица које су одлуком запослених у тим јединицама припојена тужиоцу, основала ново друштвено предузеће. Делатност предузећа, средства и обавеза преузимања запослених, који су радили у пословним јединицама припојеним тужиоцу, ближе су прецизирани у наведеној одлуци.

У поступку претходног испитивања тужбе суд је, пре свега, ценио да ли је оспорени акт – одлука управни акт. По оцени суда акт Владе Републике Србије о оснивању новог друштвеног предузећа средствима дела предузећа који је припојен друштвеном предузећу, донет на основу члана 12. Уредбе о заштити имовине делова предузећа чије је седиште на територији бивших република СФРЈ, има карактер управног акта. Наиме, ради се о акту државног органа којим се издвајају средства која су раније припојена друштвеном предузећу - тужиоцу, а којим средствима се оснива ново друштвено предузеће и утврђују услови коришћења и управљања имовине као и услови и начин преузимања запослених који су радили у пословним јединицама раније припојеним друштвеном предузећу. Према томе овим актом Владе РС на основу овлашћења из наведене Уредбе, одлучује о одређеним правима дела предузећа – пословних јединица које су припојене тужиоцу, као и о правима и обавезама тужиоца насталих припајањем пословних јединица. Стога овај акт има све елементе акта из члана 6. Закона о управним споровима и против њега се може водити управни спор, у којем ће се ценити његова законитост."

(Пресуда Врховног суда Србије У. 1949/02 од 17. септембра 2003. године)

Порез на промет услуга и мењачки послови

Обавеза плаћања пореза на промет услуга из члана 12. тачка 9. Закона о порезу на промет има у виду обавезу насталу из односа овлашћеног мењача и физичких лица приликом продаје или откупа ефективног страног новца и чекова, а не однос мењача и народне банке.

Из образложења:

"Основано се тужбом тужиоца указује на погрешну примену материјалног права у поступку пореских органа.

Код неспорне чињенице да је тужилац као овлашћени мењач обављао мењачке послове у своје име, а за рачун НБЈ, као и да је приликом предаје стране ефикасности

Народној банци Југославије добијао динарску противвредност по куповном курсу Народне банке Југославије увећаном најпре, за 1,5%, а потом за 1%, погрешно су порески органи применили материјално право из члана 12. тачка 9. Закона о порезу на промет ("Службени гласник РС" бр. 22/01...80/02), налазећи да се ради о опорезивим услугама на које је тужилац законито платио порез на услуге, обзиром да је ове приходе тужилац остварио у пословном односу са Народном банком Југославије и они не подлежу плаћању пореза на промет услуга у смислу цитираног прописа, будући да ова одредба има у виду плаћање пореза на промет услуга између мењача и физичких лица приликом продаје или откупа ефективног страног новца и чекова.

Код изнетог става суда према коме није постојао правни основ за плаћање пореза на промет услуга без значаја је позивање туженог органа на Одлуку о условима и начину обављања мењачких послова... ("Службени лист СРЈ" бр. 25/02), која је касније ступила на снагу у односу на период контроле, као разлога за одбијање захтева тужиоца за повраћај погрешно плаћеног пореза на промет услуга, будући да је правни основ на страни тужиоца за повраћај неосновано плаћеног пореза на промет услуга у примени цитиране одредбе члана 12. тачка 9. Закона о порезу на промет по којој таква обавеза на страни тужиоца није постојала и у примени одредбе члана 42 став 1. истог закона којом је предвиђено да порески обвезник од кога је наплаћен порез на промет, а који није био дужан да плати, или који је платио порез на промет у већем износу од законом предвиђеног, има право на повраћај тако уплаћеног пореза на промет".

(Пресуда Врховног суда Србије, У. 819/03 од 12. новембра 2003. године)

Користићење права на пореско ослобађање по основу новоосноване радње

Порески обвезник који је стекао право на пореско ослобођење по основу новоосноване радње у складу са одредбама Закона о порезу на доходак грађана ("Службени гласник РС" бр. 43/94..54/99), а у период од ступања на снагу Закона о порезу на доходак грађана ("Службени гласник РС" бр. 24/2001 и 80/2002) до почетка његове примене, може користити то право само до почетка примене Закона 1. јула 2001. године.

Из образложења:

"Правилно је, по оцени Врховног суда Србије, одлучио тужени орган када је, у поступку у коме није било повреде правила поступка, одбио жалбу тужиоца налазећи да нису испуњени услови за пореско ослобођење тужиоца по основу новоосноване радње, јер такво право није предвиђено Законом о порезу на доходак грађана ("Службени гласник РС" бр. 24/2001).

Наиме, тужилац је отпочео са обављањем самосталне делатности 30.5.2001. године, после ступања на снагу наведеног закона, а одредбом члана 177. истог закона је прописано да само обвезник који је стекао право на пореско ослобођење по основу новоосноване

радње у складу са законом из члана 173. став 1. има право да користи то ослобођење до истека рока до када је оно утврђено.

Како је тужилац стекао право на пореско ослобођење у периоду од ступања на снагу закона до почетка његове примене, то му је право на пореско ослобођење правилно признато само за период од оснивања радње до почетка примене закона."

(Пресуда Врховног суда Србије, У. 3759/02 од 21. августа 2003. године)

ПРИКАЗИ

Снежана Андрејевић
судија Врховног суда Србије

НОВИ ЗАКОН О ЈАВНОМ ИНФОРМИСАЊУ

Право на јавно информисање уређено новим Законом о јавном информисању¹ обухвата нарочито: слободу изражавања мисли, слободу прикупања, истраживања, објављивања и ширења идеја, информација и мишљења, слободу штампања и дистрибуције (растурања) новина и других јавних гласила, програма, слободе примене идеја, информација и мишљења, као и слободу оснивања правних лица која се баве јавним информисањем.

НАЧЕЛА ЈАВНОГ ИНФОРМИСАЊА

(чл. 2 до 10)

Слобода изражавања мишљења и права и обавезе учесника у процесу јавног информисања заснивају се на начелима:

1. Слободе јавног информисања – у интересу јавности и забрани цензуре, будући да нико не сме ни на посредан начин да ограничава слободу јавног информисања, злоупотребљава државна или приватна овлашћења, право, утицај или контролу над средствима за штампање и дистрибуцију гласила или над уређајима за емитовање и радио фреквенцијама, као ни било којим другим начином подесним да ограничи слободан проток идеја, информација и мишљења. Ради остварења ових начела прописана је: забрана било каквог физичког или другог притиска или утицаја на јавно гласило и његово особље подесног да их омете у обављању посла; судска заштита због повреда слободе јавног информисања; хитност тог поступка.

¹ Закон о јавном информисању објављен у Службеном Гласнику РС број 43/2003 ступио је на снагу 22.04.2003. године, наредног дана од дана објављивања. Даном ступања на снагу овог закона престали су да важе сви савезни и републички прописи из области јавног информисања наведени у члану 102. овога закона.

2. **Обавезе новинарске пажње** – примерене околностима коју су новинар и одговорни уредник јавног гласила дужни да покажу пре објављивања информације која садржи податке о одређеном догађају, појави или личности, провером њеног порекла, истинитости и потпуности и да туђе информације, идеје и мишљења пренесу и објаве веродостојно и потпуно, а уколико информацију преузимају из другог јавног гласила да наведу гласило из којег је информација пренета.

3. **Информисања о стварима од интереса за јавност** – без обзира на начин на који је прибављена информација, будући да је право на слободно објављивање идеја, информације или мишљења о појавама, догађајима и личностима о којима јавност има оправдани интерес да зна, гарантовано и да се може ограничити само законом.

4. **Остваривања права посебних категорија лица** – обезбеђивањем дела средстава или других услова (буџетом Републике, аутономне покрајине, односно локалне самоуправе), за рад јавних гласила на језицима националних мањина и етничких заједница, а ради остваривања права ових категорија лица у информисању на сопственом језику и неговању сопствене културе и идентитета или несметано коришћење права у јавном информисању, слободе примања идеја, информација и мишљења ради заштите интереса инвалида, хендикепираних лица или других лица са посебним потребама.

5. **Остваривања права странаца** – који у области јавног информисања имају иста права и обавезе као и домаћа лица изузев када је другачије предвиђено законом или потврђеним међународним уговором.

6. **Забране монопола** – на оснивање, односно, дистрибуцију јавног гласила, објављивање идеја и информација и мишљења у јавном гласилу, ради заштите начела слободне утакмице и плурализма идеја и мишљења.

7. **Забране укидања или ограничавање права** – слободе јавног информисања тумачењем и применом овог закона која би довела до укидања неког права које закон гарантује или до његовог ограничавања у већој мери од оне која је прописана.

8. **Ограничења права на заштиту приватности** – носиоцима државних и политичких функција ако је информација важна за јавност обзиром на чињеницу да лице на које се односи информација врши одређену функцију, сразмерно оправданом интересу јавности у сваком конкретном случају.

9. **Доступности информација** – о раду државних органа и организација, органа територијалне аутономије и локалне самоуправе, јавних служби, јавних предузећа,

посланика и одборника који су обавезни да информације о свом раду учине доступним за јавност под једнаким условима за све новинаре и сва јавна гласила.

ЈАВНА ГЛАСИЛА

(чл. 11 до 14)

Јавна гласила² – су новине, радио програми, телевизијски програми, сервис новинских агенција, Интернет и друга електронска издања наведених јавних гласила, као и друга средства јавног информисања која помоћу речи, слике или звука објављују идеје, информације и мишљења намењена јавној дистрибуцији и неодређеном броју корисника.

Јавно гласило нема својство правног лица – што значи да у спору ради грађанско-правне заштите због повреде слободе јавног информисања јавно гласило не може бити странка у поступку (члан 77. ЗПП). По аналогији својство правног лица нема ни посебно јавно гласило (свака новина са посебним називом, односно различити програми радија и телевизије који се емитују на различитим фреквенцијама истог оснивача јавног гласила, сваки сервис новинске агенције који се посебно дистрибуира).

Не сматрају се јавним гласилом³ – у смислу овог закона периодично издање из одређене стручне области намењено искључиво информисању или образовању одређене професионалне групе, публикације, каталози и програми који садрже искључиво оглас, рекламе и информације намењене тржишту, новине, билтени и сличне публикације намењене интерном информисању које се не дистрибуирају јавно, службена гласила државе, јединица територијалне аутономије и локалне самоуправе као ни друга службена гласила, а такође ни леци, плакати и слични облици јавног обавештавања.

Оснивач јавног гласила – може бити свако домаће и страно правно и физичко лице у складу са законом, с тим што оснивачи јавног гласила ни посредно ни непосредно не могу бити држава и територијална аутономија, као ни установа, предузеће и друго правно лице које је у државној својини или које се у целини или претежним делом финансира из јавних прихода, осим уколико је то предвиђено посебним законом којим се уређује област радиодифузије⁴. Изузетно, држава може посебним законом основати новинску агенцију. Рок за усаглашавање организације и општих аката оснивача јавних

² Члан 11. Закона о јавном информисању одређује шта се сматра јавним гласилом и која су својства јавног гласила, а члан 13. шта се сматра посебним јавним гласилом.

³ Члан 12. Закона о јавном информисању.

⁴ Закон о радиодифузији објављен је у Службеном Гласнику РС број 42/2002.

гласила са одредбама овог Закона о јавном информисању је 90 дана, а престанак рада јавних гласила чији је оснивач држава, односно других лица одређен чланом 14. став 2. овога закона, одложен на рок од две године од дана ступања на снагу овог закона – до 23.04.2005. године⁵.

ДИСТРИБУЦИЈА ЈАВНИХ ГЛАСИЛА (чл. тачка 15 до 25)

Дистрибуција јавних гласила – је слободна, а дискриминација на тржишту забрањена⁶, што значи да лице које се бави дистрибуцијом јавних гласила не сме да одбије да дистрибуира нечије јавно гласило без оправданог комерцијалног разлога, као ни да за дистрибуцију јавног гласила поставља услове који су супротни тржишним принципима.

Забрана дистрибуције информације⁷ – могућа је само у судском поступку пред окружним судом (чл. 17. до 25), сходном применом Закона о кривичном поступку. Поступак је хитан, прописани су и рокови за одржавање претреса (три дана од пријема предлога), а у поступку по предлогу за забрану претрес се може одржати и без присуства уредно позваних странака, на шта се странке у позиву за претрес морају изричито упозорити. Рок за писмену израду решења по предлогу за забрану је три дана од дана објављивања забране. На предлог надлежног јавног тужиоца суд може донети и решење о привременој забрани до правноснажне одлуке о забрани дистрибуције информације јавних гласила.

О праву на накнаду штете – проузроковане привременом забраном дистрибуције информације јавног гласила (члан 23), која није оправдана у каснијем поступку – јер је предлог за забрану одбијен, прво *ex officio* одлучује кривични суд, који новчану накнаду штете одређује на основу слободне оцене, а принудно извршење ове одлуке о накнади штете кривичног суда може се тражити у року од 30 дана од дана извршности одлуке.

⁵ Члан 101. Закона о јавном информисању.

⁶ Члан 92. Закона о јавном информисању прописује новчане казне за овакве противзаконите радње дистрибутера и одговорног лица које се квалификују као привредни преступ.

⁷ Члан 17. Закона о јавном информисању прописује да надлежни окружни суд може на предлог јавног тужиоца забранити дистрибуцију информације ако утврди да је то неопходно у демократском друштву ради спречавања: позива на насилно рушење уставног поретка, нарушавања територијалног интегритета републике, пропагирање рата, подстрекавање на непосредно насиље или заговарање расне, националне или верске мржње која представља подстицање на дискриминацију, непријатељство или насиље, а од објављивања информације непосредно прети озбиљна, непоправљива последица чије се наступање не може спречити на други начин.

Право на тзв. потпуну накнаду штете у парничном поступку – има оштећено лице које може у парничном поступку захтевати разлику између штете досуђене по слободној оцени одлуком кривичног суда до висине претрпљене штете коју докаже у парничном поступку.

Како се штета надокнађује из буџета Републике, странка у поступку може бити само Република Србија, обзиром да судови у Републици Србији немају својство правног лица.

Жалба против решења првостепеног суда по предлогу за забрану – подноси се у року од три дана од дана достављања преписа, не доставља се на одговор противној страни, већ се у року од два дана од пријема жалбе заједно са списима доставља другостепеном суду. Другостепени суд може позвати и саслушати странке, а о жалби одлучује у року од три дана од дана пријема жалбе са списима.

ИМПРЕСУМ

(чл. 26 до 29)

Обавеза објављивања импресума – односи се на свако јавно гласило. Под импресумом се подразумева скуп основних података о јавном гласилу. Садржина импресума јавног гласила и скраћеног импресума новина, телевизијског програма, радио програма и новинске агенције и начин објављивања импресума уређени су члановима 27. и 28. Закона о јавном информисању.

За дистрибуцију јавног гласила без импресума – санкција је поред прекршајне одговорности у смислу члана 93. став 1. тачка 1. овог закона и оправдано одбијање дистрибуције, а ако је дистрибутер прихватио да дистрибуира јавно гласило без импресума у спору поводом информације, идеје или мишљења објављених у таквом гласилу, одговоран је и дистрибутер. Одговорност дистрибутера би по овој дефиницији била солидарна у смислу члана 206. Закона о облигационим односима.

УРЕДНИЦИ, НОВИНАРИ И ПРОФЕСИОНАЛНА УДРУЖЕЊА НОВИНАРА

(чл. 30 до 34)

Свако јавно гласило мора имати одговорног уредника. Главни уредник јавног гласила има својство одговорног уредника тог јавног гласила, а јавно гласило може имати

и одговорне уреднике за поједина издања, рубрике, односно програмске целине који одговарају за садржај који уређују. За одговорног уредника може бити именовано лице које има пребивалиште на територији Републике Србије. Лице које ужива имунитет од одговорности не може бити одговорни уредник⁸.

Новинари имају право да износе информације и мишљења и да одбију извршење налога.

Новинару не може престати радни однос, умањити се зарада ни погоршати положај у редакцији – због истините тврдње објављене у јавном гласилу у коме је запослен, или због одбијања да изврши налог којим би кршио правна и етичка правила новинарске професије, или због одбијања да изврши налог који противречи уређивачкој концепцији јавног гласила, као ни због мишљења које је ван јавног гласила изражено као лични став.

Новинарска тајна – новинар није дужан да открије податке у вези са извором информација, осим ако се подаци односе на кривично дело, односно учиниоца кривичног дела за које је запређена казна затвора најмање пет година.

Слобода професионалног удруживања и права удружења у судским поступцима (право на мешање у радном спору) – новинари могу слободно организовати своја професионална удружења у складу са посебним законом којим се уређује удруживање грађана. Професионално удружење новинара има правни интерес за мешање у радном спору који је покренуо члан тог удружења, ако се он томе не противи.

ПОСЕБНА ПРАВА И ОБАВЕЗЕ У ЈАВНОМ ИНФОРМИСАЊУ (чл. 35 до 42)

Привремено чување и право на увид у запис јавног гласила – оснивач јавног гласила обавезан је да чува један примерак записа јавног гласила и то: сваки број сваког издања новина и другог штампаног јавног гласила – 60 дана од дана објављивања; снимак целог једнодневном емитованог телевизијског или радио програма, односно емисије – 30 дана од дана емитовања; други запис осталих јавних гласила – 30 дана од дана јавног објављивања; стави их на увид или достави њихову копију на захтев суда или органа за унутрашње послове без одлагања, а најкасније у року од три дана од дана пријема

⁸ Именовање одговорног уредника противно забрани из члана 30. Закона о јавном информисању санкционирано је као прекршај у члану 93. став 1. тачка 2. овог закона.

писменог захтева, као и на писмени захтев сваког лица које има правни интерес да запис задржи на увид, односно на копирање ако предујми стварне трошкове стављања на увид.

Оснивач јавног гласила који је правно лице и одговорно лице казниће се за прекршај ако не испуњавају обавезу чувања записа или их не ставе на увид у складу са одредбама овог Закона (члан 93. став 1. тачка 3. и 4).

Предпоставка невиности – у јавном гласилу се нико не сме означити учиниоцем каквог кажњивог дела, односно огласити кривим или одговорним пре правноснажне одлуке суда или другог надлежног органа.

Забрана говора мржње⁹ – односи се на забрану објављивања идеја, информација и мишљења којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због њиховог припадања или неприпадања некој раси, вери, нацији, етничкој групи, полу или због њихове сексуалне опредељености, без обзира на то да ли је објављивањем учињено кривично дело.

Сузбијање говора мржње – прописано је и чланом 21. Закона о радиодифузији по коме се републичка радиодифузна агенција стара да програми емитера не садрже информације којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против лица због њихове различите политичке опредељености или због њиховог припадања или неприпадања некој раси, вери нацији, етничкој групи, полу или сексуалној опредељености. Поступање емитера супротно забрани става 1. овог члана је основ за изрицање предвиђених мера од стране агенције, независно од других правних средстава која стоје на располагању оштећеном.

Право на тужбу због повреде забране говора мржње по правилима парничног поступка – има лице на кога се као припадника групе лично односи информација из члана 38. Закона о јавном информисању, против аутора информације и против одговорног уредника јавног гласила у коме је информација објављена, које може да захтева забрану његовог поновног објављивања и објављивања пресуде на трошак тужених. Против аутора и одговорног уредника тужбу може поднети и свако правно лице – чији је циљ заштита слобода права човека и грађанина као и организација чији је циљ заштита интереса групе из члана 38. овог Закона, а ако се оваква информација лично односи на одређено лице, тужбу могу поднети само уз пристанак тог лица.

⁹ Члан 38. Закона о јавном информисању.

Ослобађање од одговорности због повреде забране говора мржње – повреда забране говора мржње неће постојати ако је информација део научног или новинарског текста објављеног без: намере подстицања дискриминације, мржње или насиља против ових лица или групе лица из члана 38. овог Закона, посебно ако је таква информација део објективног новинарског извештаја; с`намером да се критички укаже на дискриминацију, мржњу и насиље против ових лица или на појаве које представљају или могу да представљају подстицање на такво понашање.

Ради заштите права малолетника – у јавним гласилима мора се посебно водити рачуна да садржај јавног гласила и начин дистрибуције не нашкоде моралном, интелектуалном, емотивном или социјалном развоју малолетника. Садржај јавног гласила који може угрозити развој малолетника мора бити јасно и видљиво означен и дистрибуиран на начин за који је најмање вероватно да ће га малолетник користити.

Малолетник се не сме учинити препознатљивим у информацији која је подесна да повреди његово право или интерес.

Заштита малолетника – прописана је и чланом 19. Закона о радиодифузији по коме се републичка радиодифузна агенција стара о заштити малолетника и поштовању достојанства личности и програмима који се приказују посредством радија и телевизије, о чему доноси општеобавезујуће упутство. Агенција се нарочито стара да програми који могу да нашкоде физичком, менталном или моралном развоју малолетника не буду доступни путем радија или телевизије, изузев када је временом емитовања или техничким поступком обезбеђено да малолетници, по правилу нису у прилици да их виде или слушају. Приказивање програма који тешко угрожавају физички, ментални или морални развој малолетника, забрањено је.

Забрана јавног излагања порнографије – односи се на забрану јавног излагања штампаних ствари са порнографским садржајем на начин доступан малолетницима, забрану порнографског садржаја на насловној и последњој страни штампане ствари и обавезу видног упозорења да садржи порнографију и да није намењена малолетним лицима¹⁰.

¹⁰ Према члану 42. став 3. Закона о јавном информисању на порнографске садржаје на телевизијским и радио програмима примењују се одредбе посебног закона којима се уређује област радиодифузије.

Прекршајна одговорност и новчано кажњавање дистрибутера, предузетника и одговорног лица прописане су чланом 96. Закона о јавном информисању, као санкција за кршење забране јавног излагања порнографије из члана 42. овог Закона.

ПРАВА ЛИЦА НА КОЈЕ СЕ ОДНОСИ ИНФОРМАЦИЈА (чл. 43 до 90)

Објављивање информације из приватног живота и личних записа (писаних записа, записа лика и гласа)¹¹ – не могу се објавити без пристанка лица чијег се приватног живота информација тиче, односно лица чије речи, лик, односно глас садржи, ако се при објављивању може закључити које је то лице. Ове информације и записи се не могу објавити ни без пристанка онога коме су намењене, односно онога на кога се односе, ако би објављивањем било повређено право на приватност или које друго право тог лица. Пристанак на објављивање је потребан и за непосредно преношење лика или гласа путем телевизије, радија и слично.

Пристанак се односи на једно објављивање у одређеном циљу и не важи за поновно објављивање и за други начин и циљеве. Кад је за пристанак за прибављање информација или за увид у запис примљена накнада важи законска претпоставка да је пристанак дат и за њихово објављивање. Изузетно, информације из приватног живота, односно лични запис могу се објавити без пристанка лица на кога се односе у случајевима одређеним енумерацијом у члану 45. став 1. тачка 1. до 11. Закона о јавном информисању¹².

Заштиту права на приватни живот, односно права на лични запис – има лице чије је право повређено, а остварује га тужбом¹³ против одговорног уредника гласила којом може захтевати: пропуштање објављивања информације, односно записа; предају записа, уклањање или уништење објављеног записа (брисање видео или аудио записа, уништење негатива, одстрањење из публикације и сл); накнаду материјалне и нематеријалне штете; објављивање пресуде. Због неовлашћене употребе личног записа

¹¹ Чл. 43. до 46. Закона о јавном информисању.

¹² Изузетак прописан чланом 45. Закона о јавном информисању одређује да се могу објавити информације из приватног живота, односно лични запис лица на кога се односи, ако: их је то лице наменило јавности; се односе на личност, појаву или догађај од интереса за јавност, нарочито ако се односи на носиоца државне или политичке функције, а објављивање је важно с обзиром на чињеницу да лице обавља ту функцију; је то лице својим понашањем дало повода за њихово објављивање; је информација саопштена, односно запис сачињен у јавној скупштинској расправи или јавној расправи у неком скупштинском телу; је објављивање у интересу правосуђа, безбедности земље или јавне безбедности; се лице није противило прибављању информације, односно прибављању записа иако је знало да се то чини ради објављивања; је у интересу науке или образовања; је потребно ради упозорења на опасност; се запис односи на мноштво ликова или гласова; се ради о запису с јавног скупа; је лице приказано као део пејзажа, природе, панораме, насељеног места, трга, улице или као део сличног призора.

¹³ Према члану 46. став 3. Закона о јавном информисању тужба се подноси окружном суду на чијем се подручју налази седиште оснивача јавног гласила, а у парницама ради повреде права на приватни живот, односно права на лични запис примењују се одредбе закона којим се уређује парнични поступак.

или података из приватног живота повређени може тужбом да захтева од оснивача јавног гласила и сразмеран део добити остварене објављивањем.

Право на одговор и право на исправку информације¹⁴ – има лице на које се односи информација и оно може захтевати објављивање одговора или исправке, ако је информација подесна да повреди право тог лица или његов интерес, односно ако су његова права и интереси повређени неистинитом, непотпуном или нетачно пренетом информацијом и има право на тужбу за објављивање одговора, односно, исправке ако одговорни уредник то не учини.

Тужба се подноси окружном суду на чијем подручју се налази седиште оснивача, прописана је хитност судског поступка и уређена правила поступка да би се обезбедила што ефикаснија заштита због повреде права на одговор и исправку (нема мировања парничног поступка, скраћени су рокови за жалбу, за понављање поступка нема припремног рочишта). Изостанак тужиоца са првог или неког доцнијег рочишта има за последицу законску презумпцију о повлачењу тужбе. Изостанак туженог има за последицу: доношење пресуде на основу до тада утврђеног чињеничног стања. Прописани су кратки рокови за одлучивање о жалби, стим што се против пресуде другостепеног суда у поступку за објављивање одговора не може изјавити ревизија, а у поступку за објављивање исправке само ако је захтев одбијен¹⁵.

Последица прекорачења прописаних рокова¹⁶ – у којима одлучују судови је: одузимање предмета од судије који је рок прекорачио, а председник суда на предлог тужиоца, без одлагања, додељује предмет у рад другом судији, односно другом већу.

Ове одредбе нису у супротности са одредбама Закона о судијама којима је уређено распоређивање и одузимање предмета од судије, обзиром да је према члану 22. став 2. овог закона прописано да судији предмет може бити одузет само ако дуже одсуствује или одуговлачи поступак.

Право на тужбу за пропуштање објављивања информације и право на привремену меру забране поновног објављивања информације (чл. 71. до 73) – има лице чије би право било повређено поновним објављивањем неистините, непотпуне или друге недопуштене информације, које може захтевати и да се одговорном уреднику

¹⁴ Чл. 47. до 70. Закона о јавном информисању.

¹⁵ Према члану 66. став 7. Закона о јавном информисању рок за изјављивање ревизије је 15 дана.

¹⁶ Рокови за поступање суда прописани су чланом 62. став 2, 64. став 2, 65. став 4. и 67. у вези члана 63. и 66. Закона о јавном информисању.

запрети плаћањем примерене своте новца предлагачу за случај да поступи противно забрани и да без накнаде објави пресуду о овој забрани.

О предлогу за одређивање привремене мере забраном објављивања информације мора се одлучити без одлагања, а најкасније у року од 48 сати од подношења предлога, а против одлуке о одређивању привремене мере може се изјавити приговор¹⁷.

Право на објављивање информација о исходу кривичног поступка – има лице за које је јавно гласило претходно објавило да је против тог лица покренут кривични поступак.

Остваривање права на новчану накнаду штете – уређено је одредбама члана 79. и 91. Закона о јавном информисању и признато сваком лицу на које се односи нетачна, непотпуна или друга информација чије је објављивање забрањено у складу са Законом о јавном информисању, као и лицу коме није објављена исправка, одговор или друга информација чије објављивање има право да тражи, а које због његовог објављивања, односно необјављивања трпи штету.

Право на накнаду штете (материјалне и нематеријалне) остварује се по општим прописима из Закона о облигационим односима и по одредбама овог закона, независно од других правних средстава.

Одговорност новинара, одговорног уредника и правног лица које је оснивач јавног гласила је солидарна, а кривица одређена као груба непажња, ако су пре објављивања информације пажњом примереном околностима могли утврдити неистинитост или непотпуност информације. Аутор информације који је новинар одговара за штету ако је настала његовом кривицом.

Одговорност ових лица се искључује (члан 82), само ако су верно пренели из јавне скупштинске расправе или јавне расправе у скупштинском телу или из судског поступка или из докумената надлежног државног органа информацију која је неком лицу проузроковала штету.

Чланом 83. Закона о јавном информисању проширена је и одговорност из члана 198. став 1. и 2. Закона о облигационим односима¹⁸.

¹⁷ Према члану 73. став 4. Закона о јавном информисању рок за изјављивање приговора је 48 сати од пријема одлуке, а суд о њему одлучује у року од 48 сати.

¹⁸ Према члану 198. ЗОО, ко другоме повреди част као и ко износи или преноси неистините наводе о прошлости, о знању, о способности другог лица или о чему другоме, а зна или би морао знати да су неистинити, и тиме му проузрокује материјалну штету дужан је надокнадити је. Али не одговара за проузроковану штету онај ко учини неистинито саопштење о другоме незнајући да је оно неистинито ако је он или онај коме је саопштење учинио имао у томе озбиљног интереса.

За штету проузроковану објављивањем неистините или непотпуне информације која потиче од државног органа прописана је објективна одговорност државе која за такву штету увек одговара без обзира на кривицу.

Тужба за накнаду штете – подноси се у року од шест месеци од дана објављивања информације. Ако тужба буде поднета по истеку овог рока поставља се питање како ће суд олучити: процесном одлуком или мериторном одлуком? Чини се да ову тужбу треба одбацити на основу овлашћења из члана 282. став 1. Закона о парничном поступку¹⁹.

Прописани су хитност овог поступка као и правила поступка и рокови за одржавање главне расправе и доношење пресуде, одлучивање о жалби и дозвољености ревизије (чл. 85. до 89). Изостанак тужиоца са првог или ког доцнијег рочишта санкционисано је законском презумпцијом о повлачењу тужбе, а изостанак туженог није сметња за доношење одлуке и то на основу до тада утврђеног чињеничног стања.

Прописано је и обавезно објављивање пресуде о изреченој обавези накнаде штете у јавном гласилу, без коментара и одлагања под претњом изрицања новчане казне у извршном поступку и њеног извршења по правилима тог поступка (члан 90. став 2).

У закону је у казним одредбама предвиђено да се средства остварена од новчаних казни уплаћују на посебан рачун под контролом Министарства финансија односно новинарима који су претрпели штету у опреми и средствима за рад у време примене Закона о јавном информисању ("Службени гласник РС", број 36/98 и 1/01).

Право на новчану накнаду нематеријалне штете по Закону о јавном информисању може се остварити само када се последица повреде манифестује у једном од видова нематеријалне штете (то су иначе психички болови: страх, физички болови и душевни бол), значи када је штета проузроковала душевне патње које обзиром на све околности случаја, дужину трајања и интензитет, оправдавају досуђивање новчане накнаде у смислу члана 200. став 1. Закона о облигационим односима²⁰.

¹⁹ Према члану 282. став 1. ЗПП, по претходном испитивању тужбе председник већа доноси решење којим се тужба одбацује ако утврди да решавање о тужбеном захтеву не спада у судску надлежност (члан 16) или да је тужба поднета неблаговремено, ако је посебним прописима одређен рок за подношење тужбе.

²⁰ Према члану 200. Закона о облигационим односима за претрпљене физичке болове, за претрпљене душевне болове због умањења животне активности, наружености, повреде угледа, части и слободе или права личности, смрти блиског лица као и за страј суд ће, ако нађе да околности случаја, а нарочито јачина болова и страха и њихово трајање то оправдава, досудити правичну новчану накнаду, независно од накнаде материјалне штете као и у њеном одсуству. Приликом одлучивања о захтеву за накнаду нематеријалне штете као и о висини њене накнаде суд ће водити рачуна о значају повређеног добра и циљу коме служи та накнада, али и о томе да се њоме не погодује тежњама које нису спијиве са њеном природном и друштвеном сврхом.

Када се ради о штети проузрокованој повредом права личности треба имати у виду да се:

- **част** – дефинише како субјективна категорија и као мишљење које човек има о себи као припадник одређене друштвене средине или друштвене групе, чије је вредности прихватио, да

- **углед** – представља мишљење које има средина и јавно мњење о личности и објективна је категорија, а под

- **достојанством** – подразумева скуп свих вредности човекове личности уопште, као осећање друштвене, етичке, јавне и друге људске вредности човека и да до повреде достојанства долази онда кад се оштећеном оспоравају неке моралне вредности када се он понижава као људско биће независно од његовог мишљења и мишљења његове околине²¹.

Права личности су и права на приватан живот и породични мир.

Имајући у виду да су права личности одређена као универзална права сваког човека на поштовање и развој своје личности, уз обавезу правног поретка да тај развој обезбеди, а уколико настану повреде тих права омогући адекватну новчану накнаду оштећеном, чини се да није потребно вештачити интензитет и трајање болова које је оштећени претрпео објављивањем неистините, непотпуне или неке друге, овим законом забрањене информације, сем наравно, у изузетним случајевима, ако на то посебно указују докази односно оштећени.

Правила поступка, рокови одређени за поступање странака и суда, хитност и сумарност поступка по тужби ради накнаде ове штете као грађанско-правне санкције у заштити људских права и грађанских слобода у јавном информисању су више у функцији што ефикасније заштите ових слобода, а мање у поштовању начела материјалне истине из општег дела главе I Закона о парничном поступку, међутим, грађанско-правна заштита права личности према садашњој хијерархији извора права мора се остваривати, без обзира на прописану сумарност поступка, у свему према потврђеним међународним уговорима, Уставној повељи и Повељи о људским и мањинским правима Државне заједнице Србије и Црна Гора и основним начелима Закона о јавном информисању.

Примена новог Закона о јавном информисању у судској пракси несумњиво ће изазвати различита правна тумачења посебно о потпуно новим институтима у овој врсти

²¹ Маринко Рмуш, Проузроковање штете и њена накнада, Саветовање у Будви 1998. године, страна 55.

грађанско-правне заштите права личности због чега је неопходно посветити посебну пажњу у примени овога закона и благовременим заузимањем правних ставова попунити правне празнине, обзиром да нови Закон о јавном информисању између осталог не садржи дефиниције појединих правних стандарда којима је материја јавног информисања уређена.

Ружа Урошевић,
саветник Врховног суда Србије

УПИСИ ПРАВА У КАТАСТАР НЕПОКРЕТНОСТИ

Доношењем Закона о државном премеру и катастру и уписима права на непокретностима (у даљем тексту: Закон), објављеног у "Службеном гласнику Републике Србије", број 83/92, 12/96, 15/96 и 25/2002, упис права на непокретностима врши Републички геодетски завод, како у поступку израде катастра непокретности, тако и у поступку његовог одржавања и обнове.

Материја уписа права на непокретностима регулисана је одредбама тог закона, као и одговарајућим подзаконским актима донетим на основу овлашћења из члана 122. Закона, међу којима, када је у питању упис права, посебно треба истаћи Правилник о изради и одржавању катастра непокретности ("Службени гласник РС", број 46/99). Осим тога, у поступку уписа права на непокретностима сходно се примењују одредбе Закона о општем управном поступку ("Сл. лист СРЈ" бр. 33/97), на основу одредбе члана 15. Закона.

Уписи права на непокретностима у поступку израде и одржавања катастра непокретности сагледани су у овом тексту на основу правне регулативе у овој области, са посебним освртом на рад уваженог Проф. др. Hans-Joachim von Shuckmanna из Берлина, под називом "Мишљење о правним прописима за упис земљишта из Закона о катастру Републике Србије", припремљеног у оквиру GTZ Пројекта "Саветовање при правној реформи".

I ЕВИДЕНЦИЈЕ О НЕПОКРЕТНОСТИМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ ДО ДОНОШЕЊА ЗАКОНА

Катастар земишта

Први прописи којима је регулисана проблематика катастра донети су 15.12.1855. године за подручје северног дела земље. Њима је устројена земљишна књига која је имала

за основ катастар земљишта израђен на бази извршеног општег катастарског премера који је обухватао: основне геодетске радове, прикупљање података о парцелама и њиховим поседницима и израду оригинала и копија геодетских планова у различитој размери.

Закон о катастру земљишта, донет 19. децембра 1928. године, је први југословенски закон који је предвидео успостављање униформног катастра у Југославији, а у циљу устројавања земљишне књиге на целој територији, што је регулисано земљишно – књижним законима донетим 1930. и 1931. године. Законом о катастру је регулисана израда, одржавање и обнова катастра који обухватају премер земљишта, класирање земљишта, одржавање и ревизију катастра.

После Другог светског рата катастру земљишта се не придаје одговарајући значај. Ако се има у виду да је 1946. године донет Закон о неважности правних прописа донесених пре 6. априла 1941. године и за време непријатељске окупације, може се закључити да после рата па све до 1953. године, ова материја није била позивитно-правно регулисана. Тек је Уредбом о катастру 1953. године, по угледу на предратни закон, предвиђено да израда и обнављање катастра земљишта обухватају: премер и катастарско класирање земљишта, израду катастарског операта и ревизију катастра. Новина је што се премеру земљишта придаје велики значај, а предвиђено је и снимање свих неснимљених подручја у Југославији у року од пет година.

1965. године уследило је доношење Основног закона о премеру и катастру земљишта. Сви касније донети закони, премеру земљишта посвећују све већу пажњу. Катастар земљишта се сматра основном евиденцијом о земљишту и објектима на њему, и исти се израђује на основу премера земљишта. Катастар је дефинисан као евиденција о земљишту која садржи податке о парцелама и објектима на земљишту у погледу њиховог положаја, облика, површине, врсте, односно културе земљишта, бонитета, класе, катастарског прихода и корисника – поседника. Катастар земљишта, са овако дефинисаним садржајем, устројен је на целој територији Југославије.

Земљишна књига

Са првим оснивањем катастра на подручју Југославије почело је и оснивање земљишних књига у данашњем облику. Земљишне књиге су устројене као јавне књиге које воде судови и у које се уписују непокретне ствари, земљишта и зграде, и стварна права на њима.

Законима донетим 1930. и 1931. године у нашем земљишно-књижном праву усвојен је немачко-аустријски систем вођења евиденције о непокретностима, што значи да се исти заснива на установи катастра земљишта. Катастар добија значај фактичке евиденције, а земљишна књига карактер правне (својинске евиденције).

У Србији су земљишне књиге интензивно осниване у периоду од 1927. до 1933. године, а већ основане земљишне књиге су обнављане. После рата замрле су све активности на оснивању земљишних књига, јер су престали да важе прописи из 1930. и 1931. године. Нови прописи у овој области ни до данас нису донети, већ се примењују правне норме земљишно – књижног права (процесног и материјалног) као правна правила.

До данас земљишне књиге су основане у делу Србије и ужем приобалном делу Црне Горе који је некада припадао Аустроугарској, што претставља око 1/3 подручја наше земље. Од 5839 катастарских општина на подручју Србије земљишне књиге су основане у 1296, односно у 21,7 % катастарских општина. Тренутно, према подацима Републичког геодетског завода земљишна књига постоји у 837 катастарских општина, пошто је у 431 катастарској општини, престала да важи земљишна књига јер је устројен катастар непокретности.

Књиге тапија

На подручјима на којима нису уведене земљишне књиге, постоји тапијски систем. По овом систему пренос власништва се регулише уписом у катастарске књиге и издавањем тапије. Тапија представља доказ да је одређено лице (ималац тапије) власник непокретности.

Тапије представљају неку врсту исправа о праву на непокретностима и исте су уведене у областима које су биле под турском управом или утицајем, што се може закључити на основу законске регулативе османлијске државе из тог периода: Закон о тапијским исправама из 1860. године и Закон о тапијским исправама Вакуфског земљишта из 1864. године.

У прво време тапија није била уписивана у било који регистар, али је доношењем Закона о издавању тапија на подручју Апелационих судова у Београду и Скупљу и Великог суда у Подгорици 14. децембра 1929. године уведена књига тапија, а истоименим законом од 1931. године овај систем је доведен у везу са катастром земљишта, чиме се приближио земљишно-књижном систему.

На основу изложеног може се закључити да је на подручју наше земље био присутан систем двојног вођења евиденције о непокретностима. На једној страни је био катастар земљишта, са подацима о простору и фактичком поседу непокретности (који води орган управе), а на другој земљишна књига и књига тапија, са подацима о правима на непокретностима (које воде судови).

II КАТАСТАР НЕПОКРЕТНОСТИ

Веома брзо уочени су бројни недостаци оваквог начина вођења евиденције о непокретностима (још 1919. године када је геодетска струка заговарала јединствено вођење катастра и земљишне књиге).

За разлику од катастра земљишта који је уредно пратио и проводио све промене на непокретностима, земљишна књига је постала све неажурнија на подручјима за које је основана. Посебно се ниво ажурности података катастра земљишта удаљио од књиге тапија.

До оваквог раскорака између евиденција дошло је и због примене начела диспозиције воље странака код уписа у земљишне књиге и књиге тапија и потпуно супротног начела – начела официјелности уписа, код уписа у катастар земљишта. Наиме, код уписа у земљишне књиге и књиге тапија, препуштено је вољи сопственика да захтева или не захтева упис промене на непокретностима, док се упис у катастар земљишта врши и по службеној дужности. Чак је установљена и обавеза судова и других државних органа да органу надлежном за геодетске послове доставе своје одлуке и исправе које су од значаја за вођење евиденције.

У послератном периоду у Југославији се бележи веома брз развој градова или насеља градског карактера. Све је израженија потреба за ажурним подацима о непокретностима ради планирања и уређења простора.

Циљ доношења Основног закона о премеру и катастру земљишта 1965. године, је био да се задовоље нарастале друштвене потребе у овој области. Интензивирани су активности на премеру и обнови премера земљишта, као и активности на уређењу земљишне територије (комасација, арондација, доношење детаљних урбанистичких планова и сл.). На основу ових премера израђени су нови катастарски операти са новим бројевима парцела, новим подацима о земљишту и поседницима. Земљишна књига

углавном није била спремна да ове промене на земљишту проведе у својој евиденцији. Правила на којима је устројена књига тапија су онемогућавала провођење те врсте промена. Неслагање евиденција је постојало све израженије, а примена начела тачности (поверења), земљишних књига је озбиљно доведена у питање. Грађани су престали да користе податке садржане у земљишној књизи и књизи тапија, као и да достављају захтеве за провођење промена у истима. Иако ове две својинске евиденције званично нису укинута на тим подручјима, оне су добрим делом престале да живе, а правни промет се у знатној мери заснива на подацима катастра земљишта који добија све већи значај.

Катастар земљишта има посебан значај на подручјима на којима је он једина евиденција о непокретностима. Такав катастар је добио значај својинског катастра, јер се упис промене поседника врши искључиво на основу исправе подобне за упис права својине.

Поред тога, у периоду до доношења важећег закона, дошло је до знатних промена у правном систему које се, пре свега, односе на доношење нових прописа у области планирања и уређења простора, државне својине, грађевинског земљишта, приватног предузетништва, експропријације, организације државне управе и локалне самоуправе и др. Држава је као приоритет поставила својинску трансформацију и заштиту права својине, односно обезбеђивање правне сигурности грађана у свим областима живота и рада, што земљишне књиге и књиге тапије у садашњем стању и облику нису у могућности да пруже.

Потреба да се нагомилани проблеми разреше, наведене правно – системске промене, као и одређење државе да пружи потпуну правну заштиту и сигурност грађанима, када је у питању остваривање права на непокретностима, створили су неопходност устројавања потпуно нове евиденције о непокретностима – катастра непокретности који мора да задовољи захтев државе и да омогући брзо, ефикасно и поуздано остваривање права и интереса правних лица и грађана, приликом коришћења ове врсте података.

Интензивне активности на обједињавању евиденција започеле су тек 1976. године, да би резултирале увођењем катастра непокретности прописима република (федералних јединица) донетим у периоду од 1984. до 1988. године. Сходно овим прописима сви послови уписа права на непокретностима прелазе искључиво у надлежност органа за геодетске послове, а земљишно књижна одељења судова престају са радом.

Начела катастра непокретности

Попут замљишне књиге и катастар непокретности се, како у процесно-правном, тако и у материјално - правном погледу, заснива на начелима која представљају најопштија правила код устројавања и одржавања ове евиденције.

1. **Начело јединствене евиденције непокретности**, прво у низу основних начела којим је реализована дугогодишна тежња и потреба да се јединствено евидентирају непокретности и права на њима. Сходно овом начелу Законом се јединствено уређује премер, катастар непокретности и водова, упис права на непокретностима, као и њихово одржавање и обнова. Потпуно је разумљиво да ово начело не познаје земљишна књига јер је основана у систему двојног вођења евиденције о непокретностима.

2. **Начело уписа (формалности)**, најзначајније начело на коме се заснива ова евиденција, а значи да се стварна права на непокретностима могу стицати, престати, ограничавати и укидати само уписом у катастар непокретности (напр. за стицање права својине на непокретности, поред пуноважног правног посла – *iustus titulus* – потребан је и законит начин стицања – *modus acquirendi*, а то је упис у јавну књигу, односно катастар непокретности. Ово начело представља и основно начело замљишних књига, које уписима свих стварних права даје не само декларативно, већ и конститутивно дејство.

2. **Начело легалитета**, према коме се уписи права на непокретностима могу вршити само на основу законом побројаних исправа, сачињених у законом предвиђеној форми, са законом одређеном садржином када се ради о подацима о непокретностима. Као и земљишно-књижни суд, тако и орган управе надлежан за упис права на непокретностима, врши оцену подобности исправа за провођење промене у катастру непокретности, па по изричитој одредби члана 106г. Закона неће дозволити упис права на непокретности у случају када би се таквим уписом извршила повреда принудних прописа, односно према одредби члана 106з. ако у исправи на основу које се врши упис ранији носилац права није означен и према њему право новог носиоца није утврђено, и слично. Стога се не може рећи да није испуњена заштитна функција поступка уписивања и да је орган који доноси одлуку ограничен само на то да проверава формално постојање документације за упис. Напротив, орган је дужан да провери да ли је исправа, која служи као основ за упис, према садржају и форми правно ваљана, односно да ли је правни посао дозвољен. Као ни земљишно-књижни суд, тако се и орган управе не може упуштати у оцену правног посла који служи као основ за упис са становишта материјално правних

прописа или у погледу постојања недостатака у изјави воље (заблуда, превара, принуда и сл.).

4. **Начело јавности**, које се одражава у праву сваког лица да изврши увид у податке и захтева преписе и изводе из евиденције, без доказивања да за то има неки правни интерес. Последица овог начела је оборива предпоставка да је садржина ове евиденције свакоме позната, што пресудно утиче на доказивање савесности, односно несавесности лица у споровима који имају за предмет утврђивање права на непокретностима. Апсолутно је неприхватљива констатација да у катастру непокретности није заступљено формално правно **начело публицитета**, јер је одредбом члана 4. став 1. Закона прописано да је катастар непокретности јавна књига која представља основну евиденцију о непокретностима и правима на њима, а одредбама члана 128. Закона да државни органи, органи територијалне аутономије и локалне самоуправе, предузећа, установе и друге организације, грађани и њихова удружења, дакле сва правна и физичка лица, имају право да разгледају податке катастра непокретности и водова и да захтевају да им се издају преписи, односно копије података о чињеницама које садрже катастар непокретности и водова. Под подацима катастра непокретности подразумева се целокупан садржај, што значи и подаци о правима и носиоцима права. Осим тога, одредбом члана 129. Закона прописана је обавеза органа да на захтев носиоца права, односно имаоца правног интереса изда уверење о чињеницама уписаним у катастар непокретности. Према одредби члана 130. Закона орган је дужан да другим органима достави извештај о подацима уписаним у катастар непокретности, који је углавном нешто ширег садржаја и односи се на кретање парцеле у одређеном временском периоду, уписе од оснивања катастра па надаље и слично. Мишљења сам да овако широко прописивање права грађана и обавеза органа који води евиденцију о непокретностима, апсолутно задовољава начело јавности, односно ништа мање него у земљишно-књижном праву.

5. **Начело тачности (поверења)**, је у тесној вези са претходним начелом и представља израз поверења у материјално-правном смислу, за разлику од начела јавности које представља израз поверења у процесно-правном смислу. Ово начело изражава фикцију апсолутне тачности података уписаних у катастар непокретности, која наступа после законом утврђеног објективног рока, ако у току истог није покренута брисовна парница. Ово поверење, односно поуздање у катастар непокретности, може бити позитивно (што значи да је истинито све што је уписано у катастар непокретности) и

негативно (што значи да све што није уписано, а иначе се уписује, правно не постоји). Овим начелом штите се савесна трећа лица, која су имала поверење у катастарско стање, чак и онда када оно не одговара стварном фактичком стању. На истом начелу заснива се и упис у земљишне књиге.

6. Начело првенства уписа (приоритета), према одредбама члана 5. став 2. Закона подразумева да је јаче оно право које је раније уписано. Исто се цени према моменту подношења захтева, односно моменту уписа, а не према моменту настанка исправе која служи као основ за провођење промене (*prior tempore, potior iure*). Отуда је код одржавања катастра непокретности предвиђено астрономско рачунање времена (дан, час и минут). У случају да један титулар права закључи два уговора, чији је предмет промет исте непокретности, предност ће имати лице које се прво обратило за упис, а не лице које је прво закључило уговор. Ово начело важи за сва права, па и за хипотеку као заложно право на непокретностима, што је идентично са решењем које познаје земљишна књига.

7. Начело официјелности уписа, насупрот начелу диспозиције, заступљеном код уписа у земљишну књигу, које је садржано у правилу да се упис података о непокретностима и правима на њима врши и по службеној дужности. Применом овог начела законодавац је обавезао судове и друге органе да све одлуке и исправе, од значаја за катастар непокретности, достављају органу надлежном за вођење евиденције о непокретностима. Такође су обавезани грађани и сва правна лица да надлежном органу доставе све исправе о правном промету које су везане за настанак или промену неког права или чињеница о којима се води евиденција. То значи да се упис у катастар непокретности врши и по захтеву, односно пријави странке, што не представља изузетак него чак правило, али је прописана обавеза грађана да поднесу захтев, односно пријаву, како би се избегло да катастар непокретности постане неажуран као земљишна књига, управо због супротног начела – начела диспозиције код уписа у земљишне књиге.

Поред наведених начела, с обзиром на чињеницу да се у поступку уписа права на непокретностима сходно примењује Закон о општем управном поступку, овај поступак се заснива и на начелима управног поступка, а пре свега на **начелу законитости, заштите права грађана и заштите јавног интереса, ефикасности, економичности, права жалбе, правоснажности решења и самосталности у решавању.**

Сматрам посебно значајним да се **начелу самосталности у решавању** посвети посебна пажња због све учесталијих оцена да евиденцију о правима на непокретностима треба поверити судовима, само зато што су законом проглашени самосталним и независним.

Одредбом члана 11. Закона о општем управном поступку прописано је да орган води поступак и доноси решење самостално, у оквиру овлашћења утврђеног законом, односно другим прописом, као и да овлашћено службено лице самостално утврђује чињенице и околности и на основу утврђених чињеница и околности примењује прописе на конкретан случај. При том је везан и начелом законитости, прописаним у члану 5. истог закона, према коме органи који поступају у управним стварима решавају на основу Закона и других прописа.

Прокламовањем овог начела истиче се самосталност самог органа која се састоји у томе што надлежном органу ни један други орган не може наређивати како ће у одређеној ствари водити поступак и какво ће решење донети, а ако би му таква наређења била дата, не сме по њима поступати. При том се мора кретати у оквиру овлашћења датих законима и другим прописима, што значи да границе овлашћења представљају границе његове самосталности.

Овлашћење и самосталност органа преносе се и на његова службена лица кад раде послове у име органа. Службеном лицу, које је овлашћено да води поступак и да реши ствар, даје се самосталност у вођењу управног поступка и у решавању, али се истовремено истиче и његова одговорност за правилно и законито одлучивање, односно за правилну примену закона на чињенично стање конкретног случаја.

Закон о уређењу судова у члану 1. став 2. прописује да су судови самостални органи дружавне власти који штите слободе и права грађана, законом утврђена права и интересе правних субјеката и обезбеђују уставност и законитост. Закон о судијама у члану 1. прописује да је судија у изрицању правде независан и суди и пресуђује на основу устава, закона, других општих аката и по својој савести.

Дакле, може се закључити да у прописима који регулишу самосталност и независност, како суда тако и органа управе, нема суштинске разлике, па нема потребе да се доноси други попис који би лицима која доносе одлуке о упису права на непокретностима обезбедио "законску независност".

Сама чињеница да Законом нису изричито прописана начела на којима се заснива катастар непокретности, не даје право за оцену да она уопште нису прописана и да закон у том смислу треба допунити. Ово се пре свега односи **на начело претходног уписа**, које обезбеђује да се упис новог лица може извршити само ако је лице на које се упис односи уписано у катастру непокретности, и **начело консензуса (одобравања)** према коме између лица на кога се право односи или подносиоца захтева за упис мора постојати сагласност, односно овлашћење за упис.

Одредбама члана 99. Закона прописано је да је корисник непокретности дужан да у року од 30 дана од настанка промене, пријави насталу промену права на непокретностима органу надлежном за упис и да уз пријаву достави исправу која је основ за упис промене права на непокретностима. Та исправа према одредбама члана 58д. Закона мора бити подобна за коначан упис права. Неподобном се, у смислу исте одредбе Закона, сматра исправа на којој потписи уговорача нису оверени, исправа која не садржи овлашћење за укњижбу, неправоснажан акт државног органа и слично, у ком случају се врши само упис пребележбе, али се такође исправом неподобном за упис права сматра и исправа у којој ранији носилац права није означен и према њему право новог корисника није утврђено, у ком случају се упис права на непокретностима у корист новог носиоца права неће дозволити, применом одредбе члана 106в. Закона.

Треба напоменути да начело консензуса по самој својој природи не може бити примењено код уписа по службеној дужности, него само код уписа по пријави носиоца права на непокретностима на основу исправе о правном послу.

Садржај катастра непокретности

Катастар непокретности се састоји од радног оригинала плана, збирке исправа и катастарског оператa. Катастарски операт се састоји од листова непокретности који садрже податке о земљишту (А лист) податке о носиоцу права на земљишту (Б Лист), податке о зградама и другим грађевинским објектима и носиоцима права на њима (В Лист – 1. део) податке о стану и пословној просторији као посебним деловима зграде или других грађевинских објеката и носиоцима права на њима (В Лист – 2 део.) и податке о теретима и ограничењима (Г лист).

Лист непокретности, према одредбама члана 11. Правилника о изради и одржавању катастра непокретности, формира се тако да обухвата све катастарске парцеле које

припадају истом носиоцу права (односно држаоцу) на земљишту у једној катастарској општини, у оквиру истог облика својине, заједно са објектима на њему. За земљиште у државној својини лист непокретности не формира се према носиоцу права својине, него према носиоцу права коришћења, кориснику, држаоцу земљишта, односно држаоцу зграде, док се за добра у општој употреби, у државној својини, формирају посебни листови непокретности који обухватају непокретности исте врсте (путеви, пруге, водно земљиште и слично). То значи да је катастар непокретности заснован на систему персоналних фолија који подразумева да се све непокретности једног носиоца права налазе у истом листу непокретности, осим у случају постојања сувласништва или заједничке својине, када се формира посебан лист непокретности према сувласницима, односно носиоцима права заједничке својине, па једно лице може имати и више сувласничких листова. То никако не значи да се непокретности без власника не књиже, јер се у том случају утврђује држалац непокретности и лист непокретности формира према држаоцу земљишта, односно зграде.

Према досадашњим искуствима овакав систем вођења евиденције је прегледан, ефикасан, економичан и одговара потребама носиоца права на непокретностима, али и потребама државних органа који решавају о одређеним правима и обавезама грађана која су условљена поседовањем или непоседовањем непокретности.

Систем реалних фолија, где се лист непокретности формира за сваку парцелу посебно, независно од носиоца права, је нерационалан и непрактичан, јер је далеко већи број парцела од броја носилаца права, па би се носиоцу права за сваку парцелу морао издавати посебан лист непокретности, уместо једног у коме су садржане све непокретности на којима је он уписан као носилац права. Какве проблеме би то произвело у раду државних органа који одлучују у области пореза, социјалне заштите, материјалног обезбеђења, заштите породице и деце, остаје само да се претпостави.

- А лист (подаци о земљишту)

Како катастарска парцела представља основну катастарску територијалну јединицу и дефинисана је као део земљишта који се користи на исти начин, чији је носилац права, односно држалац једно или више лица и налази се у истој катастарској општини (осим у законом прописаним случајевима када се од делова парцеле који се користе на различите начине не формирају посебне парцеле) она се уписује у лист непокретности и означава

матичним бројем катастарске општине и називом, бројем и подбројем парцеле, бројем дела працеле, бројем плана, скице и мануала (на којима је приказан њен облик и положај), називом потеса или улица, начином коришћења, катастарском класом, бонитетном класом и подкласом, бројем статистичког круга, површином и висином катастарског прихода. Осим тога, уноси се и податак о томе да ли парцела представља грађевинско или друго земљиште. Ни једна до сада позната евиденција о непокретностима не садржи овакав скуп података о земљишту на једном месту.

- Б лист (подаци о носиоцу права на земљишту)

Као носиоци права на земљишту уписују се власници, сувласници и носиоци права заједничке својине. На земљишту у друштвеној својини, које је још увек присутна код правних лица која нису ушла у поступак приватизације, као носилац права уписује се правно лице које на истој непокретности има право у погледу располагања на земљишту у државној својини, поред носиоца права својине, уписује се и носилац права коришћења, односно корисник, а на градском грађевинском земљишту и ранији сопственик. У одређеним, законом прописаним случајевима, у овај лист се врши и упис држаоца земљишта. Начин утврђивања носиоца права на земљишту и сама правна техника уписа података у Б лист, ближе су разрађени одредбама члана 40. до 49. Правилника о изради и одржавању катастра непокретности.

- В Лист (подаци о згради, стану и пословној просторији, као посебним деловима зграде и другим грађевинским објектима и правима на њима)

В лист је подељена на два дела.

- В лист – 1. део садржи податке о зградама и другим грађевинским објектима и то: број парцеле на којој се налази зграда, број дела працеле под зградом или објектом, број етажа за означавањем положаја у згради (испод приземља, приземље, изнад приземља, у поткровљу) правни статус објекта, начин коришћења, адресу и евентуални назив објекта. Поред тога исти лист садржи и податке о носиоцима права на зградама и другим објектима и то: матични број и ознаку лица, презиме, име, име једног родитеља, пребивалиште и адресу, односно назив, седиште и адресу за правна лица, врсту права, облик својине и величину удела код сусвојине.

- В лист – 2 део, садржи податке о стану и пословној просторији као посебним деловима зграде или других грађевинских објеката и носиоцима права на њима и то: број парцеле (основни и подброј), број дела парцеле под зградом или објектом, број посебног дела (основни и подброј), корисну површину, начин утврђивања корисне површине, начин коришћења, адресу, спратност и собност, као и све податке о носиоцу права, врсти права, облику својине и величини удела код судвојине. Правила о начину утврђивања права и начину уписа података у овај лист непоркетности, прописана су одредбама члана 49. до 53. и члана 76. до 81. Правилника о изради и одржавању катастра непокретности.

- Г Лист (подаци о теретима и ограничењима).

Овај лист садржи податке о броју парцеле, броју зграде на парцели, броју посебног дела, начину коришћења посебног дела објекта, врсти терета, односно ограничења, лицу на које се терет, односно ограничење односи, датуму уписа, трајању и датуму брисања. Законом је прописано које се врсте терета и ограничења уписују у овај лист, и то: стварне и личне службености, хипотека, одређена облигациона права (право дугорочног закупа, уговорно право прече куповине, право прекупа и откупа), правне чињенице које се односе на власника непокретности (малолетство, старатељство, лишење пословне способности) или на саму непокретност (покретање спора за утврђивање права на непокретности, односно брисање извршеног уписа, покретање поступка експропријације, постојање забране отуђења или оптерећења непокретности и покретање поступка извршења на непокретности, у складу са законом којим се уређује извршни поступак), као и забелешка да је објекат изграђен без дозволе или прекорачењем овлашћења из дозволе, односно да за објекат није издата употребна дозвола, ако је дозвола била услов за градњу.

Упис хипотеке, као заложног права на непокретностима, изазива посебну пажњу. Законом је прописано да се хипотека уписује у оређеном новчаном износу, а за потраживања на која се плаћају камате уписаће се и висина камате. Правила о начину уписа хипотеке прописана су Правилником о изради и одржавању катастра непокретности. Упис хипотеке врши се на основу правоснажне одлуке надлежног органа, на основу исправе о правном послу, сачињене у складу са законом и на основу другог акта о конституисању заложног права на непокретностима. За упис хипотеке, поред ваљаног правног основа, потребна је и изричита изјава лица чије се право оптерећује да пристаје на упис. Она може бити дата на посебној исправи или на записнику код органа који врши

упис. Када се подели непокретност која је оптерећена хипотеком, свака новонастала непокретност оптерећује се у висини укупног повериочевог потраживања. Тим пре, код спајања непокретности, од којих је једна оптерећена хипотеком, и новонастала непокретност се оптерећује уписаном хипотеком и том приликом није потребан пристанак – изјава власника непокретности, нити хипотекарног повериоца, јер се спајање две или више парцела у једну катастарску парцелу може вршити само ако су парцеле истог односно истих власника, што одговара појму катастарске парцеле из члана 44а. Закона. Оваквим начином уписа нису угрожена ни права хипотекарног повериоца, јер се повећава вредност непокретности оптерећених хипотеком, а могућност наплате потраживања из хипотековане непокретности постаје извеснија.

Брисање хипотеке врши се по захтеву који се може поднети када престану разлози због којих је установљена. Основаност захтева за брисање се доказује исправа на које је подносилац дужан да приложи. Решење донето по захтеву за брисање доставља се подносиоцу и носиоцу права.

Осим Законом и наведеним Правилником, упис хипотеке на одређеним непокретностима, (продатим друштвеним становима са хипотеком), регулисан је и Правилником о евиденцији продатих друштвених станова са хипотеком ("Службени гласник РС", број 18/90) а установљен Законом о стамбеним односима ("Службени гласник СРС", број 12/90). Међутим, поред тога што је имала ограничену примену на подручјима на којима није постојала земљишна књига или катастар непокретности, ова евиденција се односила само на продате друштвене станове под хипотеком. Како су сви друштвени станови продати и отплаћени, ова евиденција је постала беспредметна, па се не може користити чак ни као помоћна евиденција приликом израде катастра непокретности.

III УПИС ПРАВА НА НЕПОКРЕТНОСТИМА

За упис права на непокретностима стварно је надлежан Републички геодетски завод, а месно Служба за катастар непокретности на чијем се подручју непокретност налази. За уписе у поступку израде катастра непокретности функционална надлежност је прописана Законом, а за уписе у поступку одржавања катастра непокретности Правилником у унутрашњој организацији и систематизацији радних места у Републичком геодетском заводу. Наиме, у поступку израде катастра непокретности уписе права на

непокретностима врши комисија која се састоји од три члана: председника - дипломираног правника са положеним правосудним испитом, члана - геодетског стручњака са најмање вишем стручном спремом и положеним испитом за запослене у органима државне управе и члана који се именује из реда грађана са подручја катастарске општине за коју се врши израда катастра непокретности и излагање података на јавни увид. Како се ради о посебном радном телу, које не чине запослени у органу, Законом су предвиђени и услови у погледу стручности ових лица.

Поступак уписа права на непокретностима у току одржавања води месно надлежна Служба за катастар непокретности, односно дипломирани правник са положеним правосудним испитом и најмање три године радног искуства на истим или сличним пословима. Тиме је обезбеђено да комплетан поступак уписа права, од израде преко одржавања катастра непокретности, воде стручна, правно образована лица, која испуњавају услове за судију, што у потпуности одговара значају ове евиденције.

У поређењу са Немачком, Аустријом, Естонијом и Пољском, где о уписима одлучује чиновник у области правосуђа, који је стекао трогодишње правничко образовање и положио државни испит, или са Босном и Херцеговином где је за вођење земљишних књига надлежан референт са средњом стручном спремом и положеним стручни испитом, под надзором судије, сматрам да је решење које је заступљено у Републици Србији убедљиво најквалитетније.

О самосталности и независности органа и лица која спроводе поступак уписа, већ је било речи.

Упис права на непокретности према члану 58в. Закона врши се:

- по самом закону;
- на основу правоснажне одлуке надлежног органа;
- на основу исправе о правном послу сачињене у складу са законом, односно исправе подобне за упис;
- на основу споразума о накнади за експроприсану непокретност и
- на основу другог акта о конституисању права на непокретностима, у складу са законом.

Постоје следеће врсте уписа:

- **укњижба**, којом се коначно стичу, преносе или престају права на непокретностима;

- **предбележба** којом се условно стичу, преносе или престају права на непокретностима и

- **забележба**, уписа одређених правних чињеница које могу бити од утицаја на постојање права на непокретностима.

У поступку устројавања – израде катастра непокретности, приликом излагања на јавни увид података, комисија за излагање врши утврђивање података о непокретностима који су привремено уписани у листове непокретности. Дакле, постоје подаци привремено уписани у лист непокретности, а не привремена решења. На привремено уписане податке уписано лице, као и ималац правног интереса, може поднети приговор комисији за излагање, у року од 8 дана од дана сазнања за податке, а најкасније до завршетка излагања. Комисија је дужна да решењем одлучи по приговору у року од 8 дана, а против тог решења је дозвољена жалба Републичком геодетском заводу. Против решења Републичког геодетског завода, донетог по жалби, не може се водити управни спор.

Подаци о правима на непокретностима који нису оспорени у поступку излагања на јавни увид, као и подаци утврђени на основу коначних решења Републичког геодетског завода донетих по приговорима, сматрају се коначним, односно утврђеним, и представљају садржај новог катастра непокретности.

У поступку одржавања катастра непокретности, за који је надлежна Служба за катастар непокретности, као организациона јединица Републичког геодетског завода, заправо се проводе промене на непокретностима, како у погледу промене права, тако и у погледу промене облика и површине парцеле, начину коришћења земљишта и промене настале изградњом, надзиђивањем и уклањањем објекта. Насталу промену права на непокретностима дужан је да пријави корисник непокретности и уз пријаву приложи исправу која је основ за упис промене права на непокретности. Пријава се уједно сматра и захтевом за провођење промена. Одлучујући по захтеву Служба за катастар непокретности доноси решење којим дозвољава или одбија упис промене у катастарском оперативу. У решењу којим се дозвољава упис права на непокретностима, непокретности се морају означити подацима из катастарског оператива, у циљу апсолутног дефинисања објекта права. У супротном ће упис бити одбијен, уз претходно упозорење и позив упућен органу који је акт донео или лицу које тражи упис, односно у чију се корист упис врши, да у одређеном року недостатке отклони.

Осим тога Законом су изричито предвиђени следећи случајеви када ће служба одбити упис права на непокретностима:

- ако у исправи, на основу које се врши упис, ранији носилац права није означен и према њему право новог носиоца није утврђено, (недостатак правног континуитета), и
- ако би се таквим уписом извршила повреда принудних прописа.

Идентичне разлоге за одбијање уписа права на непокретностима познаје и земљишна књига и нико није сматрао да је у супротности са начелима правне државе то што подносиоцу захтева није омогућено да те недостатке отклони. Ово стога што се у нашем правном систему, у поступцима пред управним органима и судовима могу отклањати само недостаци процесно – правне природе који онемогућавају поступање по поднетим захтевима, а не и недостаци материјално – правне природе.

Против решења којим се дозвољава, односно одбија упис, може се изјавити жалба Републичком геодетском заводу, у року од 15 дана од пријема решења. Против решења Републичког геодетског завода донетог по жалби, не може се водити управни спор.

Овакво решење изазвало је, оправдано или неоправдано, велике полемике у јавности, уз истицање да носиоцима права и имаоцима правног интереса није омогућена судска заштита.

У поступку уписа у земљишну књигу предвиђено је право на жалбу против одлуке земљишно-књижног суда, као и право на брисовну парницу, која се међусобно не искључују.

У поступку уписа у катастар непокретности такође је предвиђена двостепеност у одлучивању, односно право на жалбу против решења Службе за катастар непокретности и право на брисовну парницу пред надлежним судом, која се такође међусобно не искључују.

У оба случаја носиоцима права је обезбеђена заштита у поступку по жалби и у посебном судском поступку за брисање уписа, који може покренути лице које сматра да је уписом права повређено његово књижно право. На основу обавештења о покретању парнице, од стране суда код кога је парница покренута, и у једној и у другој евиденцији о непокретностима, забележиће се покретање поступка у теретном листу.

Разлоге за искључење могућности покретања управног спора треба тражити у обезбеђивању сигурности грађана у извршени упис права, односно начелу поверења у јавне књиге.

Законом је прописано да се упис права на непокретностима врши на основу коначног решења Републичког геодетског завода, што значи на основу првостепеног решења против кога није изјављена жалба, а рок за жалбу је протекао, решења против кога је изјављена жалба али је иста одбијена, или решења другостепеног органа донетог у поступку одлучивања по жалби која је усвојена. Тужба којом се покреће управни спор не одлаже извршење коначног решења, па би упис права у катастар непокретности на основу коначног решења Републичког геодетског завода свакако био извршен и да је дозвољено покретање управног спора.

Како се ради о јавној књизи, за коју важи презумција апсолутне тачности, давање могућности странци или заинтересованим лицима да покрену управни спор после извршеног уписа, било би супротно основним начелима на којима се ова евиденција заснива и увело би правну несигурност корисника података и самих носилаца права уписаних у катастар непокретности. Могућност да оспори већ извршени упис, као и код земљишне књиге, дата је само лицу које сматра да је уписом повређено његово књижно право, дакле лицу које је било раније уписано, с тим што се тужба може поднети надлежном суду у року од три месеца од дана сазнања за извршени упис, а најдоцније у року од три године од дана извршеног уписа. На овај начин обезбеђена је судска заштита носилаца права на непокретностима, и то пред редовним судом, али и правна сигурност и поверење грађана у евиденцију.

IV УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

У уводном делу је напоменуто да су уписи права на непокретностима у Републици Србији сагледани са посебним освртом на рад Проф. др. Schuckmanna из Берлина, који је имао задатак "да испита правне прописе за упис земљишта из Закона о државном премеру и катастру и уписима права на непокретностима, да би се обезбедило да прописи одговарају захтевима континентално-европског система регистрације земљишта". При том, је, по његовим речима, требало проверити прописе у односу на фундаменталне регистарско – правне принципе, а институционалне аспекте (питање где се регистар води)

требало је узети у обзир само уколико је то потребно за функционисање система регистрације земљишта.

Уважени професор је изнео у свом раду низ примедби и дилема везаних за тумачење и примену наших прописа који регулишу ову област, да би на крају поставио питање "Да ли правни прописи о упису земљишта одговарају захтевима контентално – европског система регистрације земљишта?" и покушао да, кроз основна нечела система земљишних књига, да одговор на то питање, као и кроз поређење садржаја Закона о државном премеру и катастру земљишта и уписима права на непокретностима, са садржајем немачког закона о земљишним књигама.

При том се највећи део његовог излагања односи на потребу поверавања овог посла независној институцији или лицима, са приказом решења из неких европских новостворених држава, која иду у прилог тој тези, иако је навео да му је задатак био да институционални аспект узме у обзир само ако је неопходно за функционисање система регистрације земљишта.

По мојој оцени, о нефункционисању система регистрације се не може закључивати само на основу претпоставки о могућем утицају на рад органа, без навођења конкретних чињеница у том правцу, као и без позивања на одредбе закона који такву могућност прописују као легалну. Незаконито понашање службеног лица у органу управе, као уосталом и судија, законом је санкционисано, па нема реалног основа да се на претпоставкама гради или руши постојећи систем евиденције о непокретностима у Србији који је до сада дао запажене резултате (од 4537 кат. општина на подручју Републике Србије, без АП Косова и Метохије, катастар непокретности је устројен у 2028 катастарских општина) и по оцени корисника података, задовољио све њихове потребе.

Сматрам неадекватним поређење два потпуно различита система вођења евиденције о непокретностима, земљишне књиге у Немачкој и катастра непокретности у Србији, јер се правни институти, које познаје правни систем једне државе, не могу и не морају увек препознати у правном систему друге државе. Ово поготово што правни систем не чине само прописи Немачке и Србије који су били предмет поређења, већ и други закони и подзаконски акти којима се регулишу права на непокретностима. Зближавање и прожимање права различитих држава не сме да доведе до дисхармоније у правном систему било које од њих.

"Овде се не жели истаћи да је једно право у односу на друго, на вишем или нижем степену развоја, већ се жели истаћи да се у многим ситуацијама ради о друкчијем приступу, друкчијим установама које су резултат друкчијег историјског развоја. Не кажем, дакле да је једно право боље или лошије, више или ниже, и ако бих то рекао, демантовао бих себе као правника. Хоћу само да подвучем да се ради о различитим системима који данас треба да се прожимају у смислу међукултурне толеранције и научне опсервације."

(Проф. др. Слободан Перовић "Природно право и култура мира")

Удружење правника Србије

УПИС ПРАВА НА НЕПОКРЕТНОСТИМА У ЗЕМЉИШНИМ КЊИГАМА

На седници Извршног одбора Удружења правника Србије 10. јануара 2004. године, усвојени су следећи

ЗАКЉУЧЦИ

Земљишне књиге су цивилизацијски посматрано савршенији систем од тзв. јединствене евиденције, а судије и руководиоци земљишних књига неупоредиво квалификованији за одлучивање у суптилним питањима стицања и губљења права на непокретностима него запослено особље у геодетском заводу.

Земљишнокњижни систем (аустријско-немачки систем) по општеприхваћеном мишљењу представља један од најбољих система јавних регистара непокретности у свету, а по многима је и најбољи систем.

Земље у којима је систем земљишних књига настао (Аустрија, Немачка, Швајцарска) уживају углед земаља у којима је постигнут висок степен правне сигурности, захваљујући између осталог и усавршеним и уредно вођеним земљишним књигама које омогућавају заштиту права приватне својине и поуздано средство обезбеђења кредиторима путем хипотеке.

Није наодмет напоменути да су неке земље, као што су Француска, Италија и Румунија, у покрајинама које су им присаједињене после ратова (Алзас и Мозел у Француској, Трентино – Алто Адиђе и Фријули – Венеција Јулија у Италији, Трансилванија и Буковина у Румунији) задржале аустријско-немачки систем земљишних књига иако иначе на осталом делу територије важи другачији систем јавних регистара. Нико у тим земљама није сматрао да земљишне књиге као нешто страно у систему треба уклонити из правног поретка, него се напротив, указивало на предности које земљишне књиге имају у односу на национални систем.

После издавања из Југославије, најпре Република Словенија, а потом и Република Хрватска определиле су се за систем земљишних књига и обе републике донеле су у том смислу одговарајуће законе.

Земљишнокњижни систем у Србији има дугу традицију. У Војводини се са оснивањем земљишних књига почело 1855. године и оне су уведене на целој територији и одржаване су у одличном стању све до најновијег доба. У Србији је систем баштинских земљишних књига био проглашен већ у српском Грађанском законик у и дуго је био идеал коме се тежило, а до кога се из разних разлога никако није стизало.

У Краљевини Југославији коначно се пришло остварењу одавно постављене замисли о оснивању земљишних књига, и за десет година (1930 – 1941) земљишне књиге су уведене у знатном делу Србије, уз то економски највитаљнијем и најнасељенијем. Србија се тада налазила на путу да се приближи највишим европским стандардима у погледу евиденције непокретности и уписивања стварних права на непокретностима. И у Војводини и у деловима Србије у којима су биле уведене земљишне књиге, систем је дао одличне резултате, тако да није било никаквих примедба на начин његовог функционисања.

Идеја о напуштању земљишних књига настала је у Социјалистичкој Југославији као природни наставак основне идеје о укидању приватне својине и других правних институција (хипотеке и тд) система који је са негативним призвуком називан буржоаско право. Власти су најпре подстицале умањивање улоге земљишних књига и занемаривање њиховог значаја, а затим су прогласиле да су оне неажурне, неуредно вођене и да се стање у земљишним књигама не слаже са фактичким стањем, једном речју да су застареле. Упоредно се тиме форсирана је замисао о тзв. јединственој евиденцији која је требало да замени све постојеће евиденције па и земљишне књиге.

Такозвана јединствена евиденција је неуспео подухват и као замисао и као остварење. Замисао је настала у раздобљу које у правном погледу означава озбиљно заснивање у односу на путеве европске правне цивилизације и на проверена искуства. Закони о државном премеру и катастру и уписима права на непокретностима, који су се сустизали, преузели су готово сва техничка решења земљишнокњижног система, али су при томе изневерили основна начела која означавају његову највећу вредност. Та одступања од земљишнокњижних правила огледају се у следећем: а) сједињена је евиденција о чињеничним подацима која се у земљишнокњижном систему води у катастру са одлучивањем о стицању стварних права, што је материја земљишних књига; б) прописна је обавезност уписа, што је у супротности са фундаменталним принципом слободне иницијативе страна; в) надлежност је, уместо суду као независном и

непристрасном органу, поверена управном органу, чије поступање због начела субординације не улива поверење какво се може очекивати од независних и непристрасних судских органа. Ни као остварење пројекат о јединственој евиденцији није успео. Првобитно, 1988. године, када је донет први закон, било је предвиђено да ће се читав подухват остварити у року од десет година. Од тада је прошло дванаест година, а обећање није одржано, нити се може сагледати када ће пројекат бити остварен.

Удружење правника Србије, сматрајући то својом дужношћу, обраћа се министру правде, Врховном суду Србије, правним факултетима, адвокатима и правничкој јавности са поруком да се, после вишедеценијских напора, колебања, успона у раздобљу од 1930. до 1941. године и доцнијих лутања и застранивања, треба што пре вратити на искуством проверена решења и на правила која нас приближавају стандардима правне цивилизације.

На основу изложеног, Извршни одбор Удружења правника Србије чини следећи:

ПРЕДЛОГ

а) Потребно је донети кратак Закон који ће имати само два члана

Члан 1

Закон о државном премеру и катастру и уписима права на непокретностима (Службени Гласник РС бр. 83/92 са доцнијим изменама и допунама) примењује се само на подручју Србије где земљишних књига нема.

Члан 2

Одредбе из члана 1 овог Закона примењује се даном ступања на снагу овог Закона.

б) Потребно је донети нови, модеран закон о земљишним књигама, усавршен у односу на решења Закона из 1930. године и у складу са упоредним искуствима. На основу тога закона моћи ће да се изврши обнова земљишних књига на подручјима где оне већ постоје и увођење нових књига у крајевима где до сада нису постојале.

БИБЛИОТЕКА

ЧЛАНСКА КАРТА ЗА ДР СЛОБОДАНА БЕЉАНСКОГ

Свечаност учлањења др Слободана Бељанског у Библиотеку Врховног суда Србије одржана је 08. октобра 2003. године у Врховном суду Србије. Свечаности су присуствовали: судије Врховног суда Србије, као и домаћи и страни гости.

Биографија позивног члана

Др Слободан Бељански рођен је 1941. године. Дипломирао и докторирао на Правном факултету у Новом Саду. Од 1969. године адвокат у Новом Саду.

Председник је Адвокатске коморе Војводине и председник невладине организације – Forum Iuris -.

Главни је и одговорни уредник часописа за правну теорију и праксу: - Гласник Адвокатске коморе Војводине -, а члан је савета Архива за правне и друштвене науке. Био је председник Савеза републичких и покрајинских адвокатских комора Југославије. Објавио је више радова из правне теорије и праксе, посебно из области кривично процесног права.

Аутор је књига: - Право и илузија; - Поетика права-политичке филозофије; - Међународни правни стандарди о кривичном поступку; - Хроника узалудног отпора;

а коаутор књига: - Нове установе и нова решења у Закону о кривичном поступку; - Модел ревизије Законика о кривичном поступку; - Регионализам као пут ка отвореном друштву.

Био је референт на више међународних и домаћих стручних саветовања.

Члан је Друштва књижевника Војводине и стални члан-сарадник Матице српске.

Уручење признања

Чланску карту позивног члана Библиотеке Врховног суда Србије др Слободану Бељанском уручио је заменик председника Врховног суда Србије, судија Јанко Лазаревић.

Др Слободан Бељански
адвокат у Новом Саду

ЈУДИКАТУРА ИЗМЕЂУ ТЕОРИЈЕ ПРАВДЕ И ПРОЦЕСНИХ ТЕОРИЈА *

Приступни час

У познатом епистоларном роману "Јулија или Нова Елоиза" Жан-Жак Русо је, на симболичан али програмски начин, пажњу посветио и јудикатури. Његов јунак, Сен Пре, у једном писму описује живот у Кларансу, пољској резиденцији де Волмарових. У њој "влада ред, мир, невиност", у њој се, "без икакве извештачености и блеска, види сакупљено све оно што својој намени заиста одговара човеку". Дође ли до сукоба између слугу, узајмана пребацивања се изговарају отворено и слободно, у присуству актера и њихових другова, па се сукоб по правилу изглади нечијим посредовањем." Али када су у питању сви господареви интереси, вели Русо, ствар не може да остане у тајности; потребно је да кривац сам себе оптужи, или да га неко оптужи". Тада, за трпезом, као за време дељења правде током тзв. великих судских дана, госпођа де Волмар мирно саслуша тужбу и одговор, захвали се тужиоцу на његовој уредности и каже му да зна да он воли друга кога је оптужио јер је увек о њему лепо говорио, али да је добро што је његова љубав према дужности јача од личне наклоности. Ако је оптужени невин, похвалиће га да би га оправдала. Ако она оцени да је крив, даће му прилику да јој у четири ока каже нешто у своју одбрану. Узме ли ствар у своје руке господин де Волмар, оне ће у име правде и истине укорити и постидети кривце, а остане ли све у њеној надлежности, она ће настојати да речима код кривца изазове претешко кајање, да их натера на "сузе бола и стида", приказујући им колико жали што је приморана да их лиши своје благонаклоности".¹

Није тешко закључити да су "свети господареви интереси" исто што и *volonté générale*, и да Русо овде, на поједностављен начин, изражава једну од темељних теза из "Друштвеног уговора", тезу о *општој вољи* као свеобухватној, снажној сили, која

* Овај рад је интегрални текст предавања, одржаног у скраћеној верзији 8. октобра 2003. године, на приступном часу, приликом церемоније позивног учлањења аутора у библиотеку Врховног суда Србије.

¹ Русо, Ж.-Ж. *Јулија или Нова Елоиза - писма двоје заљубљених* (прев. М. Царцарчевић), Београд, 1964, II, str.51, 75-76.

политичком телу даје апсолутну власт над свим његовим члановима и постиже такав склад интереса и правде да се у њему поистовећује правило судије са правилом странке.²

Нешто касније, Кант је општу вољу као целину свих сврха, или царство сврха, означио као систематски спој различитих умних бића, повезаних заједничким законима. Умно биће припада царству сврха као његов члан, ако је оно у том царству опште законодавно, али је и тим законима сâмо потчињено. Полазећи од поставке да закони одређују опште важење сврха, Кант је додао да ће целина свих сврха (ein Ganzes aller Zwecke) бити замислива само ако се претходно апстрахују или потисну личне разлике умних бића и свака садржина њихових прихватних сврха.³

Занимљиво је да ћемо помало ироничну, а помало и самоироничну, реплику, Русоовог пасторалног дељења правде и Кантовог царства сврха, срести након стотинак година у дневницима Достојевског. Достојевски се вајка због тога што се лаж усадила у судски поступак и изражава наду да ће једног дана руска нација одбацити правосудно лицемерје, вештачко надувавање чињеница, механички приступ предмету и игру која иде за тим да се заобиђу истина и правда, па ће све ићи "по правди и по истини", уз повратак хуманих осећања и ишчезавања сукоба интереса између тужиоца и окривљеног, чак до те мере да ће тужилац моћи и да брани окривљеног.⁴

Ипак, нико од поменутих аутора није своје конструкције покушавао да оживи као део политичке или правне стварности. Можда је, баш због тога што је био свестан да је повратак нагонима и исконском "рају" немогућ, Русо својој утопији нашао уточиште у роману. Кант је царство сврха поставио само као један идеал. Достојевски сам каже да ће дан у коме би се могла обистинити његова пуста жеља доћи "када људима буду порасла крила" и када, уствари, престане и потреба за судовима.

О чему нам говоре ови примери?

Пре свега, говоре о сукобу између наших представа о правди, с једне стране, и свих оних ограничења која таквим представама доносе правила судске процедуре, с друге стране. Говоре, такође, о сукобу између идеалне замисли и егзистенцијалне потребе да се суди само на основу истине, с једне стране, и реалних граница које на путу ка истини постављају искушења слободе и целокупна метафизика непристрасности, с друге стране.

² Rousseau. J.-J., *Друштвени уговор*, у *Расправа о поријеклу и основама неједнакости међу људима - Друштвени уговор* (прев. Д. Форетић), Загреб, 1978, стр. 110-112.

³ Кант, И., *Заснивање метафизике морала* (прев. Н. М. Поповић), Београд, 1981, стр. 47-49,80.

⁴ Достојевски, Ф.М., *Дневник писца 1877-1881* (прев.М. Ђорђевић), Београд, 1982, стр.332-333.

У најкраћем, говоре о сукобу између циља и средстава, између суштине и форме. Или чак, како то неки аутори кажу, говоре о фасцинацији идејом да се важећи садржаји добију из форме.⁵

На супротстављању ова два начела изграђене су савремене теорије правде и савремене теорије процедуре. Пажњу ћемо посветити двојици типичних представника ових теорија, Џону Ролсу и Никласу Луману,⁶ чија су учења имала необично важан утицај на политичку и правнофилозофску мисао двадесетог века.

Теорија правде једног од најзначајнијих модерних присталица природноправне доктрине и настављача концепције друштвеног уговора, америчког филозофа политике Џона Ролса, заснива се на рационализацији и подизању на виши ниво апстракције нашег интуитивног схватања правде као прве врлине друштвених установа, и као уверења да законе и установе, ма колико да су добро уређени и ефикасни, морамо укинути или реформисати ако су неправедни. Како је Ролс покушао да дође до пожељне формуле?

У основи његове теорије је идеја "првобитног положаја", *status quo-a*, у коме: стране једнако партиципирају као моралне особе, не постоје разлике у моћи, гарантоване су подједнаке слободе за све, исход није условљен случајностима или релативном равнотежом друштвених сила, а било какви склопљени споразуми су непристрасни. Поред тога, сваки учесник је под "велом незнања", како о друштвеном положају и свеобухватним назорима личности које представља, тако и о друштвеном положају који би сам заузео у неком предстојећем поретку. То је једна, како Ролс каже, хипотетичка и неисторијска позиција, која није нити може бити реална, мада смо ми у стању да промишљено симулирамо расуђивање страна и следимо ограничења изражена тим положајем.⁷

Шта ово заправо значи? Ролс износи негативан пример: "чињеница да заузимамо одређени друштвени положај није довољан разлог да предлажемо концепцију правде која фаворизује тај положај, нити да очекујемо да ће је други прихватити". Он посматра друштво као непристрасни систем сарадње, који се руководи јавно признатим правилима и процедурама и заснива на непристрасним условима или идеји реципроцитета, идеји рационалне користи или добра за сваког учесника.⁸

⁵ Кауфман, А., *Право и разумевање права - основни проблеми херменеутичке филозофије права* (прев. Д. Н. Баста), Београд - Ваљево, 1998, стр. 130.

⁶ Џон Ролс (John Rawls), 1921-2002; Никлас Луман (Niklas Luhmann), 1927-1998.

⁷ Ролс, Џ., *Теорија правде* (прев. М. Ивовић), Београд - Подгорица, 1998, стр.121.

⁸ Ролс, Џ., *Политички либерализам* (прев. Љ. Николић), Београд, 1998, стр. 47-49, 56-57.

Русоова идеја о *volonté générale* код Ролса је изложена у преобликованом и сложеном модусу *јавног ума*. Јавни ум је за Ролса израз политичких односа који чине саму идеју демократије. У оквиру јавног ума на одређени начин жртвују се или уступају свеобухватне доктрине истине и права да бисмо заузврат дошли до идеје политичког разложног, која се обраћа грађанима као грађанима, и тако успоставили основу политичког расуђивања, погодног да буде заједничка свима као слободним и једнаким грађанима.⁹ Ролс истиче да је идеал јавног ума другачији од идеје јавног ума и да је тај идеал испуњен увек када законодавци, судије, представници извршне власти и кандидати за јавне положаје полазе од идеје јавног ума, поступају у складу са њом и грађанима објашњавају своје разлоге за подршку темељним политичким питањима, на основу политичке концепције правде коју сматрају најразложнијом.¹⁰ Ролс има намеру да преуреди доктрину друштвеног уговора, на тај начин што непристрасне услове друштвене сарадње не приписује ни божјем, ни природном закону, ни неком независном моралном поретку, ни рационалној интуицији, већ самим учесницима договора, који их утврђују у светлу онога што сматрају својом реципрочном предношћу, под условима са којима су сви сагласни.¹¹

Парадокс теорије правде препознаје се већ код Русоа. Његова идилична представа о хомогености могућа је само по цену сурове дезинтеграције свега индивидуалног. Друштвени уговор је консензус подаништва, неостварив без опште воље која потиरे појединачне потребе, а од грађанина, да би припадао политичкој заједници, како то примећује Хана Арент, изискује "да живи у сталној побуни против себе самог и својих властитих интереса".¹² Зато неки аутори сматрају да се суверенитет код Русоа открива као перманента диктатура, да садржи у себи клицу револуционарне тираније и да намеће питање због чега би уопште било потербно да се уговор закључује или само конструише, ако су једнодушност и сагласност свих воља са свима тако свеобухватни да се може говорити о хомогености доведеној до идентичности и о ситуацији да чак и судија и странка морају хтети исто.¹³

⁹ Ролс, Ц., *Још једном о идеји јавног ума* (прев. Љ. Николић), у "Право народа", Београд, 2003, стр. 169, фф., 217.

¹⁰ Ролс, Ц., *Право народа* (прев. Љ. Николић), Београд, 2003, стр. 76.

¹¹ *Ибид*, стр.55.

¹² Арент, Х., *О револуцији - одбрана јавне слободе* (прев. Б. Секулић), Београд, 1991, стр.66.

¹³ Козелек, Р., *Критика и криза - студија о патогенези грађанског света* (прев. З. Ђинђић), Београд, 1997, стр.217; Молнар, А., *Расправа о демократској уставној држави. 3. Модерне револуције: Француска - Русија*

Иако код Ролса нема овакве догматике, чини се да су оправдане примедбе о монолошкој а не дискурзивној позадини Ролсове моралне аргументације и о томе да је већ и сам првобитни положај фиктивних уговарача заснован на емпиријској представи о садржини правде одређеног друштва.¹⁴

Примедба да се и теорије правде позивају на процедуре или, како Ролс каже, на руковођење јавно признатим правилима и процедурама, лако се може отклонити објашњењем да су процедуре у њима више претпоставка за друштвену сарадњу и пожељни консензус о правди као непристрасности, него саставни део сврховитог подручја права.

Тек у процесним теоријама долази до одлучујућег заокрета.

Нема сумње да општи део процесних теорија почива на Келзеновој поставци о томе да је правда ирационална идеја недоступна сазнању, и на његовој доктрини о систематској и органској повезаности материјалног и формалног права.¹⁵ Дакако, на оном делу ове доктрине у коме је реч о конститутивној функцији судске одлуке, не само у погледу утврђивања чињенице деликта и одређивања конкретне санкције, него и у погледу утврђивања чињеничног стања. При том, битан моменат представља став да чињенично стање доспева у област права, да од природног постаје правно чињенично стање и да се тек тада и тако правно ствара, само захваљујући констатацији који је правни орган, према правном поретку, надлежан да га у конкретном случају утврди, и који је поступак, одређен правним поретком, у којем то утврђивање треба да се спроведе. Штавише, то чињенично стање има повратну снагу: оно не важи са тренутком доношења судске одлуке, него са тренутком који је констатован том одлуком, а то значи са тренутком у којем је "сходно констатовању од стране органа примене права - било постављено природно чињенично стање". Тек чињеница да је суд који је надлежан, у поступку који је прописан, утврдио да

- Немачка, Београд, 2002, стр.20-21; Шмит, К., *Духовно-повесни положај данашњег парламентаризма*, у зб. "Норма и одлука - Карл Шмит и његови критичари" (прев. Д. Н. Баста), Београд, 2001, стр.158. Такође, Русо, Ж.-Ж., *Друштвени уговор*, оп. цит., стр.112.

¹⁴ Примедбе потичу од Ј. Хебермаса и О. Хефеа (Höffe). О томе више: Кауфма, А., *оп.цит., стр.132*.

¹⁵ Келзен, Х. *Општа теорија права и државе* (прев. Р. Лукић и М. Симић), Београд, 1951, стр.27; Келзен, Х., *Чиста теорија права* (прев. Д. Н. Баста), Београд, 2000, стр.185. По страни остављамо схватања о томе да Келзеново учење не спречава да заступник *Чисте теорије права* буде и поборник неког система правде (Валтер, Р., *Три прилога чистој теорији права*, прев. Д. Н. Баста, Београд, 1999, стр.38), или у Фердросовој интерпретацији, на коју указује и Валтер, о спојивости Келзенове теорије са учењем о природном праву (Verdross, А., *Abendländische Rechtsphilosophie*). Такође, Баста, Д. Н., *Келзеново разарање правде*, у Келзен, Х. "Шта је правда", Београд, 1998, стр. 167.фф.

је неки човек извршио убиство, а не чињеница по себи да ли је он стварно или не извршио убиство, јесте услов који статуира правни поредак.¹⁶

Ако изузмемо бројне теоретичаре правне аргументације, процесна теорија је свој модерни израз добила у радовима немачког социолога и теоретичара система, Никласа Лумана. Због тога ћемо пажњу обратити управо на његове поставке.

Луман се превасходно бави друштвеним системима, при чему је за ову прилику важно поменути његово разматрање рефлексивности друштвених система или њихове процесуалне самореференције. У први план он истиче два става: први, да процеси настају кроз појачавање селективности, а то значи кроз временско ограничавање степена слободе елемената; и други, да се формирањем процеса претходни догађај губи на вредности тумачења и добија на вредности прогнозирања.¹⁷ На друштвеном плану ово значи да су системи тзв. базалне самореференције (аутопојетички системи) увек затворени системи.

Са пуно оправдања Луман констатује да се правом регулисане процедуре за доношење одлука налазе у самом врху вредности модерних политичких система и да нису без значаја за садржај одлука, чак и када тај садржај одређују материјални критеријуми.¹⁸ Он напушта преовлађујућу преокупацију процесних теорија истином и питањем колико у ономе што важи као право има исправне спознаје. Мада не оспорава да има смисла и да вреди у сваком поступку потрудити се да се утврди истина, Луман сматра да се из тог пожељног циља не могу извести закључци о допустивости и исправности средстава, јер обавезе учесника нису довољне за утемљење теорије њиховог понашања. Након што је пошао од оцене да је модерно мишљење везало појам истине за строго методске претпоставке, да је тиме разбило идеју природног права и позитивизирало право, пребацујући га на колосек процедура за доношење одлука, закључио је да се само на основу предрасуда могло задржати схватање да су циљ и суштина правно регулисаних процедура - права спознаја и истинска правда. Зато он у средиште своје теорије ставља проблем процедуралног легитимирања или легитимирања кроз процедуру.¹⁹

Када је судски поступак у питању Луман формира неколико претпоставки за његово легитимирање.

¹⁶ Келзен, Х. *оп. цит.*, стр. 190-191.

¹⁷ Luhmann, N., *Das Recht der Gesellschaft*, Франкфурт а. М., 1995. стр.51 ff.; Луман, Н. *Друштвени системи - основи опште теорије* (прев. Л. Топић), С. Карловци - Нови Сад, 2001, стр. 600 ff.

¹⁸ Luhmann, N., *Легитимација кроз процедуру* (прев. И. Гласер), Загреб, 1992, стр. 31.

¹⁹ *Ибид.*, стр.32-37.

1. Потребно је **издвајање** судског поступка из круга решења која важе за околни свет, тако што ће се установити једна област смисла, са властитим правилима која ће бити призната тек када се, у селективном процесу обраде, информације филтрирају. Али, пошто судски поступак не почива на потпуној затворености, јер би то водило његовој надстварносној недодирљивости, потребно је дати неки пролаз друштвеном утицају. То се постиже, с једне стране, доношењем закона и обавезом судије да суди на основу позитивног права. С друге стране, то се постиже издвајањем улоге самог судије, тако што ће се овај растеретити свих својих других улога (породице, партије, клуба, цркве) и ставити у позицију да се сви утицаји на њега, осим оних који потичу од особа са признатом улогом у поступку, сматрају корупцијом. У овако издвојеном поступку, различитим техникама, на вештачки начин, потребно је да судија анулира чак и своје животно искуство и знање (оне особине, дакле, које су га препоручивале за то звање у неиздвојеном поступку), и да код осталих учесника произведе утисак веродостојности, а да, при том, прикрије да такав утисак срачунато производи. Зато је пожељно спречити ванправне контактне системе који су морално сумњиви и не могу се институционализовати (однос управе и интересних удружења, однос судија и адвоката, нарочито у мањим местима, који води томе да се тражи адвокат који је "добар са судијом").

2. Судски поступак изискује **аутономију**. У самом поступку морају бити створени механизми који одређују понашање учесника на путу до исхода. За легитимирање аутономијом важно је мотивисати учеснике да пред алтернативима и редукцијом комплексности преузму ризике, да сарађују у апсорпцији неизвесности, тако што ће искључити све друге могућности осим оних које нуди поступак.

3. **Неизвесност** о томе како ће се поступак завршити је мотор и прави фактор легитимације поступка. Зато је треба неговати пуном пажњом и свим расположивим средствима церемонијала, при чему је од посебног значаја стварање утиска, или "наглашено приказивање" независности и објективности судије.²⁰

4. Смисао и **церемонија** поступка требало би да подстичу све учеснике да своје понашање схвате озбиљно и да га сматрају тако обавезним као да је састављено од низа обећања. Будући да поступак води неком исходу, мора му се омогућити да се поуздано

²⁰ I Ролс, уосталом, подвлачи да се одговор на питање да ли судије полазе од јавног ума може увек наћи у њиховом говору и понашању (Ролс, Ц., *Право народа*, стр. 76).

ослони на податке које су учесници пружили. Наспрам оваквог захтева у самоприказивању учесника, стоји захтев за њихово растерећење: дужност или право да се понашају "анонимно" и да имају експресивну дистанцу према улози. Судија, на пример, не сме уплитати у поступак лична осећања и односе, нити се адвокат сме поистовећивати са клијентом. Луман ово назива принудом на слободу, јер учесник не може да наступа онако како осећа и какав је иначе. За неучеснике, када је поступак јаван, а искључење јавности мора бити крајње рестриктивно, поступак се обликује као драма која симболизује испрвну и праведну одлуку. Ова симболичко-експресивна функција води пожељној друштвеној интеграцији поступка. Њој могу да помогну, али и да одмогну медији и начин њиховог преношења порука.

5. Преузимањем тзв. имплицитних улога, тј. доживљавањем учесника у поступку па и судија као носиоца сопствених субјективних перспектива у које се можемо пренети, по рецепту америчког социолога Џорџа Херберта Мида, потребно је промовисати схватање да **обавезност над исправношћу има приоритет**, тј. да прихватање судских одлука као обавезних, а не нужно и исправних, има легитимирајући учинак.

6. Допуштени су сукоби у оквиру начела контрадикторности. **Разграничење улога** обезбеђује да противници не одлучују, али и да располажу широким могућностима узајамне контроле. Начело једнакости има суштински значај. Не сме бити спора о праву на спор. Да би се спречило избијање емоција, учесници не могу своје право приказивати простим тврдњама или снагом аспирације, него га морају морализовати, тј. повезати са пројекцијом могућности даљег друштвеног живота. Упркос чињеници да је цена овог успеха искривљен однос према истини и праву, Луман сматра да је то "посредовање" истине и права централна тачка поступка. При том "посредовање" није средство за постизање неког циља, већ сам фактор легитимације. Са свачијим "ја" у поступку треба поступати опрезно. Тако што допушта самоприказивање у границама улога, а церемонијалом га симболизује, поступак штити учесника од "несреће одвећ уске личне идентификације с истином и правом".

7. Најзад, **идеологија судијске непристрасности**, ма колико у њој било илузија и слабости, служи томе да се разграничи одговорност, искључе алтернативе, елиминише критика и тако подупре редукција комплексности у процесу доношења одлука. Судија од кога би се захтевало да постигне одређене циљеве у друштвеној стварности, који би

сносио пуну одговорност и могао бити предмет критике за последице својих одлука, не би могао да делује непристрасно, или бар не би могао да остави утисак непристрасности.²¹

Какав значај ове теорије имају за правне практичаре, посебно за правосуђе?

Склон сам схватању да је теорија правде примењива само на успостављање институција, на односе и систем њиховог одржавања, укључујући и правосуђе, али не и на начин њиховог рада. Процесне теорије, међутим, мада се у једном делу односе и на конституисање институција, у другом, важнијем делу, тичу се начина њиховог рада и признавања резултата тог рада. Због тога се теорије правде неизбежно ослањају на снагу врлина, на есенцијалне квалитете људске природе, на могућност човекове савршености. Процесне теорије, насупрот томе, усмерене су на изучавање могућности за превазилажење људске несавршености.

И једне и друге, међутим, полазе од претпоставке одрицања. Праведна друштвена заједница одржива је само по цену синхронизованог колективног одрицања. До судске одлуке, која претендује на признатост, може се доћи само по цену свеобухватног индивидуалног одрицања судије. Теорије правде настоје да формулишу настанак одрживог система, а процесне теорије пут до непристрасних и признатих одлука. То, наравно, не значи да јудикатура у процесу одлучивања занемарује интерес правде, него да те интересе не остварује непосредно, применом начела правичности, него посредно, применом материјалних закона и процесних правила помоћу којих се легитимира.

Огрешили бисмо се о филозофску генезу обе посматране теорије и уједно занемарили њихову додирну тачку, ако не укажемо на Хусерлово учење о феноменолошкој редукцији. Оријентишући се, пре свега, на сазнајнотеоријски домен, Хусерл је сматрао да се феноменолошки метод може остварити само уз услов да се сва трансценденција подреди закону *ἐποχή* и захвати индексом искључења или сазнајнотеоријског нулитета. Тек уз помоћ такве редукције може се добити апсолутна датост, у којој више нема заблуда психологизма антропологизма или биологизма, у којој је искључено постојање сваке "не иманентне стварности" и у којој говоримо само о ономе што јесте и што важи, без обзира да ли тако нешто као објективна стварност постоји или не.²² Иако сличан процес редукције, на нижем нивоу, постоји и у теорији правде и у

²¹ Luhmann, N., *Легитимација кроз процедуру*, стр.67-123.

²² Husserl, E., *Идеја феноменологије* (прев. С. Новаков и В. Ђаковић), Београд, 1975, стр. 59-60; *Картезијанске медитације, II - prilog fenomenologiji intersubjektivnosti* (prev. F. Zenko), Zagreb 1976, str.67 ff.

процесним теоријама, битну разлику чини то што се редукција, одрицање или лишавање изискује у теорији правде најпре од оних према којима су поступци управљени и предмет су одлучивања, а у процесним теоријама најпре од оних који управљају поступцима и доносе одлуке.

Процесне теорије, поготово у Лумановом кључу, готово су незаобилазне за формирање две доктрине о јудикатури: доктрине о важности процедуре уопште, а судске посебно, за легитимирање друштвеног поретка, и доктрине о важности редукције социјалних и психолошких преференција личности судије за легитимирање судског поступка.

Насупрот устаљеном схватању, може се закључити да теорије правде потиру, а да процесне теорије афирмишу личност учесника. У теоријама правде рачуна се са лишавањима подвргнуте особе, покорене спољашњем ауторитету, било да он потиче од суверена, господара или сакрализованих природних врлина. Насупрот томе, процесне теорије ослањају се на способност и спремност актера да се свесно и добровољно лише својих страсти, наклоности и приватних интереса. Чињеница је, међутим, да се ниједна од ових теорија не може поставити у чистом облику. Друштвени уговор немогућ је без процедуре проистекле из базалне самореференце (аутопојетике) лишавања. Базална самореференца (аутопојетика) лишавања немогућа је без осећаја правичности.

У друштвима у којима легитимацију процедуром замењује морализовање о политичкој опортуности, судови не могу бити независни. У друштвима у којима се личност судије не формира кроз непрекидни критички дискурс о самоограничењу, него кроз аспирацију политичких структура да ту личност поткупе, задуже, уцене и подреде, судије не могу бити непристрасне.²³

И правосуђе и одлуке његових чинилаца морају бити аутентични. Под аутентичношћу подразумевам изворност одлуке изворне институције, сачуване од уплитања, тако што би уплитање наишло на јавну осуду, и тако што би чиниоци саме институције били спремни да се, без икаквих калкулисања и страха од последица, делујући у друштвеном амбијенту

²³ Овом приликом корисно је указати на "морални скептицизам" америчког теоретичара Цереми Волдрона (Waldron). Надовезујући се на Луманове погледе, он је приметио да се и либерали и конзервативци подједнако слажу о томе да судије, при доношењу одлука, никако не би требало да себе схватају као слободне стрелце који одређују судбину странака и суграђана, јер им је задатак да о себи пре мисле као о спутаним него као у неспутаним актерима правосуђа. Свест о спутаности, међутим, ишчезава само ако се судијска одлука ослања на суштински морални елемент и ако је такав морални реализам лажан (Waldron, J., *Law and Disagreement*, Oxford, 1999, str.186).

у коме би могућности да до неповољних последица дође била сведена на најмању меру, сваком евентуалном уплитању одупру.

Дакако, просто се намеће питање колико је такве аутентичности у нашим приликама?

Да је код нас било могуће применити неке од Ролсових поставки правде као непристрасности и неке од Луманових теза о легитимацији кроз процедуру, свакако да не би дошло до непожељне интерференције извршне и судске власти, јер би утицај извршне власти на правосуђе био ефикасно контролисан, без реперкусија занемарен, јавно раскринкан, омаловажен и сузбијан. Мало је вероватно да бисмо тада били сведоци нескривених претензија извршне власти да у последњих годину и по дана развласти Високи савет правосуђа, тужилаштво субординира политичкој моћи и укине му самосталност, а судије и тужиоце држи у неприличној неизвесности у погледу мандата и подобности. Исто тако, да је код нас било могуће применити неке од поставки процесних теорија, тешко да би могли бити донети неуставни процесни прописи за време ванредног стања, укључујући и прописе који се односе на правосуђе, или да процесна вредност буде призната доказима прибављеним уз кршење правила процедуре и самовољне или произвољне процене истражних судија о опортуности примене изричитих процесних забрана или заповести.

Данас теорија правде може бити само културни садржај друштвених односа, структуре неког поретка и композиције институција унутар тог поретка. Процесне теорије битне су за правну културу, за ефикасност система и признавање одлука. Оне су правни образац по коме институције одлучују, а одлуке тих институција производе дејство. Теорија правде и процесне теорије, међутим, додирну тачку налазе у питању како и институције и њихове одлуке могу бити признате. Другим речима, теорија правде за нас је интересантна пре свега на терену поделе власти, правде као непристрасности и политичке спремности на лишавање претензија моћније али ефемерније гране власти да инкопорире другу, судску, власт која не располаже силом али јесте фундаментална.

Зато, када Луман каже да истина као политички циљ, а конформност као метод којим се истина доказује, преображавају демократске идеале у тоталитарне, и када тако на свој начин интерпретира Келзенов став о томе да је идентификовање права и правде

тенденција да се оправда дати друштвени поредак,²⁴ морамо бити свесни да стојимо пред драматичним упозорењем да се политика не сме поигравати правом, а егзекутива јудикатуром.

²⁴ Luhmann, N., *Легитимација кроз процедуру*, стр.211-212; Келзен Х., *Опита теорија права и државе*, стр.19.

С А Д Р Ж А Ј

Страна

Део први – ДОКУМЕНТИ

- Распоред послова судија Врховног суда Србије за 2004. годину -----
- Распоред послова судијских помоћника и осталих запослених у Врховном суду Србије за 2004. годину -----

Део други – СУДСКА ПРАКСА

КРИВИЧНО ОДЕЉЕЊЕ

- ПРАВНА СХВАТАЊА -----
- Примена блажег закона -----
- Време извршења кривичног дела -----
- Трајање притвора -----

- СЕНТЕНЦЕ -----
- Изјава окривљеног -----
- Трајање притвора -----
- Издајање записника о дозвољеност жалбе -----
- Одлучне чињенице и казне -----
- Члан 368. став 1. тачка 11. ЗКП -----
- Брисана осуда -----
- Измена и проширење оптужбе у поступку према малолетнику -----
- Састав суда при доношењу одлуке у првом степену ван главног претреса -----
- Повреда закона и захтев за заштиту законитости -----
- Условни отпуст -----

ИЗ ОДЛУКА ДРУГИХ СУДОВА

- Застарелост кривичног гоњења - - - - -
- Превара - - - - -

ГРАЂАНСКО ОДЕЉЕЊЕ

- ПРАВНА СХВАТАЊА - - - - -
- Разграничење између судске и управне надлежности - - - - -
- Застарелост потраживања накнаде штете због незаконитог лишења слободе - - - - -
- Дозвољеност ревизије у имовинско правним споровима у којима се тужбени захтев не односи на потраживање у новцу - - - - -
- Доспелост обавезе плаћања накнаде за коришћење ствари по уредби о организовању и извршавању материјалне обавезе - - - - -
- Примена Међународне конвенције о застарелости потраживања међу странкама од којих једна од странака није потписник конвенције - - - - -
- Правна накнаду зараде и дневнице лицима у резервном саставу Војске Југославије у току НАТО бомбардовања СРЈ 1999. године - - - - -
- Застарелост потраживања накнаде инфлаторне штете - - - - -

- СЕНТЕНЦЕ - - - - -
- ПРОЦЕСНО ПРАВО - - - - -
- Забрана деволуције надлежности - - - - -
- Стварна надлежност суда у поступку по предлогу за понављање поступка - - - - -
- Престанак обавезе адвоката да преузима парничне радње у корист странке која му је дала отказ пуномоћја - - - - -
- Уредност достављања на радном месту - - - - -
- Спајање парница и правне последице из члана 216. став 2. ЗПП-а - - - - -
- Накнада парничних трошкова - - - - -
- Дозвољеност жалбе против одлуке Врховног суда - - - - -
- Признање стране судске одлуке - - - - -
- Допуштеност тужбе за повраћај неосновано наплаћеног дуга у извршном поступку - - - - -
- Извршење наплатом старе девизне штедње - - - - -

- СТВАРНО ПРАВО - - - - -
- Пренос стеченог права коришћењем неизграђеног грађевинског земљишта - - - - -
- Ништавост уговора о продаји непокретности за коју је цена исплаћена средствима старе девизне штедње - - - - -
- Одговорност сувласника за штетне имисије - - - - -
- Заједника недељива својина етажних власника - - - - -
- Стицање својине на посебним деловима зграде - - - - -
- Право заједничара и покретање ванпарничног поступка - - - - -
- Стицање права коришћења службености и других права - - - - -
- Сметање државних права стварне службености - - - - -

ОБЛИГАЦИОНО ПРАВО -----

- Пуноважност уговора закљученог од неовлашћеног лица -----
- Вансудско поравнање о накнади штете -----
- Правило подељене одговорности -----
- Обустава кривичног поступка и право на накнаду штете -----
- Тржишна закупнина -----
- Побијање дужникових правних радњи -----
- Могућност раскида из извршеног у говора -----
- Задржавање права својне на продатим стварима и раскид уговора -----
- Активна легитимација закупаца који није власник предмета закупа -----
- Приговор осигуравача да је осигурани случај изазван намерно -----
- Обавеза осигуравача према трећем лицу -----

ПОРОДИЧНО ПРАВО

- Раскид уговора о поклону -----

СТАМБЕНО ПРАВО

- Спор пуне јурисдикције -----
- Злоупотреба права становања -----
- Утврђење ништавости уговора о откупу стана -----

НАСЛЕДНО ПРАВО

- Услови за пуноважност писменог тестаментa пред сведоцима -----

АУТОРСКО ПРАВО

- Заштита ауторских права -----

МЕДИЈСКО ПРАВО

- Право на накнаду штете причињене јавним емитовањем СМС поруке -----

РАДНО ПРАВО -----

- Фактички рад и престанак радног односа -----
- Одговорност директора за накнаду материјалне штете запосленом -----
- Застарелост накнаде штете због изгубљене зараде -----

ТРГОВИНСКО ПРАВО -----

- Правне претпоставке правилне примене одредбе члана 499. став 2. ЗПП-а -----
- Измене Закона о парничном поступку и могућност промене редовног у спор мале вредности -----
- Ништавост уговора закљученог на основу привременог решења надлежног министарства -----
- Право на затезну камату у случају праведене мултилатералне компензације -----
- Застарелост међусобних потраживања правног лица и приватног предузетника – власника трговинске радње -----
- Застарелост потраживања из уговора о размени -----
- Основаност приговора застарелости домаћег правног лица за потраживање повериоца из Републике Словеније -----

-Испорука робе инсолвентном купцу и право коминтента да захтева исплату купопродајне цене од комисионара -----
-Искључење члана друштва са ограниченом одговорношћу -----
-Ништавост уговора о куповини акција -----
-Заштита искљученог члана друштва са ограниченом одговорности -----
-Брисање уписа промене власништва друштвеног капитала по службеној дужности-----
-Утврђивање ништавости уписа у судски регистар -----
-Могућност наставка прекинутог извршног поступка пре окончања побојне парнице о оспореном потраживању -----
-Допуштеност тужбе за поништење акцептног налога који није пријављен у поступку стечаја -----

СЕНТЕНЦЕ ИЗ ОДЛУКА ГРАЂАНСКОГ ОДЕЉЕЊА ОКРУЖНИХ СУДОВА -----

-Правни интерес за подношење тужбе за утврђење -----
-Опозив пуномоћја и издавање жалбе -----
-Ослобађање од плаћања судске таксе -----
-Промена власника на непокретности и преузимање терета -----
-Сагласност сувласника за доградњу стамбене зграде -----
-Процесне предпоставке за вођење ванпарничног поступка-доношење решења које замењује уговор о закупу стана -----
-Накнада нематеријалне штете због повреде угледа, части и права личности -----
-Осигурање путника у јавном саобраћају од последица несрећног случаја -----

СЕНТЕНЦЕ ИЗ ОДЛУКА ГРАЂАНСКОГ ОДЕЉЕЊА ВИШЕГ ТРГОВИНСКОГ СУДА ---

-Апсолутна ненадлежност суда -----
-Структура капитала и став Скупштине предузећа -----
-Једностранни раскид уговора о продаји друштвеног капитала -----
-Привремена мера у стечајном поступку -----
-Поништај продаје од стране стечајног управника -----
-Пријава потраживања. Принудно поравнање у стечају -----
-Принудно поравнање, стечај и ликвидација. Право гласа за принудно поравнање. Вероватноћа оспореног потраживања -----

УПРАВНО ОДЕЉЕЊЕ

СЕНТЕНЦЕ -----

- Одређивање усмене расправе у поступку одлучивања о нарочитим случајевима поништавања, укидања и мењања решења -----
- Заштита имовине делова предузећа чије је седиште на територији бивших република СФРЈ -----
- Заштита имовине делова предузећа чије је седиште на територији бивших република СФРЈ -----
- Порез на промет услуга и мењачки послови -----
- Коришћење права на пореско ослобађање по основу новоосноване радње -----

Део трећи – ПРИКАЗИ

- Нови закон о јавном информисању – Снежана Андрејевић,
судија Врховног суда Србије -----
- Уписи права у катастар непокретности – Ружа Урошевић,
саветник Врховног суда Србије -----
- Упис права на непокретностима у земљишним књигама –
Удружење правника Србије -----

Део четврти – БИБЛИОТЕКА

- Чланска карта за др Слободана Бељанског -----
- Биографија позивног члана -----
- Уручење признања -----
- Беседа – Јудикатура између правде и процесних теорија -----